' PUBLICAȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE MOSCOVĂ și ASOCIAȚIILE sdduti Sf PETERSBURG* ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ♦ JURNAL, fondat de prof N, Ya Grotom și A A Abrikosov, ANul XIX Editat de L M Lopatin Cartea a IV-a ( ) 'S ι SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE - ! fife MOSCOVA b Tip-chitografia Parteneriatului I N Kushnarev și K· Pkmvaovssh st svb kshch Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers" CONŢINUT Str, Friedrich Paulsn ca filozof și profesor P P Blonsky Originea răului și sensul istoriei N A Berdyaeva Nietzsche ca moralist V F Chizha Criza conștiinței juridice moderne IL I Novgorodtseva (Continuare) Despre conceptele de adevăr și fiabilitate în teoria cunoașterii L Gabrilovich - Psihologia gândirii matematice D Mordukhai-Bol-toveki "i Este posibilă psihologia fără auto-observare? A Șcerbyny Critică și bibliografie I Recenzie de cărți Z Nikolai Berdiaev Nouă conștiință religioasă și societate St Petersburg Lf- A Lazareva David Yum Dialoguri despre religia naturală, cu o anexă de articole despre sinucidere și nemurirea sufletului Traducere din engleză de S M Rogovin M Editura de carte "Gândirea Creativă" Pagină IV C eu p k S M Rogovin Deism și David Hume Analiza "Dialog despre religia naturală" M Editura de carte Zarathustra Artă C kop N Vinogradova II Pliant bibliografic Controversă La întrebarea intuiţionismului epistemologic S Askol- dova Anunturi Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Friedrich Paulsen ca filosof și profesor eu A fost de multă vreme o frază urâtă că timpul nostru este un moment al criticii intense, chiar al scepticismului Scriitorii noștri iubiți, jurnalismul nostru, literatura noastră, starea de spirit a oamenilor din jurul nostru - totul este plin de negare, slăbiciune, un impuls lacom către templul încă necreat Mergem pe o potecă acoperită cu ruinele fostelor sanctuare, iar pasul nostru este acum ezitant și nesigur, acum nervos grăbit și nefiresc de vesel, ca pasul oamenilor obosiți să rătăcească și să se grăbească să se odihnească undeva, indiferent unde Și după noi vin frații noștri mai mici - negarea lor este și mai puternică, langoarea lor este încă insuportabilă Unde sunt consilierii noștri? Deci, ce nu ne oferă filosofia o înțelegere solidă a lumii și a vieții? De ce vocea ei nu ne atinge inimile? De ce astăzi omul, în momentele dificile și anxioase, este cel mai puțin înclinat să caute alinare de la filozofii moderni? Care dintre ei este profesorul nostru de viață? Care dintre ele ne deschide ochii nouă, orbilor, și ne dă lumina adevărului, sau măcar un instrument pentru a-l căuta? Biblioteca "Runivers" VI P BLONSKY Credem în venirea creatorului viitoarei filosofii, căci după sofişti au fost Socrate şi Platon, filosofia lui Augustin a apărut pe ruinele Romei, iar Kant a trăit la sfârşitul secolului al XVIII-lea Deocamdată până când ultimele stele strălucitoare se sting pe cerul întunecat al filosofiei moderne Hartmann a murit, Kuno Fischer a murit, pe august a acestui an a murit la vârsta de cincizeci și doi de ani Friedrich Paulsen, profesor de Filosofie și Pedagogie la Universitatea din Berlin, autor al multor astfel de lucrări filosofice celebre Paulsen nu este nici un geniu al filozofiei, nici măcar un talent de primă clasă; numele său nu începe o nouă eră în istoria filozofiei, dar, cu toate acestea, în soarta filosofiei moderne, el joacă un rol important Dacă din partea inamicului se pregătește un atac asupra filozofiei, Paulsen, cavalerul său credincios, intră vesel și pasional în luptă, iar vocea lui răsună constant în rândurile militanților Philosophia Dar din când în când se uită înapoi la asociații săi și, un student al lui Leibniz, Kant, Spinoza, Fechner, Schopenhauer, amintește de marile tradiții ale filosofiei, de acele cerințe, a căror satisfacție este chemat să le servească, de ideal spre care trebuie să se străduiască filosoful În

momentele de confuzie spirituală, el vine la noi, plin de dorința sinceră de a ne ajuta să creăm o astfel de viziune asupra lumii și asupra vieții, în care spiritul nostru epuizat să se simtă confortabil și liniștit în lume; Discursul plin de viață, cald și clar al lui Paulsen va încerca să convingă atât mintea, cât și inima noastră că există o latură interioară, spirituală în tot ceea ce se întâmplă și că universul se străduiește constant spre Biblioteca "Runivers" FRIEDRICH PAULSEN CA FILOZOF ȘI PROFESOR VII scop spiritual-rezonabil El ne va infirma pe noi, care suntem dezamăgiți de viață, și ne va învăța scopul vieții umane și modalitățile de a-l atinge și, de asemenea, va lupta pentru cele mai bune metode de educare a oamenilor viitorului și va acorda jumătate din toată activitatea sa la lupta împotriva învechitelor și împiedicării dezvoltării sistemelor educaționale umane Și totuși, nu mai puțin, va avea suficient timp să răspundă la întrebări arzătoare și întotdeauna, întotdeauna, filosofia și viața vor fi strâns legate între ele II La mijlocul secolului trecut, filosofia a fost răsturnată de pe tronul regal și aruncată în pământul de pe drum Peste ea, epuizat, a condus, zdrobindu-i membrele slabe, căruciorul mândru de curse al științei pozitive; un slujitor al bisericii a aruncat cu pietre în ea) Вотъ библіографія наиболѣе значительныхъ сочинении Паульсена: Încercare de istorie a dezvoltării epistemologiei kantiene ( ); despre d raportul d filozofie la știință (Quarterly journal for science, Phil , I, , p -); despre d diferențele de principiu recunosc-nisstheor Vederi (ibid , H); Despre termenul d substanțialitate (ibid , pp -); Ce poate fi Kant pentru noi? (ibid ,); A Schopenhauer, d asamblare Nu Philos, cu snr personalitate (Revista Germană,); Istoria învăţăturii pe d Limba germana Școli și universități de la sfârșitul Evului Mediu până în prezent ( ); System of Ethics, - B ( ); introducere la d philos (i q); Înființare, organizare și ordine de viață germanul Universitățile în Evul Mediu (Jurnal istoric); D Realgymnasium și d umanist Educație ( ); J Kant ( ); Judecata de Apoi eretic adică filosofia modernă (D Rundsch); Kant, adică Phil of Protestantism (studiile lui Vaihinger despre Kant,); Catolicism și știință (Voci germane,); Fichte în lupta pentru adică Libertatea Gândirii (Deutsch Rundschau,); Schopenhauer, Hamlet, Mefistofel Trei eseuri despre istoria naturală a pesimismului ( ); Ernst Hâckel ca filozof (Preuss Jahrbuch,); Relația lui Kant cu metafizica ( ); Militanții Philosophia Împotriva clericalismului şi Naturalism, tratate (; въ текущемъ году вышло -ое изд γ отличающееся отъ і-го прибавление прибавленіемъ бавленіе меъъбавленіе местей) Biblioteca "Runivers" Yin P BLONSKY Acum, este adevărat, filozofia a reușit să se elibereze de o asemenea rușine; dar se poate spune, cu atât mai puțin, că meritul ei este mare? Nu, iar acum cavalerul filozofiei are ceva de făcut, există cineva împotriva căruia să-i apere filosofia, onoarea și drepturile ei "Iată mâna unui pastor al Bisericii Catolice care se întinde spre dreapta, din fericire puterea ei este încă puternică "Datorită concentrării efective a întregii puteri bisericești în mâinile papei, datorită creării în toate țările a partidelor parlamentare catolice subordonate unui singur centru comun, datorită creșterii componenței efective a clerului, alb și monahal, grație acumulării de bogății și organizării școlilor catolice de toate gradele, biserica a căpătat ѣla semnificație socială și politică, depășind fără îndoială puterea oficială pe care a pierdut-o "')· La august , enciclica Papei Leon al XIII-lea preia filozofia sub tutela curiei romane: filosofia este principalul instrument (natural) pentru depășirea erorilor umane, dar singura filozofie adevărată este

filosofia lui Toma d'Aquino Iar chemarea Papei: "Sancii Thomae philosophiam restituatis et quam latissime propageas" nu rămâne neascultată: în o, de episcopi italieni declară că filozofia este ca Pius al X-lea, Hãckels Weltrãtsel ais Volksbuch, D Entchehrnhut des Mens Jadderhung); Universitãten und Universitãtsstudium ( ); Paralelismus sau Wechselwirkung? Mit Bezug auf d Buses Geist und Kõrper (Zeitschrift f Philos, und philos Kritik, , Bd , vezi propriul său articol despre acest subiect în Bd ii); Die hõhere Schulen Deutschlands und Lehrerstand ( ); Das deutsche Bildungswesen iu seiner geschichtlichen Entwickelung ( ); Moderne Erziehung und geschlechtliche Sittlichkeit ( ) și multe altele alții x) Sh Segnobos, "Istoria politică a Europei moderne* SPb , vol II, p Biblioteca "Runivers" FRIEDRICH PAULSEN CA FILOZOF ȘI PROFESOR Cartea lui Toma d'Aquino va fi singura predată în seminariile şi colegiile lor Mișcarea crește și, odată cu ea, crește și intoleranța bisericii: în , o scrisoare papală către clerul francez, fără a numi direct filosofia lui Kant, îndeamnă la o luptă împotriva ei, înșelătoare și periculoasă, care duce la un scepticism fără temei și poruncește să se dubleze grija și vigilența, pentru a proteja seminariile de aceasta Mişcarea a atins o dezvoltare semnificativă şi în Germania*) Și astfel, în , a fost publicat un monument demn pentru el - al treilea volum din celebra Istorie a idealismului a lui Biellmann, dedicat idealismului noului timp Pentru a caracteriza cartea acestui autor, de altfel, foarte învățat, voi cita recenziile lui Biellmann despre Spinoza, Hume și Kant Spinoza este un sofist, un evreu ateu, părintele radicalismului evreiesc, iar dacă opera lui se numește etică, atunci aceasta este o grimasă evreiască; Scepticismul lui Hume este ca viermii care se dezvoltă pe cadavre; Kant este un profet, moartea credinței, moralității și științei, el a pregătit ororile sângeroase din anii ; din filosofia sa provin cauzele tulburărilor sociale moderne din Germania protestantă Desigur, nu poți să taci Și Paulsen intră în luptă împotriva clericalismului El a supus opera lui Biellmann unei critici nemiloase și furioase, denunțându-l ca având o lipsă totală de înțelegere istorică; se răzvrăteşte cu pasiune împotriva mesajului papal către) În Germania sunt publicate trei organe ale filozofiei catolice: Jahrbuch fur Philosophie und speculative Théologie, Philosophisches Jahrbuch, St Thomasblatter Reprezentanții săi sunt Colmer, Pesh, Schneider, Feldner, Katrein, Wilman și (oarecum deoparte) Gertling, Shtolne, Schell Biblioteca "Runivers" X P BLONSKY la clerul francez, apărând cultura protestantismului și a filozofiei sale - kantianismul, începe o polemică cu Gertling și Schellem; argumentând că interesele catolicismului și științei sunt incompatibile, el cheamă din mormânt umbra lui Fichte, un luptător hotărât pentru libertatea de gândire, în cele din urmă, chiar în ultima dată, se răzvrătește împotriva enciclicii lui Pius al X-lea despre modernism Concluzia finală a lui Paulsen este: catolicismul, cu cererea sa de supunere a gândirii individuale libere autorității exterioare a învățăturii bisericești, cu declarația sa de adevăruri create de mintea umană, pentru adevăruri absolute, cu caracterul său profund reacționar atât în plan politic, cât și în câmpuri culturale împotriva țipetelor, în plus, ostile științei și filosofiei moderne Suntem deja departe de ea În ceea ce privește filosofia lui Toma d'Aquino, ea a murit de moarte naturală cu mult timp în urmă, iar încercarea de a o reînvia este același lucru cu încercarea de a reînvia cosmologia pto-lomeană Adevărata luptă este lupta dintre catolici și protestanți, noua cultură Dar protestantismul din ultima vreme, în persoana lui Richl, Hermann, Kaftan și Lipsius, ia

filozofia lui Kant drept punct de plecare pentru contemplarea sa religioasă Și într-adevăr, Kant, după Paulsen, este adevăratul filozof al protestantismului Acel dogmatism pe care l-a cucerit, acea metafizică școlară a lui Wolff cu care a luptat, nu a fost altceva decât urmașul scolasticului, adică metafizica catolică medievală Și Thomas să aibă autoritatea bisericii ca autoritate finală, iar Wolf are mintea, a lor Biblioteca "Runivers" FRIEDRICH PAULSEN CA FILOZOF ȘI PROFESOR XI este unită de o dorință comună de a crea o justificare pentru credință prin rațiunea speculativă Atât Toma, cât și Wolf au o formă de bază comună de gândire - dogmatismul raționalist, pentru că Toma cere și prin rațiune dovada adevărului dogmei, la fel ca și Wolf Protestantismul este o altă chestiune: este iraționalist, spune minții: lăsați religia, în care nu aduceți decât confuzie, și lăsați-o pe seama credinței, treaba voastră este studiul naturii Kant spune la fel Kant a rezolvat problema centrală a filosofiei moderne, problema relației dintre cunoaștere și credință, și a stabilit pacea între aceste mari forțe ale vieții spirituale, una generată de spiritul colectiv și străduindu-se să răspundă la întrebările: de ce și pentru ce, și altele care decurg din gândirea individuală și răspunsul la întrebări: ce și cum Paulsen vede soluția dată de Kant în critica metafizicii raționale și în doctrina primatului rațiunii practice Omul nu este rațiune pură, el este și voință, mai mult, este în primul rând voință Și așa cum un melc își construiește o coajă care vine în corpul său, tot așa voința își construiește o viziune asupra lumii, pornind de la care privește lucrurile și acționează asupra lor, ghidată de idealurile dictate de condițiile istorice Credința în posibilitatea acestor idealuri servește ca un adevărat punct de sprijin în formarea unei viziuni asupra lumii, iar viziunea asupra lumii primește cea mai profundă și decisivă cauză a motivației din partea volitivă a unei persoane Care este sensul vieții, care este esența realității, care sunt fundamentele și scopurile lumii, Biblioteca "Runivers" XII p Blonsky la aceste întrebări mintea umană este incapabilă să răspundă, i se răspunde prin credință, care se bazează nu pe dovezi teoretice, ci pe idealurile și aspirațiile omului Și credința are tot dreptul de a exista - a vedea falsificarea în aceasta este același lucru cu a o vedea în forma spațiu-timp-cauzoală a cunoașterii, pentru că filosofia noastră este o filozofie umană Așa înțelege Paulsen fundamentarea viziunii asupra lumii, iar majoritatea filozofilor moderni - printre ei Wundt, James, Grot, neo-kantienii, Marx - sunt de acord cu el III Respinge atacul clericalismului Credința, sentimentul religios au tot dreptul să existe; Întreaga filozofie a lui Paulsen, așa cum vom vedea, este pictată într-o culoare religioasă, impregnată de credința în Dumnezeul atot-bun, dar biserica care încearcă să construiască din ea însăși un sistem pseudoștiințific și cere să-și recunoască dogmele ca absolut dovedite adevăruri, care încearcă să pună mâna pe libertatea de gândire și conștiință și să ne lege spiritul cu superstiții și prejudecăți, acea filozofie trebuie să strigăm: mâinile jos! Dar aici un alt dușman din tabăra științei pozitive amenință filosofia Trebuie să-l învingem și pe el; și pentru a clarifica modul în care o face, să dăm o definiție adecvată a filozofiei Cum a înțeles Paulsen sarcinile filozofiei, în ce a văzut el esența ei? Nici în conținutul său, nici în modul în care Biblioteca "Runivers" FRIEDRICH PAULSEN CA FILOZOF ȘI PROFESOR XIП o interpretează, filosofia nu diferă de știință, nu este altceva decât totalitatea tuturor cunoștințelor științifice Toate științele sunt membre ale unui singur sistem, o singură universitas scientiarum, al cărei subiect este totalitatea realității Acest sistem fără sfârșit,

construit de-a lungul a mii de ani, este filozofie Fără îndoială, filozofia, ca teorie terminată și terminată a lumii, nici nu există în prezent și nici nu va fi realizată vreodată Dar astronomia, fizica sau fiziologia există cu adevărat ca sisteme complete? Nu, desigur, pentru că științele speciale (și, de asemenea, filosofia) nu sunt ceva dat, ci dat De aceea, nu există filozofie ca specialitate, iar numele unui filozof desemnează orice cercetător științific care luptă pentru o cunoaștere unică și universală a realității, care deține o idee vie a unității tuturor cunoașterii De aceea, numai științele furnizează material pentru filozofie și se poate scrie liber istoria filosofiei fără a fi filozof Acea înțelegere a sarcinilor filozofiei, pe care o oferă Paulsen, se apropie de înțelegerea filosofiei de către Wundt, Fechner, Lotze Aparent, definiția dată de Avenarius, întemeietorul empiriocriticii, coincide și cu el: filosofia este unitatea înțelegerii lumii, idealul ei este contopirea științelor speciale într-un singur concept universal Această împrejurare i-a determinat pe unii, inclusiv pe propagandistul rus al filosofiei pozitive, Lesevici, să-l înscrie pe Paulsen însuși în rândurile reprezentanților "filozofiei științifice" "Din faptul că Paulsen folosește cuvântul metafizică, este eronat Biblioteca "Runivers" XIV P BLONSKY s-ar ajunge la concluzia că el apără metafizica în sensul unei filozofii speculative sau speculative, adică în sensul în care este respinsă de școala pozitivă", scrie Lesevich în Letters on Scientific Philosophy și adaugă că el respinge complet și hotărâtor aceeași metafizică împotriva căreia luptă pozitivismul Polemie în cartea "Ce este filosofia științifică?" cu prof Cracovia Raciborsky, Lesevici vorbește direct despre atitudinea ironică a lui Paulsen față de posibilitatea metafizicii și despre preferința sa pentru epistemologie *) Acest punct de vedere este cu siguranță neadevărat: nu numai că Paulsen nu a fost un pozitivist, ci, dimpotrivă, a stat întotdeauna și întotdeauna de pază asupra metafizicii Nu un pozitivist, ci un gardian al tradițiilor lui Fechner și Lotze - aceasta este poziția lui Paulsen asupra chestiunii esenței filozofiei*) Paulsen este împotriva pozitivismului În primul rând vin cei din rândul filosofilor înșiși care, amintindu-și recentul declin al filosofiei, pierzându-și încrederea în metafizică, se gândesc să limiteze gama întrebărilor filozofice exclusiv sau în primul rând la epistemologie: Dintre aceștia, primul este Riel Paulsen nu este profund de acord cu el: teoria cunoașterii este doar una dintre disciplinele filozofice alături de altele Oh, cum se răzvrătește Paulsen împotriva părerii că raționamentul epistemologic ar trebui să precedă orice raționament ulterioar - metafizic și etic și fundamentat - Lesevici "Scrisori despre filosofia științifică* P ; "Ce este filosofia științifică*? Pagină io-) Paulsen: Introducere în filosofie M Pg Biblioteca "Runivers" FRIEDRICH PAULSEN CA FILOZOF ȘI PROFESOR XV la ei! Istoria filozofiei nu a urmat deloc această cale: filosofia de pretutindeni a început cu metafizica și, în general, întrebările metafizice necesită o discuție independentă și nu pot fi înlocuite de considerații epistemologice Acolo unde încearcă să facă asta din urmă, aceste întrebări revin sub un alt nume și nu într-o formă convenabilă În fine, o rearanjare în ordinea obișnuită: epistemologie-metafizica va elibera și epistemologia de nevoia de adaptare la tendințele metafizicii, dar, dimpotrivă, atunci ipotezele metafizice vor aștepta soluții ale teoriei cunoașterii Chiar și în lupta împotriva materialismului, Paulsen este de părere că oricine dorește să-și creeze o convingere reală în inconsecvența materialismului își va îndeplini sarcina prost dacă se va opri pe considerații epistemologice: cei din

urmă sunt capabili să uimească, dar nu să convingă, deoarece contactul cu vizualul contemplativ nimic nu va da materialismului forța anterioară Pe pământul metafizicii s-a ridicat și numai aici poate fi învins În prefața ediției a VI-a a Eticii, Paulsen reamintește cuvintele lui Lotze despre nesfârșitele discuții epistemologice despre justificarea eticii, despre principiile și metodele ei: este plictisitor să privești cum este ascuțit un cuțit dacă nu sunt tăiați "Eu, spune el, nu pot fi considerat un semn al progresului în succesul lucrărilor care conțin nesfârșite discuții epistemologice despre conceptul de moralitate și metoda de cercetare a acesteia, dar nu spun nimic despre viața morală în sine, sarcinile, organele, formele și funcțiile ei : nu vă certați cu oponenții, dar aplicabilitatea în caz poate dovedi adevărul lor Biblioteca "Runivers" P BLONSKY XVI Da, lasă metafizica să trăiască! Sarcina sa este mare: să mențină vie ideea scopului final al cercetării științifice și, înfățișând insuficiența puterii umane pentru a atinge acest scop, arătând că pe calea cercetării spiritul uman nu ajunge la sfârșitul lucrurilor, pe de o parte, să apere drepturile credinței și ale creativității poetice în educația mea contemplativă, pe de altă parte, să servească drept conducător al influenței cercetării științifice asupra lui Mai rămâne un dușman - reprezentanții științei, care distrug atât de des și atât de curajos metafizica - Unii dintre ei, plecând în căutarea unei teorii a lumii, s-au liniștit și s-au bucurat când au găsit râme sau câteva ambiguități gramaticale într-un Autor grec, și mormăiesc că mai este timp pentru gânduri generale, nu a venit Alții, dimpotrivă, din păcate pentru ei înșiși și pentru toți, s-au apucat să construiască singuri o filozofie, desființând anterior sistemele filozofice care existau până acum Unul dintre astfel de reprezentanți ai filozofiei naturaliste este Haeckel cu "Weltratsel" al său Cu ce forță și vitriol îl atacă Paulsen, cu ce mânie și dispreț respiră articolele lui împotriva lui Haeckel, cum își ridiculizează total ignoranță: în domeniul filosofiei, neînțelegerea lui Spinoza și Kant, confuzia filozofiilor identității și interacțiunii, confuzia și contradicția extremă vivacitatea gândirii *)) Nu există nimic mai eronat decât găsirea unei asemănări între hilozoismul lui Haeckel și animația generală a lui Paulsen: aceasta din urmă se bazează pe un paralelism strict al proceselor fizice și mentale, în timp ce Haeckel tinde să se identifice între suflet și corp, în același timp echilibrând între Aristotelico-scolastic prin învățarea despre suflet ca principiu formativ, materialismul științei naturale moderne și teoria interacțiunii mier Philosophia militans, Aufl , S - Biblioteca "Runivers" FRIEDRICH PAULSEN CA FILOZOF ȘI PROFESOR hgp IV Dușmanii s-au terminat, împreună cu adevărata esență a viziunii filozofice asupra lumii a devenit clară Să construim edificiul metafizicii! Fundamentul ei ar trebui să fie filosofia lui Kant cu soluția corectă a problemei relației dintre credință și cunoaștere, cu primatul ei al voinței și doctrina activității spiritului Pentru Paulsen, de asemenea, servește ca un punct similar în toate raționamentele sale (cu excepția atitudinii față de epistemologie și a formulării formal raționaliste a problemei epistemologice și etice, unde Paulsen tinde spre istoricism), iar Paulsen și-a dedicat o parte semnificativă a lui lucrează la dezvoltarea sa Să notăm principalele rezultate ale cercetării lui Kant Paulsen a oferit o disecție foarte convenabilă a cursului dezvoltării filozofice a lui Kant, cu o descriere excelentă a fiecăruia dintre ele, a studiat cu atenție în special secvența internă în dezvoltarea lui Kant, a făcut o analiză detaliată a începutului perioadei critice și a influenței lui Hume

despre Kant, și filosofia franceză *), a subliniat necesitatea distincției în filosofia teoretică a lui Kant mai multe puncte de vedere, nu întotdeauna împăcate între ele Un merit deosebit de important al lui Paulsen în studiul filosofiei lui Kant este dezvoltarea metafizicii lui Kant cu analiza în viziunea lui Kant asupra lumii a elementelor filozofiei lui Leibniz și ale platonismului Kant apare în Paulsen ca justificator al unei metafizici solide din punct de vedere științific conform unei noi metode:) Cu această ocazie, Paulsen a trebuit să intre în politică cu B Erdman Întrebări de filosofie, carte, Biblioteca "Runivers" XVII P BLONSKY Efortul lui Kant dincolo de limitele lumii fizice în lumea adevăratei ființe constituie o tendință constantă a gândirii sale - rațiunea teoretică ne duce dincolo de limitele relativului, grație efortului său inerent pentru necondiționat ; raţiunea practică ne introduce în lumea inteligibilă Lucrarea lui Paulsen a stârnit o aprinsă controversă A fost atacat pentru o expunere prea dogmatică a filozofiei lui Kant, pentru că i-a impus acestuia din urmă metafizica voluntaristă a lui Paulsen însuși, pentru că a uitat complet celebrul "ais ob" *) Cine are dreptate și cine greșește nu trebuie să judecăm în acest articol, dar că cartea lui Paulsen despre Kant ar trebui să fie o carte de referință pentru oricine studiază filosofia lui Kant, aproape nimeni nu se va îndoi de acest lucru v Ce relație există între spirit și materie? Ce este un suflet? Există un sens în tot ceea ce se întâmplă? Există un Dumnezeu și care este relația lui cu lumea? Cum rezolvă Paulsen aceste întrebări și, mai ales, cum rezolvă prima dintre aceste întrebări, problema relației dintre spirit și materie? Paulsen, după cum știți, este un adept al paralelismului psihofizic, o direcție care provine din Spinoza Spinoza a fost cel care a exprimat ideea că conștiința și lumea corporală sunt) Cea mai ascuțită și puternică critică la adresa cărții lui Paulsen despre Kant vine de la Ludv Goldschmidt în soia Blana Immanuel Kant Kantkritik oder Kantstudium* ( ), văzând sensul învățăturilor lui Kant în negarea metafizicii ca știință și dezvăluind II în denaturarea filozofiei lui Kant Biblioteca "Runivers" FRIEDRICH PAULSEN CA FILOZOF ȘI PROFESOR XIX esența este același conținut al ființei, care provine dintr-o singură bază absolută, a cărei cunoaștere a adevăratei naturi este inaccesibilă minții noastre; numai mintea abstractă a omului desface acest conținut general în două serii strict paralele, independente una de cealaltă Schelling în secolul al XIX-lea restaurează spinozismul într-o formă ușor modificată: în filosofia sa a identității, în ciuda ecuației fundamentale a naturii și a spiritului, conform excelentei expresii a lui Falkenberg, superioritatea spiritului lui Fichte acționează în continuare și i-a fost deosebit de dificil să se mențină echilibrul ambelor principii în știință și despre principiul real, în absolut ca voință - semnificația principiului ideal care acționează în mod oportun a crescut considerabil*) La Fechner, spiritul divin este deja creatorul lumii corporale, iar ceea ce ni se pare lumea materială este o conștiință universală care se ridică deasupra individului Astfel, în principiul psihofizic, principiul ideal a câștigat treptat predominanța Sub influența lui Spinoza, a lui Schellingian Fechner și, într-o oarecare măsură, a lui Leibniz, Paulsen ia decisiv partea idealismului Dacă, spune el, acceptăm concluzia directă din teoria paralelismului - animația universală, atunci trebuie să admitem că procesele noastre mentale sunt mai potrivite pentru interpretarea realității, că latura psihică reprezintă realitatea așa cum este ea în sine, în timp ce lumea corporală este doar un exterior *) Falkenberg Istoria noii filosofii", , p mier Hartman, "Psihologie

modernă / M , pp - Biblioteca "Runivers" XX P BLONSKY fenomen, accidental, fenomen inadecvat în sensibilitatea noastră ')· Cea mai caracteristică pentru Paulsen este ipoteza a tot: o animație generală Paralelismul se extinde de obicei la oameni și animale Este corect? Unde este diferența decisivă dintre animale și plante? Și mai departe, nu este posibil să se constate asemănări între lumea organică și cea anorganică? Nu sunt formați din aceiași atomi, nu este posibil, pe baza teoriei dezvoltării, să se rezolve problema originii lumii organice prin considerarea că deja în elemente există în stare embrionară o viață interioară, și o astfel de viziune contrazice puternic natura atomilor cu ei din interiorul mobilității spre exterior, cu jocul lor surprinzător de complex al forțelor fizice? Continuând această discuție, cineva se poate întreba: există, ca o viață sufletească inferioară, și una mai înaltă decât cea pe care o trăim? Este și viața noastră sufletească inclusă într-o unitate superioară? Stelele, pământul, sunt ființe animate sau nu? Ideea străveche a sufletului lumii este punctul culminant al acestei viziuni asupra lumii Fiecare sistem corporal este purtătorul sau corpul vieții interioare, sistemul lumii este trupul sau manifestarea lui Dumnezeu Desigur, ar fi îndrăzneț să ne imaginăm demonstrarea logică a acestui punct de vedere, dar și dogmatismul negativ este deplasat Cunoașterea nu este x) "În lumea interioară, care, însă, ne este dată direct într-un punct, în conștiința de sine descoperim natura realului, așa cum este în sine " - P , Introducere în filosofie , p i Învățăturile lui P despre experiența interioară ca sursă de cunoaștere a realității, despre care vom discuta mai jos, au fost puternic influențate de Schopenhauer Biblioteca "Runivers" FRIEDRICH PAULSEN CA FILOZOF ȘI PROFESOR XXI ajunge la aceste întrebări; credința determină esența în simbolurile vizuale, căci acest materialism este transcendent Deci, împreună cu Fechner, Wundt, Ebbinghaus, Koenig, Heimans și alții, Paulsen este un reprezentant al paralelismului subordonat idealist, împreună cu Fechner, Wundt, parțial cu Noiret, Naegeli și Zellner recunoaște animația universală * VI Ce este un suflet? Răspunsul obișnuit este următorul: sufletul este o substanță simplă, neîntinsă, nematerială, absolut constantă și nepieritoare, purtătoare de forțe spirituale, situată într-un anumit loc din creier Dar Paulsen se răzvrătește împotriva unui astfel de răspuns; Teoriei substanțialității îi opune, împreună cu Fechner, Wundt, Geffding, teoria actualității *) · Nu există suflet, în sine, permanent și nepieritor, existența sufletului este epuizată de viața spirituală; opriți fenomenele psihice - și nimic substanțial nu va ieși din rest Conceptul de substanță este inaplicabil sufletului: sufletul este o pluralitate de fenomene spirituale conectate în conștiință în unitate; despre ceva substanțial în afară, în spate, sub experiențele mentale, nu știm nimic și nu putem spune Unitatea vieții psihice nu este negată prin aceasta; sentimentele și gândurile noastre, desigur, apar într-o anumită legătură, iar conștiința lor, desigur, include conștiința acestei conexiuni, *) Înțelegerea actuală a sufletului a fost pregătită de critica substanței a lui Hume și Kant, doctrina lui Kant despre conștiința ca sinteză și filozofia lui Fichte Biblioteca "Runivers" XXII P BLONSKY această unitate, acest întreg, dar nu există niciun motiv să cauți un fel de sprijin, un fel de purtător pentru acest întreg Un astfel de transportator poate fi apelat daca vrei, numai Dumnezeu, i e acel întreg cuprinzător în care există sufletul individual Dar dacă da, atunci nu este nevoie să atașăm sufletul la un anumit punct al creierului: dacă sufletul este o unitate de fenomene psihice și este

lipsit de spațiu, atunci trebuie recunoscut că în legătură cu întregul singur suflet "viață, echivalentul ei este întreaga viață trupească unică, întregul trup Este de la sine înțeles că realizarea unui paralelism complet îl conduce pe Paulsen la recunoașterea inconștientului, pe care îl înțelege ca "numai mai puțin conștient, poate conștient, redus la invizibilitatea completă" VII Am vorbit până acum despre influența lui Spinoza, Fechner, Kant asupra lui Paulsen, dar filosofia sa a fost supusă și altor influențe - influențele lui Schopenhauer și știința empirică De la Schopenhauer, Paulsen preia voluntarismul: voința este factorul inițial și, într-un anumit sens, permanent al vieții mentale; mintea este un factor secundar și schimbător, care se alătură voinței ca organ al ei Din știința modernă, Paulsen preia evoluționismul: el) "Paulsen nu a investigat problema modului în care unitatea relativă a conștiinței individuale se raportează la unitatea absolută a unei singure ființe ca purtătoare a acesteia", reproșează Hartmann în Modern Psychology, p) Introducere în filosofie, p Biblioteca "Runivers" FRIEDRICH PAULSEN CA FILOZOF ȘI PROFESOR XXIII vede în învățăturile lui Darwin și Spencer multe date decisive pentru filosofia modernă Ce este lumea, cum se dezvoltă, există un scop, un sens rezonabil în ceea ce se întâmplă? Darwinismul, cu doctrina sa despre selecția naturală, lupta pentru existență și schimbarea corelativă a organelor, eliminând teismul antropomorf, explică perfect dezvoltarea Doar nu priviți procesul de dezvoltare ca pe un proces mecanic: ființele vii se luptă și se adaptează, pentru că SNP vrea să trăiască, voința de a trăi este principiul intern al dezvoltării, principala lui explicație Și dacă da, atunci dezvoltarea este oportună și merge spre perfecțiune, doar cursul ei trebuie înțeles nu ca un act deliberat, ci ca o dezvoltare spontană din rudimente embrionare Metafizica lui Paulsen este încununată de panteism Dar noi, constrânși de dimensiunea articolului, nu îl vom lua în considerare, ci ne vom întoarce la întrebări epistemologice Există două dintre ele - ce este cogniția? Cum se dobândesc cunoștințele? Când rezolvăm prima întrebare, influența lui Schopenhauer se arată din nou: ne cunoaștem ființa interioară așa cum este în sine Sentimentele, aspirațiile, ideile, gândurile sunt simțite, imaginate, gândite așa cum sunt în ele însele, căci ființa lor este sensibilitatea și concepibilitatea lor; aici distincția dintre aparență și lucru în sine nu are absolut niciun sens Dar, pe de altă parte, sunt dat mie însumi ca ființă corporală și, întrucât există o corespondență corectă între spirit și corp, viața mea trupească servește ca o oglindă a vieții mele spirituale "Eu" dat Biblioteca "Runivers" XXIV P BLONSKY astfel pentru sine, ca ființă dublă, devine acum cheia interpretării lumii exterioare În ceea ce privește a doua întrebare, problema originii cunoașterii, Paulsen adoptă hotărât punctul de vedere al evoluționismului versus apriorismul lui Kant În disputa dintre Kant și Hume, Paulsen ia partea lui Hume Spațiul, timpul, cauzalitatea nu sunt o componentă de neclintit a minții umane, ci s-au dezvoltat treptat și depind de condițiile de mediu: același subiect, transferat într-o altă lume, ar descoperi o altă formă de intuiție, complet incomparabilă cu spațiul nostru Campania lui Kant împotriva lui Hume a produs rezultate slabe: legile științifice rămân legi empirice cu prezumtivă valabilitate universală Empirismul lui Hume își păstrează dreptul VIII Când dezvăluiți etica lui Paulsen, spiritul său viu, libertatea completă de disputele școlare și dorința fervență și sinceră de a găsi adevărul în viață ne vor lovi imediat, spre deosebire de alte etici Etica pentru Paulsen este o disciplină practică, trebuie să indice modul în care viața umană poate

fi aranjată în conformitate cu scopul și scopul ei, trebuie să Totuși, Paulsen spune că, dacă ideile a priori ajung la conștiință prin reflecție într-un mod psihologic, atunci, cu toate acestea, nu își pierd caracterul rațional din aceasta Descoperind legile logicii, rațiunea consideră necesitatea lor Citim acest lucru și mai clar în "Versuch entwickelungsgeschichte der Kantischen Erkenntnisstheorie" Acolo Paulsen afirmă în mod explicit că studiul originii psihologice a judecăților a priori nu este inclus în domeniul cercetării critice (S) Biblioteca "Runivers" FRVGDRIKH PAULSENK CA FILOZOF ȘI PROFESOR XXV să spună ce forme de viață socială și ce comportament al individului contribuie sau împiedică dezvoltarea naturii umane Pe scurt, sarcina eticii este de a determina scopul vieții și de a indica modalitățile de a-l atinge Care este scopul vieții, spre ce ar trebui să ne străduim? La ce aspiră natura noastră? - Spre manifestarea normală a activităților vieții, răspunde Paulsen, căci esența, adevărata natură a omului, constă în atracție Apare în conștiință ca o aspirație, dorință perceptibilă și abia atunci apare un sentiment de plăcere când atracția își găsește satisfacția, iar suferința, dacă este suprimată Scopul vieții este viața care să conducă la dezvoltarea deplină a forțelor corporale și spirituale și la activitate versatilă! Și în toate sferele vieții umane - în strânsă comunicare cu oamenii din jur și cu o largă participare la viața istorică și spirituală a marilor entități publice Iată formula generală a scopului vieții, în care este turnat conținut concret - o sarcină specială pentru fiecare individ Dar dacă scopul vieții este îndeplinirea normală a funcțiilor vitale, atunci este clar că răul este ceea ce contrazice, dăunează vieții; este o manifestare a unor aspecte prea dezvoltate ale vieții, înclinații împotriva voinței principale, parcă o forțează Din virtute se păstrează viața, din viciu se distruge Astfel, propozițiile morale primesc o justificare teleologică În general, trebuie recunoscut că legile eticii nu constau în a prescrie oamenilor cum ar trebui să acţioneze şi cum să evalueze, ci, în primul rând, în a descrie şi Biblioteca "Runivers" XXVI P BLONSKY înțelegerea comportamentului lor real și a formelor reale de viață; înțelegerea constă tocmai în a vedea necesitatea teleologică a unor moravuri, forme de viață și legi date Și odată cu ea, propunerile etice, în măsura în care exprimă condițiile bunăstării umane, devin principii de evaluare și prescripții de conduită Din acest punct de vedere, Paulsen oferă o definiție pur istorică și psihologică a conceptelor de conștiință și datorie Conștiința în originea sa nu este altceva decât cunoașterea moravurilor Educația, judecățile societății, legea, pedeapsa și religia impresionează individul încă din copilărie cum să acționeze Prin aceasta el trebuie să măsoare ceea ce este, ca o normă permanent prezentă și necondiționat necesară; îi conduce toate acțiunile Cu toate acestea, într-un stadiu superior de dezvoltare, conștiința devine un ideal de viață individual, depășește obiceiurile sociale și intră în conflict cu acestea Dar este voința omului liberă? Și cum să înțelegem liberul arbitru în general? Și aici Paulsen dă un răspuns pur psihologic În om, deasupra voinței primare, naturale, crește o formă secundară, reflectată de voință - voința rațională, care este determinată să nu mai acționeze direct prin stimuli senzoriali, ci se determină pe sine sub forma deliberarii și deciziei Aici o persoană este determinată nu de înclinații, ci de gânduri despre obiective Vb gândurile despre scopurile unei persoane îmbrățișează toate activitățile sale, ca și cum întreaga sa viață "într-un singur întreg și decide asupra anumitor Biblioteca "Runivers" FRIEDRICH PAULSEN CA FILOZOF ȘI PROFESOR XXVII manifestarea activității lor, pornind de la

ideea de întreg Aceasta este capacitatea de a regla și a determina manifestările activității sale de viață cu ajutorul ideilor propriei vieți este ceea ce se numește liberul arbitru: o astfel de persoană nu este motivată (agitur), ci acționează (agit) După cum este evident, Paulsen este un reprezentant al eticii empirice: el o construiește pe datele biologiei, psihologiei și istoriei Și în acest sens, el abordează Spencer și etica pozitivă modernă Dar nu complet El diferă de ei prin a sublinia legătura strânsă, esențial inseparabilă dintre moralitate și religie, apropiindu-se de Wundt în acest Dacă primul volum al "Sistemului de etică" ne lovește cu discursul său arzător și sincer, profund experimentat, uneori ridicându-se la un patos fascinant, uneori o abordare foarte incitantă a temei arzătoare a problemei, atunci al doilea volum, care tratează căile vieții morale, nu este mai puțin semnificativă Aici, într-o ordine secvențială, sunt studiate întrebările vieții personale ale unei persoane și activitățile sale sociale, iar totul poartă pecetea unui cetățean uman, luminat, cu o viziune largă asupra lucrurilor Nu pot, desigur, să subliniez aici viziunea morală concretă a lui Paulsen, dar totuși vreau să spun că, în timp ce o citesc, în ciuda tuturor diferenței dintre convingerile mele morale personale și convingerile lui Paulsen, nu am experimentat aici acel sentiment neplăcut care este de obicei experimentat în timpul tranziției la partea practică a eticii lui Gefding, Wundt, Spencer într-o coliziune cu cotidianul moralității lor   Dimpotrivă, în Paulsen se simte întotdeauna inspirația și o înțelegere istorică progresivă a realității IX Am terminat de revizuit părerile filozofice ale lui Paulsen, dar acest lucru nu pune capăt revizuirii activităților sale Are și o altă latură: Paulsen ca profesor Întrebări de pedagogie Paulsen dă jumătate din activitățile sale; lucrările sale în acest domeniu sunt clasice Voi indica cel puțin "Istoria predării științifice în școlile și universitățile germane de la sfârșitul Evului Mediu până în prezent" Care sunt idealurile pedagogice ale lui Paulsen? Viziunea de bază a lui Paulsen este că problema educației urmează mișcarea generală a culturii și este determinată de aceasta Prin urmare, școala modernă trebuie să fie construită și pe bazele culturii moderne și să îndeplinească cerințele acesteia Și întrucât dezvoltarea educației este organică, perspectivele de viitor sunt determinate de rezultatele dezvoltării anterioare Privind înapoi la evoluția trecută în ansamblu, vedem două tendințe principale stabile în ea: declericalizarea și democratizarea școlii Și nu există niciun motiv pentru ca această mișcare să se oprească Problema educației va trece în cele din urmă din mâinile clerului în mâinile autorităților laice ale statului, iar predarea religiei va deveni studiul creștinismului în dezvoltarea sa istorică, monumentele sale literare și formele sale cotidiene Paulsen este un susținător al unei școli populare interconfesionale universale El este împotriva unei școli care exclude   orice educație religioasă este una dintre sarcinile ei, căci "o persoană care nu ar ști nimic despre credința creștină și despre idealul creștin de viață, despre istoria biblică și istoria Bisericii, ar trebui să simtă în istorie, și în realitatea actuală, ca un surd într-o sală de concert " *), căci baza culturii moderne stă pe creștinism Da, în plus, Biblia este cartea lumii, fără egal ca conținut și formă Dar el se opune și mai mult unei astfel de învățături de religie, a cărei sarcină este de a convinge studenții de adevărul mărturisirii bisericii În școala modernă, care aparține statului, ea este deja deplasată pentru că statul, ca atare, nu are credință: este

neutru față de toate religiile la care subiecții săi aderă În cele din urmă, o astfel de învățătură va înăbuși sentimentele dizidenților și necredincioșilor, cărora li se cere să-și învețe copiii dogmele credinței care nu sunt de acord cu convingerile lor Așadar, școala noastră publică trebuie să abandoneze învățământul dogmatic-confesional, lăsând fiecare biserică să-l organizeze pentru cei care o doresc Adevărat, rezultatul intervenției statului va fi o reglementare din ce în ce mai mare a treburilor educaționale, dar Paulsen nu vede probleme în ea: un management bun este acela în care un om care este condus de o mână fermă, puternică și bună este condus la obiectiv la care el însuși aspira Paulsen se răzvrătește împotriva principiului acum larg popular al educației gratuite: nu, spune el, școala nu Eseu istoric despre dezvoltarea educației în Germania M , p Biblioteca "Runivers" XXX P BLONSKY; poate pune ca bază a învăţării doar dorinţa elevului la fiecare moment dat El numește un astfel de ideal pedagogic anarhist, adăugând că libertatea nu are un dușman mai rău decât anarhismul Acum toate ziarele, romanele, piese de teatru, revistele sunt pline de discuții despre lupta dintre "părți" și "copii" Acum nu există o temă mai favorită decât tema asupririi copiilor care aspiră în sus de către părinții lor lipsiți de inimă și nerezonabile, ca și tema suprimării spiritului tinerilor de către o școală pedantă, despotică Și, în ciuda faptului că acum tratamentul copiilor în familie a devenit incomparabil mai blând, că acum cele mai bune metode de predare sunt introduse în școli din când în când, iar profesorii nu își crutează munca, plângerile nu se opresc, ci cresc Paulsen nu ia parte în această luptă între tați și fii, el vede în aceasta acțiunea condițiilor istorice - perioada criticii acum trăită Dar poți ieși din asta nu prin răsfăț și răsfățarea copilului, ci printr-o disciplină rezonabilă "Învață să te supui", a scris Zelter în cartea genealogică a unchiului Goethe, iar când Goethe, răsfoind cartea, a observat acest cuvânt în masa de discuții sentimentale, a exclamat: dintre toate acestea este singurul rezonabil Cartea senzațională a lui Ellen Kay The Age of the Child Paulsen numește un amestec de trivialitate năucită, retorică, nenumărate plângeri, extrem de necritice în criticile sale, pline de rezultatele lecturii nedigerate *) Odată cu întărirea statului și a luminii i) Vezi "Modeme Erziehung u geschlechtliche Sittlichkeit" articolele "Vater uncf Sõhne" și "Schuljammer und Jugend von beute" Biblioteca "Runivers" FRIEDRICH PAULSEN CA FILOZOF ȘI PROFESOR XXXI Ceea ce caracterizează școala este a doua tendință principală - democratizarea progresivă a educației, mergând mână în mână cu socializarea îngrijirii sale Acest lucru ne aduce la un sistem școlar național unificat, construit pe principiul realismului Paulsen se opune clasicismului "Când mi-am început cariera didactică", spune Paulsen, am urmat și drumul bătut al clasicismului, dar studiul istoric al problemei l-a forțat să-și schimbe părerile Astăzi avem o nouă știință și o filozofie originale, o nouă literatură și cultură; Filosofia antică, știința și literatura, care se predau anterior în toate școlile (nu exista încă o nouă cultură), au devenit acum monumente istorice Dispariția completă a literaturii antice nu ar aduce niciun prejudiciu matematicii moderne, științelor naturii, statului și științelor sociale, filozofiei și psihologiei Dintre toate cărțile antice, se citesc doar manuale, iar școala modernă, străduindu-se să păstreze clasicismul prin adăugarea de noi științe, oferă doar o slabă cunoaștere a gramaticii limbilor antice și surmenaj Se va spune că o educație clasică dă o educație formală și umanistă Dar putem fi mândri de educația formală a celor care au terminat cursul gimnaziilor noastre

clasice? Nu sunt cei mai mulți dintre filologi inumani, îngusti la minte, plini de invidie meschină și fotofobie? Și este posibil ca Goethe, Schiller, Shakespeare, Mill, Taine, nu mai rău decât autorii antici, să poată educa mintea și sentimentul unei persoane? Deci, școala democratică laică este idealul viitorului Biblioteca "Runivers" XXXII P BLONSKY Trecerea în revistă a ideii lui Paulsen s-a încheiat Impresiile inspirate de "Introducerea în filozofie" sa nu au dispărut încă, impulsul de simțire ridicat de "Sistemul său de etică" nu a încetat încă, dar în mintea noastră, sofisticată de logică, îndoielile încep să se agite: poate granițele filozofia sunt prea obscure, poate paralelismul spiritualist pentru noi ne poate părea contradictoriu, iar conceptul lui Paulsen despre suflet ne va deruta, poate evoluționismul în epistemologie ni se va părea că nu atât de aplicabil, poate că viziunea lui Paulsen despre viață ne va părea prea roz și, poate, nu complet gratuit Știm să fim sceptici, știm să găsim cu ușurință obiecții la orice teorie filozofică, am distrus deja atâtea sisteme grozave Dar Paulsen nu se va plânge de noi pentru asta: nu s-a prefăcut că este în fruntea noastră și ne conduce pe o nouă cale Meritul lui se află în altă parte Ne întâlnește la intrarea în filozofie și ne dezvăluie imediat imaginile ei strălucitoare, care ridică sufletul El nu ne încurcă pe noi, cei slabi, în discuții scolastice inutile, ci ne oferă o perspectivă vitală a întregii lumi, care va deveni punctul nostru de plecare, punctul nostru de sprijin Și ne vom îndrăgosti imediat de această viziune asupra lumii, pentru că este o sinteză a marilor idei ale înfloririi filozofiei Și chiar dacă noi, neliniștiți, mergem într-o călătorie lungă, el ne va da nobile precepte pentru drum și de multe ori, deseori în rătăcirile noastre, una sau alta din ideile lui ne vor fulgera înaintea noastră Și cine știe, poate Paulsen a făcut pentru noi ceea ce este cel mai necesar și mai urgent dintre toate în zilele noastre? Și a făcut-o cu talent și plenitudine remarcabile P " P Blonsky Biblioteca "Runivers" Originea răului și sensul istoriei * Dedicat memoriei lui Chaadaev și Vl Solovyov PREFAŢĂ În epoca noastră intelectuală, poziția oamenilor care stau pe baza conștiinței religioase și, în special, a conștiinței creștine, devine fără precedent Credința părinților este compromisă atât teoretic, cât și practic; rațiunea umană și instinctul dreptății vieții țipă împotriva ei Dreptul la credință este pus la îndoială, credinciosul este bănuit Credința și credincioșii sunt supuși la încercări inchiziționale în epoca noastră, la fel cum necredincioșii și necredincioșii au fost supuși la încercări inchiziționale în epocile trecute Și nu este atât de ușor să justificați principiile fundamentale ale credinței creștine în fața rațiunii umane moderne și a simțirii umane Cred că vremea nu este departe când va începe o cotitură vitală, practică, populară către o renaștere religioasă, va începe o mișcare către o nouă credință, profund legată de vechea credință a părinților Dar paralel cu acest proces de viață trebuie să se desfășoare un proces gnostic, procesul de justificare rezonabilă și justificare a posibilității credinței, ca Funcție necesară a vieții religioase Așa a fost și în primele secole ale creștinismului, când, odată cu construirea bisericii și creșterea vieții religioase, profesorii bisericii au justificat și fundamentat filozofic credința și au învins ispitele conștiinței păgâne Conștiința dominantă a modernului Întrebări de filosofie, KN chf Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV omenirea noastră este și păgână, este plină de noi ispite păgâne Pentru a combate aceste ispite, pentru a justifica credința, trebuie creată o nouă filozofie religioasă Vechea literatură teologică apologetică nu poate satisface omul modern; ea respinge mai

degrabă decât atrage Și trebuie creată o nouă apologetică filozofică, care să dezvăluie raționalitatea superioară a credinței Omul modern se confruntă nu numai cu obstacole vitale, practice, inimii și volițională în calea acceptării credinței, ci și obstacole ale conștiinței, obstacole ale rațiunii O altă persoană modernă este gata cu inima și voința sa să accepte credința, dar conștiința sa intelectuală îl împiedică, nu îi ordonă să creadă Conștiinței omului modern îi este mult mai frică de un miracol decât conștiința din anii anteriori se temea de diavol Treimea Dumnezeirii, învierea lui Hristos, revelația - toate acestea sunt inacceptabile, insuportabile, sălbatice pentru conștiința modernă, pentru știința și filozofia modernă Omul avansat, inteligent al epocii noastre este înspăimântat nu numai de natura reacționară socială, politică a religiei (religia poate fi revoluționară, așa cum ne învață exemplele istoriei), el este mult mai înspăimântat de natura reacționară științifică, iluminatoare a religiei Cei mai mari oameni de știință ruși Mendelev și Mechnikov sunt aproape reacționari în politică, dar sunt eroi ai progresului uman pozitiv și chiar și social-democrații le pot ridica monumente Reacţionarii învăţaţi au făurit armele cu care natura este cucerită şi se pregăteşte regatul omenirii Iar cei mai progresişti gânditori religioşi sunt bănuiţi că subminează fundamentele progresului uman, că reînrobesc omenirea cu ficţiunile şi fantomele copilăriei A arăta că religia lui Hristos nu este doar singurul simț al vieții care satisface inima și voința, ci și singura înțelegere rezonabilă a lumii - aceasta este marea sarcină a Apologeticii filozofice, care va ține cont de toate criticile, dar Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI mintea ta, necunoscută vechilor dascăli ai bisericii și vechilor apologeți Creștinismul în esența sa ideală, atemporală, care trebuie să se dezvăluie din ce în ce mai mult în istorie, este cel mai rezonabil și singura înțelegere rezonabilă a lumii, înțelegerea ființei, singura soluție la problema răului - aceasta este premisa de bază a studiului meu Problema răului, problema de bază a vieții, poate fi rezolvată doar religios, dar soluția ei creștină poate fi exprimată și justificată de o minte filozofatoare Aceasta este soluția cea mai rezonabilă la problema răului, cea mai puțin contradictorie La baza problemei răului stă un mare mister, care nu se mai pretează la nicio raționalizare; dar numai filozofia creștină se poate apropia de acest mister; numai filozofia creştină poate merge până la această ultimă limită misterioasă Ideea că soluția creștină a problemei răului este cea mai rezonabilă se bazează pe marile tradiții filozofice și teosofice pe care modernismul filozofic le-a închis doar temporar Toate încercările misticilor liberi (ex J Böhm) și filosofilor liberi (ex Hegel) de a rezolva problema răului și-au atras puterea din adevărurile religiei creștine * Rezultatele filozofiei originale ruse au coincis întotdeauna cu adevărurile religiei creștine O serie de gânditori ruși remarcabili în lucrări remarcabile au oferit Apologia filosofică a credinței Avem lucrările lui Vl Solovyov, Prinț S N Trubetskoy, "Știința și religia" de Cicherin, "Problemele pozitive ale filosofiei" de Lopatin și, în final, "Știința omului" de Nesmelov, o lucrare profundă și originală, singura învățătură de acest fel despre răscumpărare Părăsesc limitele istorice ale creștinismului și afirm inevitabilitatea acestei ieșiri, dar mă bazez pe marile lucrări ale celor care nu au depășit încă aceste limite Studiul meu despre "Originea răului și sensul istoriei" este doar o schiță, un eseu introductiv care precede o mulțime de lucrări; îl prezint doar în termeni generali Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV O apologie filozofică pentru credința creștină în raport cu

problema centrală a răului Scopul meu nu este doar un studiu obiectiv, ci și o scuză gratuită, o experiență de înlăturare a unuia dintre cele mai teribile obstacole în calea credinței Din experiența mea, urmez nu numai tradiții filozofice, ci și teosofice Filosofia rusă a fost întotdeauna strâns legată de teosofie și în aceasta s-a bazat pe mari tradiții S-ar putea să fiu suspectat că vreau să înlocuiesc complet filosofia cu teosofia, dar ar fi greșit Mă răzvrătesc împotriva filozofiei rele în numele filosofiei bune, iar acum numai filozofia rea este considerată Filosofie Pozitivismul și critica modernă nu sunt singura filozofie posibilă, iar filozofii ruși originari, cărora li se alătură în direcția mea generală, au întărit conștiința, pentru care credința nu este nebunie, pentru care credința este rezonabilă INTRODUCERE Criza dureroasă a umanității moderne este legată de dificultatea de a ieși din era psihologică, era subiectivismului, individualismul închis, era stărilor de spirit care nu sunt legate de niciun centru obiectiv și absolut Oprimarea pozitivismului și teoria mediului social, coșmarul opresiv al necesității, subordonarea fără sens a individului față de scopurile speciei, violența și profanarea speranțelor eterne ale individualității, în numele ficțiunii binelui a generațiilor viitoare, setea zadarnică pentru organizarea unei vieți comune în fața morții și decăderii fiecărei persoane ka, a întregii omeniri și a întregii lumi credința în posibilitatea unei ordini sociale finale a omenirii și în puterea supremă a știință - toate acestea au fost fals obiectivism, zdrobirea feței umane vie, sclavia ordinii naturale, fals universalism Rasa umană l-a subjugat pe om, l-a înrobit scopurilor sale, l-a forțat să-și slujească binele, Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI i-a impus conștiința sa comună și, parcă, obiectivă Iar omul nu a putut înțelege această putere asupra lui a umanității naturale, îndumnezeite, a societății umane, a neamului omenesc, veșnic murind și veșnic naștere, rupând fără milă toate speranțele individului pentru viața veșnică și perfectă Spiritul pământesc al omenirii, care a urmat calea șarpelui, l-a hipnotizat pe om cu ideea ispititoare a pro-recea și a paradisului pământesc venind la sfârșitul progresului, iar omul a fost atât de sedus încât nu a observat nebunia slujirii sale pentru progres și supunerea lui față de fericiții paradisului care vine Progresul înflorește în cimitire, iar întreaga cultură a perfecționării umanității este otrăvită de otravă cadaverică Toate florile vieții sunt flori de cimitir În ordinea naturii, în viața rasei umane, totul este supus legii decăderii; fiecare generație este mâncată de generația următoare, îngrășește pământul cu cadavrele sale pentru înflorirea vieții tinere; fiecare chip uman devine un vehicul pentru noi chipuri umane, care sunt destinate aceleiași soarte; fiecare om naște viitorul și moare în actul nașterii, se dezintegrează în infinitul rău Toată energia umană este îndreptată spre exterior, spre crearea unei multiplicități imperfecte, spre menținerea progresului, care consolidează legea corupției, și nu spre interior, nu spre adâncul eternității, nu spre victoria asupra morții și cucerirea universalului , viata deplina si vesnica Și toată neamul omenesc trăiește, otrăvit de această otravă cadaverică a predecesorilor săi, toate generațiile anterioare, toate fețele umane, care au însetat și ei de plinătatea vieții și a perfecțiunii; omul trăiește cu un vis nebun de a cuceri moartea prin naștere, și nu prin viața veșnică, de a cuceri oroarea trecutului și a prezentului cu fericirea viitorului, pentru care nu se va păstra un singur element viu al trecutului Nici unul dintre cei care s-au luptat și au suferit nu va intra în paradisul viitorului și nici o persoană nu are o legătură vie,

reală, cu acest viitor Legătura unei persoane cu o persoană viitoare Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV valoare în ordinea naturii muritoare - fictiv, iluzoriu; această conexiune este rezultatul hipnozei, al autoînșelăciunii nebunești Viitorul nu este mai real decât trecutul: ceea ce va fi peste o mie de ani și ceea ce a fost acum o mie de ani sunt fie la fel de iluzorii, fie la fel de real Este o prostie să crezi că ființa vine în timp, dar că încă nu a fost și nu este Realitatea ființei nu depinde de timp, așa cum ar dori să asigure cei care se închină viitorului Pozitivismul a abolit ființa, a eradicat simțul realităților și a predat în cele din urmă nefericitul puterii Fenomenalităților iluzorii O persoană a încetat chiar să mai conștientizeze dacă există cu adevărat, dacă este ceva în lume, unele ființe în sine, și-a pierdut percepția de sine a personalității Strângându-se intens la afirmarea vieții în natură, amenințând cu distrugerea din toate părțile, o persoană își pierde conștiința și simțul sensului vieții, el caută pur și simplu viața și moare Filosofia falsă și religia falsă, prezentate ca știință pozitivă, afirmă în om conștiința nesemnificației originii sale și a divinității viitorului său, nu a lui, desigur, nu a acestei persoane anume, ci a omului în general Conform conștiinței moderne, omul nu are rădăcini adânci în ființă; nu este de origine divină, este un copil de praf; dar tocmai din această cauză, el trebuie să devină un zeu, îl așteaptă puterea pământească, o împărăție în lume Plebeianismul spiritual de origine umană a fost făcut o garanție a viitorului om aristocratic: omul este nimic și deci va fi totul, omul este vierme și deci va fi rege, omul nu este divin în origini și deci va fi divin Ciudățenia acestei logici nu atrage atenția conștiinței moderne, care se mândrește cu raționalitatea ei Această ciudățenie este determinată de dorința de a construi viața, indiferent dacă există ființă și ce este ființa, indiferent de esența omului, de originea și destinul lui, de locul său în univers și de sensul său Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI viaţă Obiectivismul fals este justificat și fundamentat de o viziune naturalistă asupra lumii, presupusă științifică Dar cum este justificată supremația științei? Această fundamentare nu poate fi opera științei însăși: este în afara ei și înaintea ei; îndreptăţirea este o formă specială de credinţă Dar dacă știința studiază doar starea bolnavă a lumii, dacă în cunoașterea ei doar ordinea naturală, care este rezultatul păcatului și al bolii lumii, dacă știința este doar patologie? Știința spune adevărul despre "natură", dezvăluie corect "regularitatea" din ea, dar nu știe și nu poate ști nimic despre originea însăși ordinea naturii, despre esența ființei și tragedia care se întâmplă în adâncuri a ființei, aceasta nu este patologia, iar fiziologia, doctrina esenței sănătoase a lumii, în cunoașterea metafizicii și a religiei Domeniul științei și științificității este o sferă limitată a cunoașterii "patologice": legile ei nu sunt supuse nemărginirii ființei, ci doar starea acestei ființe într-un plan dat ce se întâmplă în restul lumii și ce va fi se întâmplă atunci când forțele lumii întregi pătrund în această încăpere La fel este și știința: Sfera ei este premisele unui spital, o lume bolnavă de păcat și supusă legii corupției, supusă legii necesității Omul cult de la sfârșitul secolului al XIX-lea tânjea după eliberarea de necesitatea naturală, de puterea mediului social, de falsul obiectivism Individul s-a întors din nou spre el însuși, către lumea sa subiectivă, a intrat înăuntru; lumea omului interior a fost expusă, zdrobită de falsul obiectivism al naturii și societății În stratul cel mai rafinat și cultural a început o eră psihologică, subiectivă; totul obiectiv a devenit insipid, tot

ceea ce natural a devenit insuportabil Centrul absolut și sensul ființei s-au pierdut și mai devreme; acest centru și sens nu era în fals Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV ektivism, capitularea în fața necesității, înclinarea în fața legii naturii în locul legii lui Dumnezeu, înlocuirea ființei cu o Fenomenalitate iluzorie Dar neoromanticii, decadenții, simboliștii, misticii s-au răzvrătit împotriva oricărei legi, împotriva oricărui obiectivism, împotriva oricărei apeluri la întregul universal; sunt interesați exclusiv de subiectiv și individual; izolarea de organismul universal, arbitrariul și natura iluzorie sunt ridicate la legea unei vieți noi, mai bune Din ce în ce mai mult se pierde distincția dintre "eu" și "nu-eu", dintre realitate și iluzorie, dintre ființă și fantomă Religia estetismului învață să se consoleze cu o viață fantomatică, dulceața de a-și pierde simțul realității, transferă centrul de greutate al vieții aleșilor nu în frumusețea reală, ci în frumusețea iluzorie Naturalismul subțire și descompus în artă trece imperceptibil în decadență, iar apoi în simbolism Solipsismul și idealismul subiectiv sunt o filozofie atât de potrivită cu epoca psihologică, cât în epoca falsului obiectivism îi corespundeau filosofia naturalismului și materialismului "Critica" a realizat faimoasa revoluție copernicană, a înălțat subiectul și a desființat ființa, a eliberat subiectul de falsul obiectivism al realității empirice și l-a lăsat singur în fața abisului vidului, pe care l-a lăsat pe seama tuturor să-l umple în mod arbitrar cu conținut opțional Obiectivismul moralei și obiectivismul științei, sub care bătrânul Kant a adus critici Fundamentul nu îl salvează deloc de tragedia libertății goale, de oroarea arbitrarului subiectiv în cel mai drag și sacru cele mai subtile naturi, critica este inevitabilă Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI trece în solipsism, idealismul subiectiv trece în misticism irațional Vidul care rămâne după eliberarea de obiectivismul natural și social, după respingerea "critică" a oricărei ființe, trebuie să fie umplut cu ceva; nici credința în imperativul categoric și nici credința în imuabilitatea matematicii nu-l pot umple O persoană se predă puterii stărilor de spirit, a experiențelor bizare, liberă de orice normă; după moartea lui Dumnezeu, își creează zei, din sine încearcă să recreeze ființa pierdută Dar în era subiectivismului fals, la fel de puțin se află o persoană, la fel de puțin își afirmă personalitatea, își salvează individualitatea, ca și în epoca obiectivismului fals Personalitatea se sparge în momente, individualitatea se pierde în natura iluzorie universală a ființei, individualismul se dovedește a fi antiindividualism, întrucât neagă realitatea obiectivă a individului și norma obiectivă a individului Ieșirea din era subiectivă, psihologică, într-o eră cu adevărat obiectivă, realistă, duce nu numai la universalitate, ci și la salvarea individului, la dobândirea individualității Ne aflăm în fața obiectivismului, care ne va conecta cu ființa adevărată, cu ființa absolută, și nu cu mediul natural și social; ne îndreptăm către acel realism care găsește centrul individului, firul de legătură al vieții și afirmă personalitatea ca un fel de ființă eternă, și nu experiențe și stări instantanee și dezintegrate Această viziune religioasă universală asupra lumii și viziune asupra lumii, la care lumea modernă se îndreaptă în moduri diferite și din scopuri diferite, ridică, în primul rând, brusc problema semnificației istoriei lumii, a legăturii religioase dintre soarta individului și soarta individului univers A înțelege sensul istoriei lumii înseamnă a înțelege planul providențial al creației, a-L justifica pe Dumnezeu în existența acelui rău din care a început

istoria, a găsi un loc în univers pentru toți cei care suferă și piere Istoria este doar Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV Caz, are sens dacă va exista un sfârșit al istoriei, dacă va exista o înviere la sfârșit, dacă morții se ridică din cimitirul istoriei lumii și înțeleg cu toată ființa lor de ce au decăzut, de ce au suferit în viață și ce au meritat pentru eternitate, dacă întreaga serie cronologică a istoriei se întinde într-o singură linie și pentru orice există un loc final Întrebarea sensului istoriei este problema originii răului în lume, a căderii pre-lumești în păcat și a mântuirii Tot ceea ce trăia în orice moment în diferite Forme a simțit că în afara timpului, în veșnicie, o crimă teribilă a fost comisă în mod pașnic, că toată lumea și toate au participat la această crimă și sunt responsabile pentru ea Întreaga istorie a lumii este plină de o sete de răscumpărare și numai ca răscumpărare poate fi înțeles sensul istoriei Dar filosofia abstractă este incapabilă să înțeleagă istoria lumii, incapabilă să lumineze sursele răului Întruchiparea sensului este dată numai în revelația religioasă, iar filosofia revelației religioase trebuie să fie o filozofie religioasă sinceră) despre originea răului și a păcatului Despre Treimea Dumnezeirii Cine suntem noi? Nevinovăție jignită, prizonieri ai răului exterior, înrobiți de un element străin de care suntem eliberați în procesul istoric, sau suntem criminali în fața celui mai înalt adevăr, păcătoși, înrobiți de forța internă a răului de care suntem noi înșine responsabili? Dacă răul și suferința vieții, moartea și oroarea vieții nu sunt rezultatul crimei premuritoare a apostaziei, marele păcat al întregii creații, alegerea liberă a căii rele, dacă nu există responsabilitate colectivă a întregii creații pentru răul lumii, nu există responsabilitate reciprocă, atunci teodicea *) este imposibilă, atunci viața nu are nici) Teodicee este numele dat problemei îndreptățirii lui Dumnezeu, dar această expresie în sine este inacceptabilă În esență, nu Dumnezeu este îndreptățit în teodicee, ci lumea este îndreptățită de Dumnezeu, conștiința noastră este împăcată cu lumea Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI ce semnificație și nu poate avea nicio justificare A face pe Creator responsabil pentru răul creației este cea mai mare dintre ispitele spiritului răului, care otrăvește izvoarele vieții religioase Această ispită, cu fatală inevitabilitate, duce la negarea Creatorului și atribuirea sursei răului ordinii fără sens a naturii, elementului exterior, care nu este responsabil de nimic Astfel, conștiința inițială a păcătoșeniei se transformă într-un resentiment răutăcios împotriva lumii, într-o pretenție de a primi toate bogățiile vieții, fără a le merita, într-o dorință de a scăpa de rău pe cale exterioară, fără a-i smulge rădăcinile Omul a încetat să înțeleagă de ce este atât de jignit de natură, de ce suferă și moare, de ce speranțele îi sunt năruite și devine amărât, zvârcolit, renunță la nobilimea originii sale Reînvierea sensului religios al vieții este legată de conștiința sursei răului lumii, de soluția finală a problemei teodicei Conștiința vine atunci când o persoană este eliberată de ideea falsă că este doar prizonierul unui element malefic din afara lui, că este jignit de o forță exterioară, când demnitatea îi este redată unei persoane, poruncându-se să fie considerat vinovat de soarta lui și responsabil pentru rău Nu este suficient să eliberăm omul de violența exterioară, așa cum crede religia socială a zilelor noastre, omul trebuie eliberat de răul interior, care dă naștere sclaviei violente a naturii și decăderii sale mortale O persoană trebuie să devină liberă în interior, demnă de libertate și viață veșnică, să înceteze cu adevărat să fie sclav și să nu se îmbrace în costumul unui om liber, să

nu pară puternică: trebuie să recunoască păcatul la care a participat și legătura sa religioasă cu răscumpărarea Eliberarea fiarei, cu haosul răvășind în ea, nu este eliberarea omului, deoarece omul adevărat este o parte a armoniei divine În mod direct, în primul rând simțit de toți oamenii și în orice moment, păcatul originar nu putea avea al său Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV începând în timp și în această lume Căderea a avut loc înaintea veșniciei și înaintea lumii și din ea s-a născut timpul, copilul păcatului, iar lumea care ni s-a dat este rezultatul păcătoșii În afara timpului, în eternitate, toate momentele ființei - căderea, răscumpărarea și mântuirea finală - au fost îndeplinite, deoarece acolo nu există o secvență temporală, cronologică, ci doar o împlinire ideală, atemporală Ființa este o tragedie în care toate actele nu urmează una după alta în timp, ci în mod ideal există în realitate absolută Sfârșitul tragediei lumii este de asemenea dat pre-etern, ca și începutul ei; timpul însuși și tot ceea ce curge în el este doar unul dintre actele tragediei, boala ființei în momentul rătăcirii sale Este imposibil să înțelegem procesul lumii dacă nu permitem dialectica mistică a ființei, pre-etern perfectă și completă în afara timpului și în afara tuturor categoriilor lumii noastre, iar într-unul dintre momentele sale a luat Forma ființei temporare , legat de toate aceste categorii Într-unul din momentele dialecticii mistice, în momentul conflictului dintre Creator și creație, îmbolnăvindu-se de o boală gravă, care are propriul curs succesiv, propriile momente cronologice Această boală s-a exprimat în primul rând prin faptul că totul a devenit temporar, adică dispariția și răsăritul, moartea și nașterea; totul a devenit spațial și înstrăinat în părțile sale, înghesuit și îndepărtat, necesitând în același timp să îmbrățișeze plenitudinea ființei; devenit material, adică grea, subordonată necesității; totul a devenit limitat și relativ; a treia a început să fie exclusă, nimic nu mai poate fi și A și nu - A, ființa a devenit fără sens de logică Nici filosofia pozitivă, nici filosofia critică nu sunt capabile să înțeleagă originea și semnificația timpului și spațiului, legile logicii și toate categoriile, întrucât nu provine din ființa primară, cu care se dau căi directe de comunicare, ci din secundar , bolnav Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI deja conștiință, nu iese din subiectivitate în aer curat Originea și semnificația tuturor categoriilor nu pot fi înțelese prin adâncirea subiectului, întrucât aici problema este ontologică, și nu epistemologică, iar pentru a înțelege măcar ceva, epistemologia trebuie să devină conștient ontologică, să plece de la data inițială a ființei și elementele sale, și nu conștiința, nu un subiect opus unui obiect, nu un ceva secundar Însăși opoziția dintre subiect și obiect, raționalizarea sinucigașă a tuturor viețuitoarelor în cunoaștere este rezultatul aceleiași boli a ființei, care a transformat-o în temporal, spațial, material și logic Fiind în această stare de boală atomizează, se rup în părți și toate părțile înstrăinate sunt legate cu forța, înrobite de necesitate, se formează materia grea Conștiința imposibilității filozofiei abstracte va fi ultimul rezultat al dezvoltării filozofice Sterpodul și golul criticii filozofice cu imersiunea ei abstractă, iluzorie în subiect, micile dezacorduri ale acestui neoscolasticism, căutarea epistemologiei fără premise și dogmatismul grosier al tuturor acestor epistemologii critice - toate acestea indică inevitabilitatea internă a trecerii către o nouă cale Cufundarea în gândire, ruptă de rădăcinile vii ale ființei, pretinzând independență și supremație, este rătăcirea în sălbăticie O astfel de gândire (subiect) este fără conținut, goală,

nimic nu poate fi obținut din ea, nimic nu poate fi dezlegat prin ea Filosofia trebuie să depășească în mod conștient raționalismul, să renunțe la complezență și, într-un mod nou, să devină "slujitorul" religiei *), Funcția de religios) Prin aceasta nu vreau să neg libertatea sacră a filosofării, vreau doar să spun că filosofia liberă trebuie să-și găsească inevitabil conținutul experiențial pozitiv în adevărul religios Biblioteca "Runivers" grădină zoologică NIKOLAI BERDYAEV viaţă; gândirea trebuie să devină o Funcție organică a vieții, subiectul trebuie să se reunească cu rădăcinile sale existențiale Teoria cunoașterii va ajunge în sfârșit la realism când își va pune la temelie o idee nouă, neobișnuită pentru filosofii abstracti, ideea păcatului ca sursă a tuturor categoriilor, sursa însăși a opoziției dintre subiect și obiect, care rămâne un mister pentru toate epistemologiile *) Ideea de păcat și morbiditatea de ființă care decurge din el ne este dată tuturor categoriilor, oricărei raționalizări, chiar opoziției subiectului cu obiectul; este experimentată în afara timpului și spațiului, în afara legilor logicii, în afara acestei lumi date conștiinței raționale Ființa experimentată și experimentată este conștiința primară și toate elementele ei și doar din ea pot fi interpretate defectele conștiinței noastre, toată această neputință a procesului cognitiv Timpul, spațiul, materia, legile logicii - toate acestea nu sunt stări ale subiectului, ci stări ale ființei în sine, ci dureroase Aici nu fac decât să stabilesc cele mai generale propoziții care au importanță pentru doctrina originii răului și a păcatului Epistemologia religios-mistică a avut în trecut mari apărători *), dar în epoca noastră mentală necesită fundamentare și dezvoltare serioasă În lumina filozofiei religioase organice, vechea dispută dintre cunoaștere și credință va căpăta un sens complet diferit și nou Nu va fi disputa cunoașterii împotriva credinței o dispută a unei Forme inferioare de credință împotriva unei Forme superioare de credință, a unei Forme inferioare de cunoaștere împotriva unei Forme superioare de cunoaștere? Credința este cunoaștere completă și finală, cunoașterea este credință incompletă și elementară Mai jos vom reveni la ideile de ființă și neființă, care, în primul rând, ar trebui investigate de epistemologia ontologică Biblia este în mod specific o sursă religioasă *) Vezi articolul meu "Despre epistemologia ontologică" din "Vopr Phil și psihic " mai-iunie) Acestea sunt în secolul al XIX-lea în primul rând Schelling şi Vl Solovyov Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI pentru filozofia căderii, dar este important să înțelegem natura mitologică și simbolică a poveștii Genezei despre Adam și Eva În Biblie, care ne întoarce la originile ființei, nu există o linie clară care să separe ceea ce este în timp de ceea ce este înainte de timp, întrucât obiectivitatea ei universală avea limite în vechea conștiință a omenirii Iar natura mitologică a cărții Genezei nu este o minciună și o invenție a umanității primitive, naive, ci este doar o limitare și convenție în percepția adevărului absolut, limita vechii conștiințe în percepția revelației absolutului realitate Acesta este, poate, secretul fiecărui mit, care conține întotdeauna o parte din adevăr, în spatele căreia se ascunde mereu o anumită realitate Toate ființele pre-etern provin din Divin, sunt create pre-pașnic; toate ființele vii există în planul divin al cosmosului, deja finalizate înainte de timp și înaintea lumii în procesul ideal al dialecticii divine Dar vechea conștiință religioasă a omenirii nu putea percepe acest lucru decât în Forma concretă a unei drame elementare și simple cu un număr limitat de actori Această dramă simplă nu a conținut încă adevărul deplin despre

participarea tuturor ființelor, a tuturor părților ființei create, la păcatul originar Sufletul lumii, purtătorul unității conciliare a creației, s-a îndepărtat de Dumnezeu și, prin urmare, toată lumea și totul din lume a participat la crima apostaziei și este responsabil pentru păcatul originar, fiecare făptură și fiecare fir de iarbă au participat în mod liber la ea Sufletul lumii s-a dovedit a fi feminin în susceptibilitatea sa pasivă atât la bine, cât și la rău Misterul acestei feminități este păcatul; este asociat cu libertatea Este posibil să înțelegem originea răului, să luminăm păcatul originar, în care este dat începutul istoriei lumii? Este posibil să ne eliberăm în mod conștient de dilema seducătoare de a învinovăți creatorul pentru răul făcut de creatură și de a evoca imaginea unui zeu rău, sau chiar de Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV a nega obiectivitatea răului în lume? Este posibil să depășim în mod conștient dualismul persan, presupunerea maniheică a doi zei, două principii echivalente și monismul panteist, care respinge diferența absolută dintre bine și rău, văzând în rău doar imperfecțiunea părților, doar binele insuficient? Între dualism și panteism conștiința religios-filosofică fluctuează constant; toate ereziile se sprijină mai întâi într-un fel, apoi în celălalt Divinitatea este ființă absolută, completă, subiectul existent al oricărei ființe, totalitatea pozitivă; nicio ființă nu poate fi concepută în afara Divinității, în El rămâne cosmosul ideal, în acest cosmos se realizează ființa perfectă a fiecăruia și totul Această idee de ființă pozitivă*) și prezența ei totală în ființa absolută este ideea originară, dată nouă dintr-o sursă imediată, ineradicabilă de orice sofisme de pozitivism și critică, nederivate din nimic, văzute în profunzime Ideea de a fi este o intuiție primară, și nu un rezultat derivat al gândirii discursive, iar toate încercările criticilor de a descompune această idee în cele mai simple elemente care nu au nimic în comun cu ființa, luate din subiect, dau impresia de sofismele, sunt formalism scolastic inutile și dăunător Dăruirea imediată a ideii de a fi este dăruirea ființei însăși Este imposibil să scapi de ființă prin orice trucuri ale gândirii critice, ființa este inițial impusă gândirii noastre organice, dată ei în mod direct, iar conștiința religioasă sănătoasă a popoarelor înțelege acest lucru mult mai bine decât conștiința raționalistă bolnavă și pervertită a noilor filozofi În aceasta mă străduiesc în mod conștient să mă întorc Cuvântul fiind, îl folosesc aici tot timpul nu în sens general și abstract, ci în sens metafizic al unui o cu adevărat existent O analiză remarcabilă a ideii de a fi este dată de filozoful rus Kozlov Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI LA PRIMITISMUL FILOZOF*) Toată FILOZOFIA recentă a încercat să transforme ființa într-o fantomă, să o rezolve în Fenomenalism iluzionist; dar toate aceste exerciții formal scolastice în golul unui subiect luat în mod abstract nu sunt capabile să submineze prima percepție a ființei și prima ei conștiință sănătoasă Victoria mecanicității asupra organicității este temporară și relativă Fiecare ființă, aruncând praful reolexiei raționaliste, atinge direct ființa, stă în fața profunzimii ei, o recunoaște în acel element primar în care gândirea este inseparabilă de senzația senzorială Fie că privești cerul înstelat sau în ochii unei ființe apropiate, fie că te trezești noaptea, cuprins de un sentiment cosmic inexplicabil, fie că cazi la pământ, fie că te cufundi în adâncul experiențelor și experiențelor tale inexprimabile, știi mereu, știi în ciuda întregii noi scolastice și formalism că ființa este în tine și tu ești în ființă, care este dat fiecărei ființe vii să atingă ființa incomensurabilă și misterioasă Viața nu este țesută din categoriile

moarte ale subiectului, ci din carne și oase vii Întrebarea lui Dumnezeu este o întrebare aproape Fiziologică, mult mai Material-Fiziologică decât una Formal-epistemologică, iar toată lumea simte acest lucru în anumite momente ale vieții, inexplicabile, luminate de fulgere fulgerătoare, aproape inexprimabile Cu liniștea sufletească deplină a unei conștiințe intelectuale, ne putem baza pe ideea de a fi ca o plenitudine pozitivă și să mergem din a fi Ființa rezidă în Divin, Divinul este purtătorul ființei absolute, unitatea a tot ceea ce se întâmplă În Divin, distincția dintre a fi ca predicat și a fi ca subiect dispare Cosmosul, care rămâne veșnic în Divin, este o ființă completă, armonioasă, liberă, o ființă realizată și afirmată) Un simptom al unei astfel de reveniri la primitivismul filozofic sănătos este remarcabila carte a lui N O Lossky "The Justification of Intuitionism" l Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV toate ființele, toate ideile lui Dumnezeu în uniunea lor ultimă Doar ceea ce este cu adevărat, doar ființă reală, și nu Falsificare, nu ficțiune, nu ființă aparentă și iluzorie, doar o persoană reală și nu o fantomă a unui "eu" autoafirmator intră în cosmos și rămâne în Divin Unde este rădăcina răului și unde este locația lui? Dacă fiecare ființă are Divinitatea ca sursă și dacă adevărata ființă rămâne în Divinitate, atunci răul nu poate fi înrădăcinat în ființă, atunci răul nu poate fi conceput ca ființă Eu întotdeauna privesc Ființa nu doar ca un predicat (ceea ce se posedă), ci și ca pe un subiect (ceea ce se posedă) În ființa absolută, însăși distincția dintre predicat și subiect, dintre predicat și subiect, cade Dacă răul nu este ființa, atunci asta nu înseamnă că răul nu există Pe lângă a fi, ni se dă și ne gândim la non-ființă, un gol malefic, foarte semnificativ în raport cu experiența noastră, trăită și trăită de noi Răul este înrădăcinat nu în ființă, ci în neființă; a apărut în Sfera inexistenței și, după ce a luat un loc fantomatic, fictiv în ființă, trebuie în cele din urmă împins înapoi în Sfera inexistenței, trebuie distrusă, expusă în toată nesemnificația inexistenței sale, a ei falsitatea Ființa și neființa, ca absolute și relative, nu pot fi pe același plan și în niciun sens nu pot fi comparate și contrastate În afara sferei ființei absolute, nici o altă ființă, relativă și rea, nu poate fi realizată, în vreun fel echivalentă și opusă acesteia Tentația dualismului maniheic, tentația de a vedea două principii echivalente ale ființei, doi zei, în *) La Vl Solovyov este o doctrină profundă a diferenței dintre ființă, ca stare, pe care Hegel a transformat-o într-o idee abstractă, și ființă ca purtător concret, viu al ființei, substrat, ființă Ideea de a fi este ideea de bază a filozofiei ruse Dar pentru scopurile mele, se poate opera cu cuvântul "ființă" Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI volumul și are rădăcinile că absolutul și relativul sunt considerate în același plan, ca forțe corelative și concurente Răspunderea pentru rău este pusă numai pe Dumnezeu pentru că ei consideră că este posibil să compare răul cu binele absolut, să compare principiul răului cu Dumnezeu Dar începutul răului nu este situat în mod egal nici în Dumnezeu, nici în afara lui Dumnezeu (ca fiind independent) Prin urmare, Dumnezeu nu este responsabil pentru rău și nu există alt dumnezeu decât Dumnezeul binelui Răul este în afara sferei ființei, se naște din inexistență și se întoarce la inexistență; nu posedă o putere extrasă dintr-o sursă divină și la fel de puțină este o putere opusă lui Dumnezeu, ca fiind diferită, concurentă În interiorul absolutului nu poate exista nicio ființă rea, iar în afara absolutului nu se poate concepe nicio ființă Relativul este incomparabil cu absolutul, întrucât este insignifiant în

fața lui și nu independent, nu este de conceput în afara absolutului și nu ocupă niciun loc special în cadrul acestuia Dumnezeu și răul nu sunt în niciun fel comparabile sau comparabile: nu pot fi recunoscute ca principii echivalente (dualism), nici răul ca fiind subordonate lui Dumnezeu (panteism); nici responsabilitatea și nici competiția nu sunt aplicabile relațiilor lor Relativa se transformă, parcă, într-un alt absolut și se obține o comparație a două absolute, ceea ce este complet inacceptabil, întrucât legea unității absolutului este legea de bază a minții intuitive Relativ tot ceea ce este în afara lui Dumnezeu și împotriva lui Dumnezeu nu se află pe același plan cu Divinitatea absolută și nu reprezintă niciun plan independent Răul nu este un alt absolut și nu are loc în acel absolut; este relativă și în relativitatea sa nu este corelativă cu absolutul *), nu este i) Așadar, absolutul și relativul nu pot fi concepute ca fiind corelative pe același plan, deoarece în acest fel absolutul s-ar transforma în relativ O rudă presupune o altă rudă, este o relație reală Opus logic și gramatical- * Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV o altă ființă nu face parte din aceeași ființă, ci este inexistență, în spiritul inexistenței ea a fost concepută și rămâne Inexistența, însă, nu are rădăcini în ființă și nu poate fi opusă ființei, ca fiind egală în forță și demnitate Răul se află în sfera relativului, și nu Unul absolut și nu al doilea absolut, în miezul non-existenței și al neființei, de aceea răul nu limitează tărâmul absolut, nu condiționează Divinul Răul este neputință și, prin urmare, nu poate limita puterea absolută Sfera răului nu se întâlnește niciodată cu Sfera existenței divine și nu pot exista granițe sau demarcații între aceste sfere Divinitatea nu este diminuată în puterea, bunătatea și imensitatea sa absolută din faptul că răul există, întrucât relativă și inexistența nu poate limita ființa absolută, care conține totul în sine Răul este o cădere de la ființa absolută, realizată printr-un act de libertate și o tranziție în Sfera ființei iluzorii - neființă, care nu îndepărtează nimic de la plinătatea divină și nu o limitează în niciun fel, deoarece în ultima si finala este nesemnificativa Răul este o creație care se îndumnezeiește pe sine Nu există altceva decât Dumnezeu și creație; calea răului este calea creației care a căzut departe de Dumnezeu și urmărește fantoma existenței sale rupte Diavolul este doar prima făptură în rău, principiul opus Fiului lui Dumnezeu a fost întruchipat în el, el este chipul creației, ceea ce nu ar trebui să fie Antihrist este noul zeu al creației, creatura care l-a înlocuit pe Creator Ispita răului este ispita unei existențe fantomatice, o cale fantomatică către plenitudine, libertate și beatitudine Șarpele antic i-a ispitit pe oameni cu faptul că ar fi ca zeii dacă l-ar urma; el a sedus oamenii cu un scop înalt, care avea înfățișarea bunătății - cunoaștere și libertate, bogăție și fericire, sedus prin principiul feminin al lumii - Diferența dintre absolut și relativ nu ascunde în spatele ei nicio corelație reală Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI mama Evei Răul neîndoielnic al lumii - crimă, violență, înrobire, răutate etc - acestea sunt deja consecințele răului inițial, care a sedus prin înfățișarea binelui Fii ca oogi - nu este nimic în neregulă cu asta; acest scop este cu adevărat religios și divin; Dumnezeu a pus-o înaintea oamenilor, a dorit ca ei să fie ca El În Hristos a avut loc îndumnezeirea (όέωσις) naturii umane; El a vrut ca oamenii să fie ca zeii, acesta era scopul Său Spiritul răului nu ar putea inventa nici un scop propriu, noua sa ființă, întrucât toată plinătatea ființei este cuprinsă în Dumnezeu; invenția sa nu putea fi decât o minciună, doar o inexistență, dând drept ființă, doar o

caricatură Ispita cunoasterii serpentine nu este pacatoasa pentru ca cunoasterea este pacatoasa, ci pentru ca aceasta ispita este ignoranta, deoarece cunoasterea absoluta este data numai prin contopirea cu Dumnezeu Intrând pe calea răului, oamenii nu au devenit zei, ci fiare, nu libere, ci sclavi, au căzut în puterea legii morții și a suferinței Toate promisiunile ademenitoare ale răului s-au dovedit a fi minciuni și înșelăciune, orice urmărire a răului duce la sfera inexistenței Ispita răului s-a născut din spiritul inexistenței și al minciunii Calea răului este urmărirea unei fantome prin mijloace fantomatice, există o înlocuire, un fals, transformarea ființei într-o ficțiune Întreaga ordine naturală, spațială, temporală, materială, naturală, care a fost rezultatul păcatului, al ispitei, al instigărilor spiritului răului, este pe jumătate fals de ființă, o minciună și o fantomă, de când domnește moartea, sclavia și suferința în ea Diavolul nu este o forță corelativă cu Dumnezeu, opusă Lui, posedând propria ființă, comparabilă cu a fi în Dumnezeu; sfera sa este inexistența, minciuna și înșelăciunea Răul nu este un element special, original, care se opune elementului binelui, așa cum crede conștiința dualistă Răul nu este un element aparte, ci transformarea oricărui element în inexistență, înlocuirea realităților fictive cu cele reale, calomnia tuturor elementelor ființei Este cel mai puțin posibil să înțelegem relația dintre bine și rău în conștiința dualismului spirit și materie Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV Materia în sine nu este rea și nu este sursa răului în ea Carnea este la fel de sfântă în principiul său fundamental divin ca și spiritul, dar la fel ca și spiritul, ea poate fi coruptă, poate fi la fel de bine mințită și apoi aduce moartea Toată demnitatea creației, toată perfecțiunea ei, conform ideii Creatorului, se află în libertatea ei inerentă Libertatea este principalul semn interior al fiecărei ființe, creată după chipul și asemănarea lui Dumnezeu; în acest semn stă perfecţiunea absolută a planului creaţiei O conștiință non-religioasă corectează mental cauza lui Dumnezeu și se laudă că ar putea face mai bine, că Dumnezeu ar trebui să creeze cu forța cosmosul, să creeze oameni incapabili de rău, să aducă imediat ființa în acea stare perfectă în care nu ar exista suferință și moartea, iar oamenii ar fi atrași numai de bine Acest plan rațional al creației se află în întregime în sfera limitărilor umane și nu se ridică la conștiința sensului ființei, deoarece acest sens este legat de misterul irațional al libertății păcatului Eliminarea forțată, obligatorie, exterioară a răului din lume, necesitatea și inevitabilitatea binelui - aceasta este ceea ce în cele din urmă contrazice demnitatea fiecărei persoane și perfecțiunea ființei, acesta este un plan care nu corespunde designului Absolutului Fiind în toate perfecțiunile ei Creatorul nu a creat un cosmos perfect și bun în mod necesar și forțat, deoarece un astfel de cosmos nu ar fi nici perfect, nici bun în baza lui Baza perfecțiunii și bunătății se află în libertate, în dragostea liberă pentru Dumnezeu, în unirea liberă cu Dumnezeu, iar acest caracter al întregii perfecțiuni și bunătăți, al întregii ființe, face ca tragedia lumii să fie inevitabilă Conform planului creației, cosmosul este dat ca sarcină, ca idee, care trebuie realizată prin libertatea sufletului creat În planul creației nu există violență împotriva vreunei creaturi, fiecăruia îi este dat să-și realizeze personalitatea, ideea, Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI nuyu în Dumnezeu, sau a ruina, a face o caricatură, un fals Toată creația primește efortul liber și conciliar al sufletului lumii de a se transforma într-un cosmos, de a realiza armonia divină Dumnezeu știa mai bine ce creație este mai perfectă și mai demnă decât

conștiința raționalistă, rațională a oamenilor care se opresc neputincioși în fața marelui mister al libertății Libertatea păcatului este cu adevărat cea mai mare taină, rațional de neînțeles, dar aproape de orice ființă, profund testată și trăită de toată lumea Dar chiar și pentru mintea filozofică este clar că bunătatea forțată, înlănțuirea forțată la Dumnezeu nu ar avea nicio valoare, că o ființă lipsită de libertatea de alegere, libertatea de a cădea, nu ar fi o persoană În experiența noastră inițială, este dată justificarea Creatorului, care a creat o lume liberă, în care haosul ar trebui să se armonizeze liber și cosmosul să se formeze Ideea Creatorului este plină de demnitate și libertate: El a dorit iubirea liberă a omului, pentru ca omul să-l poată urma liber pe Creator, sedus și captivat de El (cuvintele Marelui Inchizitor) Cei care îl resping pe Dumnezeu pe motiv că răul există în lume, care doresc violență și constrângere în bine, privează o persoană de cea mai înaltă demnitate Creația, în virtutea libertății sale inerente, a libertății de a alege o cale, a căzut departe de Creator, de sursa absolută a ființei și a trecut prin calea naturală, naturală; s-a destrămat și toate părțile au căzut în sclavie una față de cealaltă, s-au supus legii corupției, deoarece izvorul vieții veșnice era îndepărtat și pierdut A început munca de realizare a ființei false, a început istoria tragică a lumii, bazată pe crimă Baza istoriei este în păcat, sensul istoriei este în mântuirea păcatului și întoarcerea creației la Creator, reunirea liberă a tuturor și a tuturor cu Dumnezeu, îndumnezeirea a tot ceea ce este în sfera ființei și împingerea finală deoparte a răului în serurile inexistenței Istoria este dezvăluirea înșelăciunii, dezvăluirea sub- Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV realităţile adevărate şi separarea lor finală de minciună În toamnă, a existat un amestec de ființă și neființă, adevăr și minciună, viață și moarte, iar istoria lumii este chemată de Providență să separe aceste două regate, realul și iluzoriu Libertatea creației la începutul istoriei lumii a fost recunoscută formal și pierdută în păcat; la sfârşitul istoriei lumii ea trebuie recunoscută material şi dobândită în răscumpărarea împlinită Dacă începutul în istoria lumii a fost libertatea de a alege binele și răul, atunci finalul va fi libertatea de a afirma binele, deoarece răul va fi recunoscut ca sclavie finală După ce și-a înțeles libertatea ca libertate față de Dumnezeu, ca cădere și înviere, creația a fost înrobită, și-a pierdut libertatea Totul pentru orice a devenit străin și exterior și, prin urmare, presant și forțator Lumea s-a atomizat, a devenit dificilă din punct de vedere material, necesitatea și regularitatea exterioară domnea în ea Necesitatea materială este boala ființei, rezultatul dezintegrării interne și al constrângerii externe a întregii ierarhii a ființelor vii În cauza eliberării lumii de păcat și mântuire, conștiința religioasă trebuie să recunoască pentru umanitate nu numai semnificația pământească, ci și cosmică, universală Omenirea este centrul cosmic al ființei, punctul cel mai înalt al ascensiunii sale, sufletul lumii, care colectiv s-a îndepărtat de Dumnezeu și colectiv trebuie să se întoarcă la Dumnezeu, să devină îndumnezeit Istoria pământească capătă un sens religios absolut, totul este unic și inimitabil în ea, în ea se realizează răscumpărarea și mântuirea lumii Toate Faptele istoriei umane pământești au o importanță unică și irepetabilă; Viața fiecărei persoane de pe pământ este un moment al ființei absolute și niciun alt astfel de moment nu va fi acordat pentru lucrarea mântuirii Pentru conștiința creștină, pământul și ceea ce se întâmplă pe el are o semnificație absolută și centrală; ea nu Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI poate fi

considerată ca una dintre multele lumi, ca una dintre varietățile dintre infinitele Forme ale ființei Ideea indiană de metempsihoză este străină și contrară conștiinței creștine, deoarece contrazice sensul religios al istoriei pământești a omenirii, în care are loc mântuirea și mântuirea lumii, Dumnezeu a apărut în imaginea specifică a unui om, în care Hristos a fost singurul punct unic de convergență și unire dintre Dumnezeu și umanitate Conștiința creștină se sprijină pe concretețe și singularitate, nu permite abstracția și pluralitatea a ceea ce este centrul și sensul ființei Hristos a fost singur, a apărut o singură dată pe acest pământ în această istorie a omenirii; comuniunea mântuitoare cu Hristos este făcută pentru fiecare persoană dată în această viață a lui Multiplicitatea și repetiția sunt incompatibile cu Hristos, iar cel care Îl acceptă pe Hristos trebuie să accepte semnificația absolută a pământului, omenirii și istoriei Viața pământească a omului și a umanității și-ar pierde orice semnificație religioasă dacă pentru fiecare făptură această viață nu ar fi o lucrare unică de mântuire, dacă am permite posibilitatea amânării lucrării mântuirii către noi Forme de existență (metampsy-hoz) și transferarea ei spre alte lumi Pe pământ, în istoria pământească a omenirii, există o atingere absolută asupra unei alte lumi, iar punctul acestei atingeri este unic și unic în concretețea ei Istoria omenirii pe pământ este tragedia de a fi în mai multe acte; are un început și un sfârșit, are momente unice de acțiune de dezvoltare interioară; în ea fiecare fenomen şi acţiune are o singură valoare În centrul acestei tragedii stă Omul divin - Hristos, către El și de la El vine acțiunea istorică a tragediei Hristos este centrul absolut al cosmosului și în același timp întrupat în om, a apărut pe pământ Prin urmare, omenirea a căpătat o semnificație cosmică, în care sufletul lumii se întoarce la Dumnezeu Clar, Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV că pluralitatea și repetarea în filosofia și religia indiene, negarea sensului unei anumite istorii, admiterea sufletelor rătăcitoare de-a lungul diferitelor margini ale ființei, de-a lungul coridoarelor întunecate și salvarea individuală a acestor suflete prin transformarea în forme noi și noi - toate acestea sunt incompatibile cu acceptarea lui Hristos și cu speranța sfârșitului mântuitor al istoriei lumii Creștinismul nu este nici măcar o credință în nemurirea sufletului, în transformarea lui naturală, ci credința în înviere, care trebuie câștigată universal, pregătită istoric, trebuie să fie opera întregului cosmos O înțelegere spiritualistă abstractă a nemuririi este străină de creștinism: este o religie a învierii cărnii, iar trupul lumii, pentru această credință, are o semnificație absolută Ideea transmigrării sufletului, separarea sufletului de trupul acestei lumi și trecerea de la această lume la una complet diferită, este direct opusă credinței în învierea cărnii și mântuirea cosmică a omenirii și a lumii prin istorie Carnea acestei lumi și carnea fiecăruia dintre noi trebuie să fie mântuite pentru veșnicie și pentru aceasta este necesar să nu părăsim această lume pentru alta, să nu așteptăm transmigrarea sufletului și nemurirea lui naturală, ci să unim aceasta lumea cu Dumnezeu, să participe la mântuirea ei universală prin istorie, să salveze trupul de la moarte Credința în nemurirea naturală este în sine fără rod și fără bucurie; pentru această credință nu poate exista nicio sarcină a vieții, iar cel mai bine este să mori cât mai repede, să despărțim sufletul de trup prin moarte, să părăsești lumea Teoria nemuririi naturale duce la scuze pentru sinucidere Dar marea sarcină a vieții este în față dacă nemurirea poate fi doar rezultatul mântuirii lumii, dacă soarta mea individuală depinde de soarta lumii și a umanității, dacă învierea

cărnii trebuie pregătită pentru mântuirea mea Atunci trebuie să trăiești și să nu moară, atunci speranța este legată de înviere și nu de moarte De aceea doctrina creștină a învierii cărnii afirmă sensul vieții în această lume, sensul Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI istoria lumii justifică cultura lumii" Pentru a merita nemurirea trebuie să trăiești, nu să mori; este necesar pe pământ, în istoria omenească pământească, să se îndeplinească lucrarea mântuirii; trebuie să te conectezi cu istoria universului, să mergi la înviere, să afirmi trupul în incoruptibilitatea ei, să o spiritualizezi Spiritismul dualist nu poate recunoaște sensul vieții și sensul istoriei; este mai profitabil pentru el să moară cât mai curând posibil, o tranziție firească către o altă lume, mai bună Dar religia lui Hristos este la fel de spiritualistă, pe atât de materialistă Pentru credințele răsăritene în metempsihoză, carnea omului nu are sens; sufletul unei persoane poate trece într-o pisică și, prin urmare, nu există nici un sens al vieții, nici un sens al istoriei pământești, deoarece acest sens este strâns legat de afirmarea semnificației necondiționate a cărnii Sarcina individului și a universului este de a se vindeca de boală, de a-și purifica corpul, de a pregăti carnea pentru eternitate și de a nu aștepta o tranziție naturală în alte Forme de existență și speranța pentru separarea sufletului de trup prin moarte Numai religia lui Hristos cuprinde semnificația cosmică a umanității *) Dar conflictul dintre Creator și creație nu poate fi oprit și rezolvat prin libertatea creației, deoarece această libertate se pierde în cădere Omenirea și, după el, întreaga lume, sunt înrobite de rău, au căzut în puterea nevoii, sunt în robia diavolului Libertatea era) Prin aceasta nege doar dualismul religios, care sfâșie lumea în duh bun și carne rea Metafizica duce inevitabil la monismul spiritualist, care afirmă în natură legătura dintre spirit și materie, spiritualitatea materiei Ființa este formată din ființe spirituale, iar "materia" este doar un anumit raport dintre aceste ființe și starea lor sigură) Chiar dacă alte planete sunt locuite, pământul rămâne central Conștiința religioasă cucerește infinitul apăsător al cerului înstelat - o infinitate diferită, revelată în legăturile divine ale omului Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV cunoscut de creație nu ca normă a ființei, ci ca arbitrar, ca ceva indiferent și neobiectiv; libertatea a fost simțită de creatură ca libertate "de", și nu libertate "pentru", și a căzut în plasa minciunilor, dizolvată în necesitate După cădere, o persoană nu mai poate în mod liber, cu forțele sale naturale umane, să se salveze, să se întoarcă la sursa primară a ființei, pentru că nu mai este liberă: natura sa este coruptă, înrobită de elementele răului, pe jumătate trecută în nucul inexistenţei Libertatea trebuie redată omenirii și lumii printr-un act al harului divin, prin intervenția lui Dumnezeu însuși în soarta istoriei lumii Providența lui Dumnezeu și revelația lui Dumnezeu în lume nu este violență împotriva omenirii, ci eliberarea omenirii din sclavia răului, întoarcerea libertății pierdute, nu libertatea formală de a ființei perfecte (libertatea neființei), ci materială libertate pentru ființă perfectă (ființă liberă) În sensul cel mai înalt, numai natura umană este liberă, unită cu cea divină, îndumnezeită; * După ce s-a îndepărtat de divin și s-a îndumnezeit pe ea însăși, ea este robită de necesitatea ordinii naturale și este neputincioasă Poate un copil al morții să scape și să salveze lumea prin propriile sale forțe? Este clar pentru conștiința religioasă că trebuie creată o posibilitate cosmică de mântuire; umanitatea trebuie fertilizată prin har divin: în lume trebuie să aibă loc un act divin de mântuire, biruință asupra păcatului, izvor al

sclaviei, biruință în puterea ei egală cu mărimea crimei comise Omenirea în sine nu poate ispăși păcatul, deoarece jertfa ei și chinul ei sângeros nu sunt egale cu crima apostaziei și ea însăși nu se poate ierta păcatul Răscumpărarea creației, eliberarea de păcat și mântuirea se realizează nu prin forțe umane slabe și înrobite, nu prin forțe naturale, ci prin dialectica mistică a trinității, unind Creatorul și creația, depășind tragedia libertății păcatului Este imposibil să înțelegem lumea și istoria lumii în afară de Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI idei ale trinității Divinității, este necesar să plasăm Logosul în centrul tragediei mondiale Istoria lumii a fost concepută în dialectica Treimii și în ea se rezolvă veșnic Ideea Dumnezeului Unic sau a lui Dumnezeu Tatăl prin ea însăși nu clarifică nici dezintegrarea dintre creație și Creator, nici întoarcerea creației la Creator, nu cuprinde începutul mistic al lumii și istoria ei Doar dramatizarea procesului lumii îl face aproape de noi și semnificativ pentru noi; dialectica divină însăși, curgând în mod ideal în Divinitatea originară, este simțită de noi ca o dramă cu personaje dramatice, posturile Treimii Lumea a fost creată de Dumnezeu prin Logos, prin Înțeles, prin ideea desăvârșirii creației, rămânând veșnic în Dumnezeu și egal cu El în demnitate Ideea Logosului a fost deja recunoscută de filosofia greacă, unită cu aspirațiile evreiești ale lui Mesia și a devenit baza metafizicii creștine "La început era Cuvântul, și Cuvântul era la Dumnezeu și Cuvântul era Dumnezeu " În aceste cuvinte ale Evanghelistului Ioan a fost dezvăluit întregul adevăr al metafizicienilor greci și al profeților Vechiului Testament Logosul, sensul creației, Cuvântul era la început, Cuvântul era în Dumnezeu și Cuvântul era Dumnezeu Dumnezeu a avut doi copii: copilul Logos și copilul lumii Copilul-Logos este desăvârșit, egal în demnitate cu Tatăl, la fel de divin ca și Tatăl Însuși, acest copil este o creație, precum cosmosul, ca ideea de a fi, așa cum ar trebui să fie Lumea-copil este imperfectă, nu este egală cu Tatăl în demnitate, nu este o idee realizată de a fi, a fi amestecat cu neființa Logosul, Fiul lui Dumnezeu, este sensul creației, planul divin al creației, norma ideală a existenței ei Logosul, Fiul lui Dumnezeu, este purtătorul veșnic al unirii Creatorului cu creația, al iubirii care unește Divinitatea cu umanitatea; El este mijlocitorul divin între Tatăl și lumea-copil, care s-a ridicat împotriva Tatălui și s-a îndepărtat de El Dumnezeu Tatăl creează lumea pentru că El are un Fiu, pentru că El este în El Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV Dragostea infinită plutește: în numele Fiului, El cheamă printr-un act veșnic din măruntaiele creației Sale Dumnezeu are un Fiu-Logos, un Fiu-Iubire și El creează lumea, realizând plinătatea ființei în dragoste și în sens Ființa absolută este de neconceput fără crearea din ea a acelei ființe care ar fi iubită de ea și ar iubi-o, care și-ar realiza ideea, logosul ei Fiul lui Dumnezeu este a doua persoană a Treimii și există inevitabilitatea actului de creație și există ideea lumii perfecte, a cosmosului În dialectica mistică a ființei absolute, este conținută inevitabilitatea creației, ca o chestiune de iubire divină între Tatăl și Fiul În adâncul creației s-a născut păcatul, trăsăturile creației au fost distorsionate de rău, ideea perfectă a lui Dumnezeu nu s-a concretizat în ea, nu există dragoste pentru Dumnezeu în ea, ceea ce singur face să fii complet și plin de sens Dar păcatul este ispășit, iar copilul lumii are îndreptățire pentru că în el se naște un copil desăvârșit, divin, egal, Hristos, pentru că Logosul se arată în trup în el și ia asupra sa păcatele lumii, pentru că copil-Hristos se sacrifică în numele mântuirii copilul lumii Isus din Nazaret a fost manifestarea

istorică, concretă, a Fiului lui Dumnezeu, Logosul, Sensul creației Lumea a fost creată în numele lui Hristos, astfel încât să fie asemenea lui Hristos, această imagine a Cosmosului, manifestată într-o persoană Hristos a intrat în creație, întrupat în ea, pentru a o aduce înapoi la Creator, pentru a îndumnezeiza natura umană, divină după ideea Creatorului, dar care a devenit păcătoasă după căderea ei În dragoste s-a născut creația, prin Logos a fost creată, dar în dragoste, prin Logos, ea trebuie să se reîntâlnească cu Creatorul, să-și dea seama de ideea, de sensul ei Hristos este împăcatorul misterios al libertății umane cu Fatumul divin, El este acea iubire liberă a creației, care afirmă a fi în Creator Prin mijlocirea lui Hristos, lumea va fi mântuită Prin puterea iubirii divine, Hristos se întoarce în lume, iar umanitatea se întoarce pe cei pierduți Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI libertatea în păcat, eliberează omenirea din captivitate, restabilește planul ideal al creației, adoptă omul la Dumnezeu, afirmă începutul umanității, așa cum este dat în ideea de spațiu Istoria omenirii pe pământ capătă sens, pentru că în centrul ei se află Hristos, Sensul Creației Fără Fiul lui Dumnezeu, omenirea nu numai că nu ar putea ispăși păcatul și nu ar putea fi mântuită, dar nu ar exista, nu ar fi creată Fiul lui Dumnezeu este principiul divin, ideal, absolut perfect al umanității, fiul lui Dumnezeu, iubitor de Tatăl și iubit de Tatăl Dar dialectica mistică se desăvârșește numai în trinitate Persoana a treia a Treimii este mijlocirea desăvârșită a lui Hristos pentru lume Duhul Sfânt este un moment sintetic în dialectica mistică, o mântuire cosmică realizată, o îndumnezeire realizată a umanității și a lumii, o întoarcere colectivă a creației către Creator Duhul Sfânt este purtătorul principiului divin conciliar, dragostea conciliară, restabilind unitatea sufletului lumii Prin St Duhul pătrunde în Hristos în trupul omenirii, prin al treilea, Dumnezeu-omul este transformat în mod tainic în Dumnezeu-bărbăție Împărțirea în Tată și Fiu în sânul Divinului este sintetizată, împăcată în Duhul Dialectica mistică se termină absolut și veșnic în a treia, în a treia Dacă Fiul lui Dumnezeu este Logosul ființei, Înțelesul ființei, ideea unui cosmos perfect, atunci Spiritul este realizarea absolută a acestui Logos, acest Înțeles, întruchiparea acestei idei nu într-o persoană, ci în unitatea catolică a lumii, sufletul lumii este îndumnezeit până la capăt Fără Duh nu ar exista Biserică, legătura divină a întregii lumi cu Dumnezeu Dacă fără Hristos Logosul istoria lumii nu ar avea nici un sens și îndreptățire, atunci fără Sf Nu ar exista o acțiune conciliară a Providenței în istoria lumii, nu ar exista o reflectare a Divinului asupra a tot ceea ce se întâmplă în istorie, în cultura universală, în societate, nu ar exista unitate cosmică a omenirii Dacă Hristos a făcut un act Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV mântuirea lumii, eliberată de puterea păcatului, a creat o punte misterioasă între creație și creator, apoi Sf Duhul restaurează creația după ideea lui Dumnezeu, conform Logosului, afirmă colectiv a fi în Dumnezeu, adună părțile creației sfâșiate și înrobite de păcat În Duh, se dezvăluie misterul creației, ascuns de păcat și crimă, se afirmă colectiv existența tuturor și a tuturor lucrurilor în dragoste Tatăl întoarce creația la Sine prin Fiul, iar Fiul rămâne în creație prin Duhul În Duhul, ceea ce a fost deja revelat în Tatăl, dar înțeles de Fiul, este revelat din nou, iar unitatea și identitatea Tatălui și a Fiului este revelată Creația, parcă, trece prin trei momente de dialectică mistică și ajunge la perfecțiune, în conformitate cu ideea Creatorului În sânul ființei absolute, în Dumnezeirea primordială, întregul proces al dialecticii mistice s-a desfășurat pre-etern: despărțirea Tatălui și a

Fiului și împăcarea în Duh Același proces dialectic are loc în creație, dar reflectat în mod tainic: istoria lumii trece prin erele Tatălui, Fiului și Duhului Dar dialectica absolută trece aici în dialectica relativă, limitată de timp și de toate categoriile; în ea Fiul pare a fi opusul Tatălui În ea, nimic nu este dat în plinătate și deplinătate, deoarece plinătatea și deplinătatea pot fi date numai la sfârșitul lumii Sensul religios al acestei dialectici a istoriei constituie tema mea, pentru care stabilesc premise filozofice și teologice Pentru "teologia dogmatică" de mare importanță este filosofia care se dezvăluie în istoria conștiinței de sine a metafizicii umane Dacă conciliile ecumenice au dezvăluit doctrina Treimii Dumnezeirii, a bărbăției lui Hristos, a mântuirii păcatului, dacă această doctrină este plină de mare semnificație pentru noi, atunci aceasta nu ne împiedică să recunoaștem semnificația enormă lui Hegel, cel mai mare dintre gânditori, pentru înțelegerea și înțelegerea dialecticii mistice Spiritul respiră unde vrea, iar gnosticul Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI darul marilor filozofi era darul inspiratiei lui Dumnezeu Învățătura lui Meister Eckert despre Divinitatea Primară (Gottheit), care este mai profundă și mai primordială decât Dumnezeu (Gott), pare de asemenea a fi profundă și inspirată divin În Divinitatea Primară, care este mai înaltă decât toate Persoanelor Treimii și dialectica asociată acestora, orice antinomie este depășită veșnic și absolut, în raport cu El chiar și problema ființei și a neființei dispare Dar nimic nu se poate spune despre Prima Zeitate, este inexprimabil, atitudinea față de ea este deja suprareligioasă, atitudinea religioasă însăși dispare acolo unde încetează drama persoanelor care acționează, drama Tatălui, Fiului și Duhului și toate persoanele creației Religia este dramatică, poate exista doar în persoană și numai în raport cu persoana, și de aceea este posibilă doar religia Tatălui, a Fiului și a Duhului Conștiința obișnuită conectează Divinitatea Primară cu Dumnezeu Tatăl, dar Dumnezeu Tatăl este una dintre fețele dialecticii mistice, este fața activă a dramei religioase, iar Divinul Primar se află sub și deasupra acestei dialectici, nu participă la dramă ca persoană Prima Zeitate este Supra-Există; în El este dată identitatea absolută a Unului și a Treimii; nu este unul dintre cei Trei, ca Dumnezeu Tatăl Acum întrebarea originii răului ne apare într-o lumină nouă Categoriile răului și păcatului sunt aplicabile numai dramei dialecticii mistice, doar acțiunii dramatice a celor Trei Persoane ale Dumnezeirii și dialecticii lor reflectate în istoria creației Însăși problema răului este anulată atunci când este aplicată Divinității Absolute, Divinității Primare Într-adevăr, în adâncul Lui, nu numai că răul nu se naște, dar în niciun fel nu rămâne și nu-l limitează Adevărul parțial al panteismului constă în această primă senzație a Primei Zeități Dar minciuna conștiinței panteiste este că amestecă totul cu totul, nu deosebește Creatorul de creație, nu cunoaște adevărul despre Treime, nu simte dialectica mistică a ființei și drama cu Persoane care se desfășoară în ea Panteismul - Reli-Întrebări de filosofie, carte - Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV o dispoziție fertilă a minții și a inimii și, prin urmare, trece cu ușurință în ateism Dualismul este o atitudine foarte limitată și pur și simplu se îndepărtează de soluția finală a problemei răului Religia reală nu se poate baza decât pe Treime, iar unitatea originară care stă la baza acestei treimi (Gottheit-ul lui Meister Eckert) este doar o limită, despre care nu se poate spune nimic, nici măcar nimic nu poate fi simțit concret Formulez premisele religioase ale filosofiei istoriei La baza istoriei lumii stă

răul, păcatul originar, săvârșit înainte de vremea lui Aceasta este sarcina istoriei Toate monadele care alcătuiesc creația și-au ales propriul destin în lume, s-au hotărât în mod liber să fie într-o lume supusă necesității și decăderii Multiplicitatea, pluralitatea creației și-a pierdut unitatea, centrul, iar individul nu a fost găsit Sarcina istoriei nu este în biruința asupra suferinței și a nenorocirii (rezultat), ci în biruința asupra răului și asupra păcatului (sursă) Existența răului în lume nu numai că nu este un argument în favoarea ateismului, nu numai că nu ar trebui să se întoarcă împotriva lui Dumnezeu, dar duce și la realizarea celui mai înalt sens al vieții, marea sarcină a istoriei lumii Începutul răului și imaginea diavolului nu este o forță originară care concurează cu Dumnezeu, ci este o caricatură a ființei, a spiritului neființei) Despre istoria lumii înainte de Hristos Despre Vechiul Testament și păgânism Lumea care s-a îndepărtat de Dumnezeu a păstrat încă o legătură mistică cu El, deși era deteriorată Dumnezeu asigură creația Sa, dezvăluie creației adevărul despre Sine, pierdut și ascuns de păcatul originar, dă har creației, pe care nu l-ar fi putut obține prin propriile ei eforturi Inițial, Dumnezeu se revelează omului în natură, în forțele creatoare ale ființei, pline de secrete teribile Depărtarea interioară a creației de Creator face dificil să-l vezi pe Dumnezeu: chipul lui Dumnezeu este zdrobit în Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI conștiința umană și este percepută mitologic În religiile precreștine, Dumnezeu era îndepărtat și teribil, sau atât de ascuns de slăbiciunea viziunii umane, care era văzută în Forma politeismului Înainte de lume și înainte de timp a fost o cădere de Dumnezeu; în lume și în timp are loc o întoarcere la Dumnezeu, dar nu în linie dreaptă Omul se afirmă în voința sa și își târăște o existență firească, supusă necesității și morții Istoria lumii se desfășoară într-o stare de dezintegrare a tuturor părților și constrângerea lor reciprocă Un om, în sudoarea feței, își câștigă pâinea din pământul blestemat; soția unui bărbat naște cu durere; un bărbat și soția lui mor cu fatalitate inevitabil și dau naștere unui muritor Omul a luat calea șarpelui, a ales în mod liber această cale pentru sine și trebuie să experimenteze consecințele apostaziei până la capăt Omul a plonjat în elementul haosului bestial, iar o istorie dureroasă, dezvoltarea muncii, un lung proces de evoluție trebuie să iasă din această stare animal-haotică, să vorbească a deveni în plină creștere, a fi eliberat din captivitate pentru o nouă și finală alegere de a fi în Dumnezeu sau a nefii în afara lui Dumnezeu Procesul, istoria, nu este o întoarcere progresivă a omenirii la Dumnezeu în linie dreaptă, care trebuie să se termine în desăvârșirea acestei lumi; procesul istoriei este dual; este o pregătire pentru final, în care creația trebuie restaurată în ideea ei, în sensul ei, umanitatea și lumea trebuie eliberate și purificate pentru ultima alegere între bine și rău În soarta istorică a omenirii, Providența lui Dumnezeu o însoțește invariabil; în istorie există un suflet al unirii care se intersectează a umanității cu Divinul, există o biserică mistică în care umanitatea este restaurată în libertatea și demnitatea ei, care împiedică moartea definitivă a unei persoane, o sprijină în momentele de groază și trecând toate viaţă Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV limitele suferinței Sensul istoriei precreștine a fost acela de a aduce omenirea la Hristos, de a pregăti terenul pentru acceptarea lui Hristos de către omenire Vechiul Testament și profeții, păgânismul și filozofia greacă, religiile răsăritene și cultura antică - toate acestea au fost calea către Hristos, pregătirea la nivel mondial a terenului pentru manifestarea Logosului în trup Omenirea a

trebuit să treacă prin toate etapele revelației inițiale, naturale, pentru a supraviețui politeismului păgân, negării lumii indiane și monoteismului evreiesc, a trebuit să atingă cele mai înalte niveluri ale conștiinței de sine filozofice din Grecia și să completeze misterele grecești, pline de presimțiri , a trebuit să stabilească împărăția lumii romane unind omenirea în cultura mondială, pentru ca lumea să fie coaptă pentru apariția lui Hristos, pentru ca omenirea dornică și însetată să vadă Logosul în trup Toate culturile lumii antice aveau propria lor misiune în această chestiune, existența lor avea un sens religios La baza religiilor antice, precreștine, atât păgânismul, cât și Vechiul Testament, stau ideea de sacrificiu, setea de răscumpărare prin jertfe sângeroase, nevoia de a ispăși zeitatea În jertfa sângeroasă către Dumnezeu și zei, a existat un sentiment de păcat originar, chiar dacă nu este conștient, și inevitabilitatea mântuirii prin această jertfă sângeroasă Misterul jertfei sângeroase trebuia să fie împlinit pentru ca unirea omului cu divinitatea să aibă loc Mila și îngăduința trebuiau cumpărate de la zeitate cu sânge; zeitatea părea îngrozitoare și îndepărtată Nu numai zeii păgânismului, ci și zeul Vechiului Testament este teribil și amenințător; se răzbună și pedepsește, nu cunoaște milă, cere sângele nu numai al animalelor, ci și al oamenilor Această groază nu se afla în natura Divinității, ci în natura oamenilor, în asuprirea conștiinței umane de către păcatul original, nerăscumpărat După ce a comis crima apostaziei, omul nu L-a mai putut vedea pe Dumnezeu; este orbit; Dumnezeu se îndepărtează de el distanță infinită și devine teribil pentru el În Vechiul Testament și păgânism, Dumnezeu este revelat omului ca Putere, dar el nu este încă Tatăl; oamenii se recunosc nu ca copii ai lui Dumnezeu, ci ca sclavi; relația cu Dumnezeu nu se bazează pe iubire și libertate, ci pe violență și frică În păgânism a existat o revelație autentică a Divinității, dar numai puterea divină infinită a fost revelată; sensul a rămas închis, iar religia iubirii încă nu apăruse în lume Doar profeții Vechiului Testament s-au ridicat deasupra religiei sacrificiului sângeros, iar conștiința lor a fost luminată de religia viitoare a iubirii și a jertfei fără sânge; numai filozofii greci au început să vadă Logosul în spatele forțelor lipsite de sens ale naturii Sângele a fost vărsat în lumea păgână, zeitatea a fost ispășită prin jertfă în cele mai variate Forme, dar nu s-a făcut răscumpărare, nu s-a făcut speranța mântuirii, a vieții veșnice Nici o singură religie antică, nici păgânismul, nici brahmanismul, nici budismul, nici măcar Vechiul Testament, nu a fost o religie a mântuirii: în niciuna dintre religiile precreștine nu a existat o promisiune a restaurării creației într-un cosmos ideal, de o înviere generală, de o viață veșnică și completă În niciuna dintre aceste religii, nu numai că nu exista nicio speranță pentru mântuirea individului, dar nici măcar nu exista o conștiință a semnificației necondiționate a individului Se vorbește multe despre veselia religiei grecești, despre Olimpul vesel, dar ei nu sunt suficient de conștienți de oroarea acestei veselii și veselie Religia greacă este fără speranță, nu există mântuire în ea; a fost apoteoza nesimțirii forțelor puternice ale naturii și îndumnezeirea forțelor slabe ale omului Pentru conștiința religioasă greacă, lumea era un ciclu lipsit de sens al forțelor de joc ale naturii și nu exista nicio soluție pentru acest joc, nici un rezultat, nicio speranță pentru chipul uman Religia greacă a condus cultura antică la melancolie fără speranță, la descurajare și întuneric, care au cuprins întreaga lume în epoca apariției lui Hristos Doar filosofii individuali l-au prevăzut pe Unicul Dumnezeu și

Biblioteca "Runivers" NIKOLAI BERDYAEV a prevăzut religia mântuirii În Vechiul Testament, însăși ideea de nemurire era moartă și teribilă, nu exista nicio speranță pentru înviere și nicio sarcină asociată cu aceasta Numai ascultarea de puterea lui Dumnezeu a înmuiat oroarea vieții Doar profeții și-au dat seama că vine pe lume o religie a mântuirii, o religie a învierii și a vieții veșnice În religia Indiei, păcătoșenia și lipsa de sens a ființei și inevitabilitatea tăgăduirii lumii au fost recunoscute, dar nu a existat mântuire și înviere Când în vremea noastră încep să vorbească despre restaurarea religiilor antice, păgâne, atunci stăpânește groaza veșnicei întoarceri Ar trebui să ne așteptăm la mântuire de la religiile care au dus deja la inevitabilitatea unei noi religii, religia mântuirii? Păgânismul a fost un pas necesar, elementar, în procesul revelației lumii; fără acest pas, lumea nu ar fi ajuns niciodată la conștiința creștină; în păgânism a existat un adevăr nemuritor, care trebuie să intre în dezvoltarea ulterioară a conștiinței religioase Acesta este, în primul rând, adevărul despre spiritualitatea naturii Dar acest adevăr particular și elementar nu poate satisface foamea spirituală la nivelurile mai înalte și mai complexe ale existenței umane În conștiința păgână, setea de fericire pământească și umbra superstițioasă a morții prevaleau asupra setei de perfecțiune și a fricii de a trăda chipul lui Dumnezeu Renașterea păgână modernă este fie un proces inconștient de dezvoltare a religiei lui Hristos până la cea mai înaltă plenitudine, fie decadența finală Cu toate acestea, caracterul arheologic al acestei renașteri o face fără speranță și nu îngrozitoare În primul rând, trebuie amintit că păgânismul era o religie a podului, că în ea nu exista încă autopercepția și conștiința de sine a individului Drama noastră religioasă modernă și setea religioasă sunt legate de un simț bolnăvicios și subțire al personalității, care cere o conștiință mai înaltă În păgânism a existat un sentiment al sfințeniei originare a cărnii și a vieții carnale, a existat un materialism religios sănătos, dar păgânismul era neputincios înaintea corupției cărnii întregii lumi, nu putea Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI a transforma trupul în așa fel încât să devină veșnic și perfect, nu ar putea smulge păcatul și răul din trup Sacramentele păgânismului nu au salvat de la moarte - aici se află insuficiența lor Lumea L-a primit pe Hristos, pentru că moartea a domnit în lume, pentru că trupul lumii era bolnav și nu putea fi vindecat prin mijloace păgâne Personalitatea sa pierdut în păcat; autoafirmarea a dus la moartea ei; individualitatea s-a supus elementelor genului În locul ființei personale eterne, s-a realizat o viață tribală temporară, cu schimbarea nașterii și a morții, cu perspectiva infinitului rău Religiile naturale au organizat viața rasei, au salvat omenirea de la dezintegrarea finală și de la moarte, au creat leagănul istoriei, acea istorie care se sprijină în întregime pe rasa naturală, pe continuarea firească a omenirii în timp, dar are ca sarcină ultimă să transforme rasa umană în umanitatea divină, pentru a învinge minunea față de elementul natural Păcatul este biruit și răul este cucerit de istoria lumii, iar istoria trebuie făcută prin muncă persistentă și îndelungată, trebuie să treacă prin etapele ei Religiile ancestrale au făcut posibile primele etape ale istoriei omenirii; în ele s-au dezvăluit adevăruri elementare necesare; dar adevărul despre personalitate și natura ei ideală nu a fost încă dezvăluit în ele, încă nu a venit timpul pentru asta În elementul antic al rasei, nu numai personalitatea omului nu a fost recunoscută, ci și unitatea omenirii, care are un suflet colectiv și un scop comun, nu a fost recunoscută Lumea antică, precreștină, era și ea străină de ideea de progres, de

sensul dezvoltării istorice, deoarece această idee presupune conștiința unității omenirii și scopul ei providențial Numai profeții au conceput ideea de progres, doar ei au simțit sensul religios al istoriei, legând acest sens cu aspirațiile misionare Istoria avea doar sens, pentru că numai în ea se putea vedea planul divin, că Mesia-Hristos avea să apară în istorie, că lumea a fost pregătită istoric s-a repezit spre înfățișarea Lui Ideea de progres s-ar putea naște doar într-o conștiință profetică, orientată spre viitor Dar profeția ieșea deja din lumea antică și se ridica peste religiile precreștine, peste religiile ancestrale ale sacrificiului și ale legii Sentimentul panteist al ființei, care stă la baza păgânismului, nu a fost diferențiat; În acest panteism primitiv, nici omul, nici umanitatea, nici sensul istoriei omenirii nu a fost încă evidențiat - totul a fost înecat în elementul haosului primordial, care abia începea să prindă contur Chiar și în cultura greacă rafinată și înaltă, individul în semnificația sa necondiționată nu a fost încă recunoscut, iar acest lucru s-a reflectat în îndumnezeirea străveche a statului În religia lui Dionysos, care acum este adusă mai aproape de creștinism, nu exista încă personalitate; tragedia dionisiacă se petrece în întregime în elementele de natură naturală; în ea totul renaște în spontaneitatea și haosul forțelor naturale Abia la sfârșitul culturii antice a existat un sentiment de melancolie și groază înaintea destinului individual, dar aceasta era deja maturizarea lumii pentru acceptarea lui Hristos, conștiința inevitabilității Mântuitorului Atunci s-au născut filozofia mistică și secte mistice, au apărut personalități, înconjurate de mister mistic Au căutat mântuirea în platotonism și neopitagorism, în stoicism, care includea deja elemente ale creștinismului, în misterele ezoterice A început legătura și amestecarea înțelepciunii orientale cu filozofia și religia greacă Dar omul antic nu s-a putut salva prin propriile forțe și a tânjit la moarte Religiile naturale ale rasei au încetat să-l satisfacă pe om; îi depăşise, tânjind după o nouă credinţă în care să fie cuprinsă o conştiinţă superioară Misticismul, ca întotdeauna, a fost doar o stare de tranziție; a precedat epoca luminii religioase puternice, pe care mistica în sine nu o avea încă Omenirea tânjea după Mântuitorul, manifestarea în lumea lui Dumnezeu însuși, deoarece căile omenești naturale erau a dus la groază și întuneric Omenirea, prin istoria sa complexă și variată, se pregătea pentru primirea revelației Logosului Manifestarea Logosului în trup avea să aibă loc în popor, care era păzitorul monoteismului și în care apăreau profeții Acest popor a fost ales de Dumnezeu pentru a-și îndeplini planul providențial și a fost întotdeauna obiectul impactului deosebit al harului divin Această alegere rămâne pentru noi un mare mister, dar ne ajută să înțelegem istoria lumii Nu numai în istoria evreilor, ci și în istoria tuturor culturilor antice, omenirea s-a maturizat să-L accepte pe Hristos Înainte de Hristos, lumea nu cunoștea o religie universală; toate religiile erau naționale și limitate: dar lumea a trecut de la capete diferite la conștiința religioasă universală, la religia universală Hristos a apărut ca unicul și singurul punct din istoria lumii, în care a avut loc conștiința de sine a omului, eliberat de hipnoza forțelor elementare și haotice Imperiul Roman la nivel mondial a creat temeiul istoric pentru religia universală Istoria mondială a omenirii a început) Hristos și Noul Testament Hristos a apărut în lume ca îndreptățire a creației, ca semnificație, Logos al creației Hristos, Fiul pre-veșnic al lui Dumnezeu, a adoptat omul lui Dumnezeu, a adoptat toată creația,

l-a întors către Creator prin jertfa Lui răscumpărătoare Ceea ce era dincolo de puterea omului, dincolo de puterea naturii, s-a dovedit a fi în puterea Fiului Omului și a Fiului lui Dumnezeu Jertfa făcută de om, sângele lui η !) Soarta poporului evreu este inexplicabilă pozitivist şi evident Λ· ca-zuet la planul providenţial al istoriei Iar enigma acestei destine misterioase nu poate fi rezolvată decât religios Evreia nu se va asimila niciodată și nu va găsi niciodată acel regat pământesc la care visează cu atâta pasiune Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV suferința, nu poate ispăși păcatul, nu mântuiește, pentru că nu corespunde întregii imensități a crimei comise și nu este încă o acțiune în comun cu Dumnezeu, nu este încă divinitate Dumnezeu a vorbit de mult poporului Său deja ales prin profetul Isaia: "De ce am nevoie de mulțimea voastră de jertfe? Sunt plin de arderi de tot de berbeci și de grăsime de vite îngrășate și nu vreau sânge de tauri, miei și capre "Nu mai purtaţi lare deşarte: fumatul îmi este dezgustător; Lună Nouă și sâmbătă, nu suport adunările de sărbători Jertfa nu a ispășit păcatul, iar împlinirea legii nu a mântuit Legea Vechiului Testament, ca orice lege dinaintea lui Hristos, a fost doar o pregătire preliminară a omenirii pentru acceptarea religiei iubirii și libertății Religia lui Hristos nu mai este o religie a jertfei și a legii, ci o religie a iubirii și a libertății În religia lui Hristos, jertfa sângeroasă este înlocuită cu o jertfă fără sânge - Euharistia, comuniune cu jertfa universală a lui Hristos, care a anulat toate celelalte jertfe, iar Legea este înlocuită cu iubirea liberă Dumnezeu nu are nevoie de sacrificii și chinuri, ci de iubirea liberă a omului, de unirea liberă a omului cu divinul Noul Testament este testamentul iubirii libere a omului și a lui Dumnezeu Esența creștinismului, pe care mulți au încercat în zadar să o dezlege din afară, se află în persoana lui Hristos, în rolul cosmic al acestei persoane misterioase Evanghelia este doctrina lui Hristos ca Răscumpărător și Mântuitor al lumii, și nu doctrina lui Hristos Potrivit Evangheliei, calea mântuirii este Hristos Însuși, Persoana Sa divină, și nu morala evanghelică, nu învățăturile creștine Dacă luăm învățătura lui Hristos și îl respingem pe Hristos însuși, atunci nimic absolut nou și original nu poate fi găsit în creștinism În Vechiul Testament, în India, la Socrate și la stoici, aproape toate elementele moralei creștine erau deja date, iar unii chiar găsesc învățătura morală a lui Kant mai exaltată decât cea creștină Toată învățătura creștină era deja pregătită de înțelepciunea greacă și orientală, chiar și de secret Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI Structurile creștine își au prototipul în sacramentele religiilor antice Atmosfera cosmică a filiației divine se coace în lume de mult timp, în diferite părți ale lumii existau deja o mulțime de creștini Un singur lucru este absolut nou și original în creștinism - Hristos Însuși; Pur și simplu nu a fost încă în lume și nu va mai exista niciodată un alt Hristos Hristos este singurul punct de unire dintre divin și uman; doar o singură dată în istoria lumii putea cineva să-L vadă pe Dumnezeu în trup, să-L atingă, să-I atingă trupul, să-I simtă apropierea Numai prin Hristos relația omului cu Dumnezeu devine intimă, prin Hristos Dumnezeu a devenit drag și apropiat omului Dumnezeu s-a revelat omului în religiile și religiile antice, a comunicat oamenilor voința Sa prin poporul Său ales, dar Dumnezeu niciodată întrupat înaintea lui Hristos, nu a apărut după chipul unei persoane Totul era deja în lume în părți, totul era copt, totul era pregătit, dar Hristos Însuși nu era încă acolo În Grecia a existat o religie a lui Dionysos, dar Dionysos însuși nu a existat niciodată; Dionysos era doar o atmosferă cosmică, un element plin de presimțiri

Toți zeii umani greci aveau dezavantajul că nu existau, că nimeni nu-i văzuse sau nu-i văzuse vreodată, deși era ceva în religia asociat cu ei Numai o singură dată în istoria lumii i s-a oferit ocazia de a-L vedea pe Dumnezeu în formă umană, iar acesta a fost un miracol al istoriei, unic în semnificația ei, un Fapt miraculos de mântuire și mântuire Credința în acest Fapt miraculos, dragostea pentru această personalitate misterioasă, comuniunea cu Hristos sunt mântuitoare Doctrina divinității lui Hristos, dogmele hristologice sunt fapte, fapte mistice ale istoriei universale, și nu teorii, nu doctrine intelectuale, nu construcții abstracte, așa cum ar dori să prezinte raționaliștii Harnack vede intelectualismul în dogma creștină și face apel la o simplă cordialitate în raport cu Hristos, fără a rezolva problema cine a fost Hristos Acest Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV amăgire fatală Cine a fost Hristos și ce este El pentru noi nu este o întrebare mentală, nu o chestiune despre cutare sau cutare teorie a minții, este o chestiune despre experiența noastră religioasă, percepția noastră religioasă, o chestiune despre Faptul real Vrem să-L percepem cu adevărat pe Hristos, să facem din El un Fapt al experienței noastre și, prin urmare, nu ne poate fi indiferent cine este El, ce este El pentru noi Nu cunoașterea noastră despre lume și nu teoriile noastre intelectuale se schimbă în funcție de ceea ce gândim despre Hristos, ci lumea însăși și însăși existența noastră se schimbă din această cauză Dacă Hristos este Fiul lui Dumnezeu, Logosul, atunci lumea are sens, iar eu am speranță pentru mântuirea veșnică; dacă Hristos este om, atunci lumea este lipsită de sens și nu există nicio religie a mântuirii pentru mine Dogmele sunt Fapte și doar ca Fapte ne sunt dragi La conciliile ecumenice nu era vorba de teorii filozofice, ci de viață și moarte, de percepția religioasă a realităților misterioase Dogmele sunt ascuțirea viziunii interioare, descoperirea Faptelor mistice în profunzimea experienței cuiva Numai percepția religioasă este capabilă să decidă cine este Hristos și care este "esența" creștinismului; cercetarea istorică și speculația filozofică "în sine sunt neputincioase să stabilească un fapt religios Hristos nu a vrut nicio violență; Nu a salvat cu forța, a vrut iubire și libertate, a afirmat cea mai înaltă demnitate a omului Hristos S-a arătat lumii după chipul celui răstignit, a fost umilit și sfâșiat de forțele acestei lumi Poporul evreu L-a respins pe Hristos, nu L-a recunoscut ca Mesia, deoarece aștepta un rege pământesc, puternic și glorios, organizatorul unei împărății pământești Hristos a fost răstignit de acea lume care își aștepta regele lumesc, îl aștepta pe prințul acestei lumi și nu avea acea iubire față de Tatăl care să ajute la cunoașterea Fiului Și totuși lumea nu înțelege de ce Hristos nu a venit cu putere și slavă, de ce nu și-a arătat puterea divină, de ce religia lui Hristos este atât de neputincioasă în Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI rii, de ce creștinismul primește lovitură după lovitură și eșuează, nu se potrivește acestei lumi Dar întregul scop al apariției lui Hristos în lume constă în faptul că lumea Îl recunoaște liber pe Hristos, îl iubește pe țar după chipul celui răstignit, vede puterea divină în aparentă neputință și neputință Hristos a vrut iubirea liberă a omului și, prin urmare, nu l-a putut intimida cu puterea sa, nu-l putea forța cu puterea lui Dacă Hristos s-ar fi arătat în putere și slavă ca rege, atunci El nu ar fi fost Mântuitorul, atunci jertfa mântuitoare nu s-ar fi împlinit Aparenta neputință a lui Hristos și a creștinismului mărturisește despre Hristos, despre divinitatea Sa și nu împotriva Lui La sfârșitul istoriei lumii, Hristos va apărea ca Rege, va arăta lumii puterea și

slava Sa, va domni peste lume, lumii i se promite venirea Împărăției Sale de o mie de ani Dar cei care îl iubesc pe Cel Răstignit vor intra în această împărăție, care L-au văzut liber pe Dumnezeu și pe Împărat în El Marele secret al libertății umane este ascuns în faptul că Fiul lui Dumnezeu a murit pe cruce, a fost umilit și sfâșiat Această neputință și umilire a lui Dumnezeu Însuși a revelat lumii secretul iubirii libere, sensul creației Sensul creației este că o persoană și după el întreaga lume ar trebui să iubească Dumnezeu-Iubire și să nu se teamă de Dumnezeu-Puterea Daca Hristos ar fi aparut ca rege al pamantului, atunci istoria lumii s-ar fi incheiat cu aceasta, nu ar mai fi mai existat istorie De asemenea, ar fi ca și cum Dumnezeu ar fi creat creatura incapabilă de păcat, săvârșită cu forța și, prin urmare, lipsită de libertate Dacă misterul păcatului este în libertate, atunci taina mântuirii și mântuirii este în libertate, dar în libertate unită cu iubirea, cu iubirea divină Fiul lui Dumnezeu trebuia să fie răstignit și sfâșiat în lume, pentru ca lumea-copil să poată iubi pe Tatăl și să fie liberă să se mântuiască, să se întoarcă la sânul Său Hristos nu a făcut minuni în istorie, a respins această ispită diabolică, pentru că în libertatea omului a văzut sensul istoriei, întrucât minunile ar fi violență Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV și nu ar lăsa loc demnității și meritului iubirii pentru Hristos Hristos Însuși a fost un miracol, viața Lui a fost minunată Și toate eșecurile creștinismului din istorie nu pot decât să confirme adevărul despre Hristos, nu pot decât să sporească iubirea pentru El Prea des îl fac pe Hristos responsabil pentru slăbiciunile unui creștin, nu vor să creadă în Hristos, pentru că nu au încredere într-un creștin Ei cer de la un creștin o mare ispravă, care să dovedească că Hristos este Dumnezeu, că cineva poate crede în Hristos Dar puterea lui Hristos și adevărul nu depind de isprăvile unui creștin, ele nu sunt dovedite lui, ci i se dovedesc Hristos Însuși mărturisește despre Sine, iar dovada acestui lucru nu este capabilă să învingă toate slăbiciunile unui creștin Adevărul despre Hristos nu este dovedit de puterea omului, ci mai degrabă de slăbiciunea lui, întrucât acest adevăr constă tocmai în faptul că omul este neputincios să se mântuiască pe sine și este mântuit prin Hristos Omul modern îi este greu să creadă în Hristos; obstacole îl înconjoară din toate părțile Și cel mai puternic obstacol, poate, este că ei nu văd miracolul credinței în Hristos, că cel care crede în Hristos rămâne totuși o persoană slabă În această așteptare a unei minuni, în cererea unui miracol de la credincios pentru a se crede pe sine, se ascunde o mare ispită, o viclenie diavolească Adesea, un miracol este săvârșit în mod invizibil, dar omenirea nu a meritat încă un miracol vizibil, un miracol fulgerător Un creștin merită prea puțin, iar cei care privesc de pe margine pentru a vedea dacă se va întâmpla ceva special să creadă, nu merită nimic Ordinea naturii, prin care suntem legați de mâini și de picioare, nu poate fi anulată pentru fiecare dintre noi; este desfiinţat numai prin calea istoriei universale, numai prin răscumpărarea desăvârşită Marea minune care îl așteaptă pe om și întreaga lume alături de el, când toți morții noștri se vor ridica din morminte și vor prinde viață, va avea loc abia la sfârșitul istoriei, trebuie să ne pregătim cu toții pentru ea Credința noastră și a noastră Biblioteca "Runivers" ORIGINEA RĂULUI ȘI SENSUL ISTORIEI speranța că această minune va fi săvârșită se bazează pe minunea care s-a întâmplat deja, pe minunea învierii lui Hristos La învierea lui Hristos, odată în întreaga istorie a lumii, ordinea naturii a fost absolut desființată, s-a dat un adevărat exemplu de transfigurare a lumii Din afară, cea mai mare minune a istoriei nu se

vede, necredinciosului nu se poate dovedi că Hristos a înviat, nu există dovezi de violență, dar cel care a văzut această minune, care a crezut în ea, știe că morții vor învia pentru viata eterna Și toată neputința unui creștin în fața groaznicului spectru al necesității, toată slăbiciunea lui în fața ordinii legitime a naturii nu pot zdruncina această credință Hristos a murit pe cruce - această slăbiciune este văzută de întreaga lume; Hristos a înviat - această putere este văzută numai de cei care Îl iubesc și cred în El Libertatea credinței și demnitatea omului în lucrarea mântuirii se bazează pe această slăbiciune vizibilă din exterior a Fiului lui Dumnezeu și pe exteriorul puterii Sale invizibile II să-i lase pe cei care nu cred, care privesc din afară, să nu aștepte minuni de la un creștin pentru a crede pentru a intra în cercul magic; La urma urmei, ei nu văd miracolul care a avut loc deja cu adevărat, minunea învierii lui Hristos, și nu vor vedea nimic până când iubirea liberă va triumfa în ei asupra forței forțate Hristos este centrul istoriei, sensul istoriei; istoria a mers la el și pleacă de la el Dar creștinismul nu conținea revelația despre soarta istorică a omenirii pe pământ Acesta este un mister ciudat al dialecticii religioase a ființei Puterea de coacere-scuipat a sacrificiului Golgota a umplut conștiința creștină Lumea veche a trebuit să moară în Hristos pentru a fi înviată în Hristos Sensul erei creștine a istoriei a fost în isprava tăgăduirii de sine, în refuzul liber al autoafirmării în ordinea naturii, iar sfinții și asceții creștini au îndeplinit această sarcină cosmică în semnificația ei Omenirea, în partea ei aleasă, a trebuit să-L accepte pe Hristos în sine, să îndumnezeiască natura umană prin contopirea cu Hristos Acest Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV îndumnezeirea, această transcendere a ordinii naturii prin asceză, trebuia să ia forma mântuirii individuale, personale, în Hristos Iar creștinismul, împlinindu-și misiunea istorică, nu a cuprins în conștiința sa înțelegerea sensului istoriei, a sensului culturii mondiale Creștinismul este epoca tăgăduirii lumii păcătoase, a morții ei cu Hristos Răscumpărătorul, este o antiteză, iar aceasta determină unilateralitatea și incompletitudinea adevărului creștin {Sfârșitul urmează) N Berdyaev Biblioteca "Runivers" Nietzsche ca moralist Marii critici ne-au învățat o regulă importantă} și anume: dacă nu simțim în noi înșine capacitatea de a admira scriitori și artiști precum Livius sau Virgil, Rafael sau Michelangelo, pe care i-au admirat toți oamenii luminați, atunci trebuie, fără să ne sprijinim pe aceasta , studiază-le până când înțelegem cum și ce ar trebui să admirăm; dacă nu putem realiza o unire a înțelegerii cu admirația, atunci rezultă că suntem proști și nu că întreaga lume este înșelată Burke Lucrări, v Ili, r În secolul al XIX-lea, trei gânditori, Hegel, Comte și Nietzsche, au avut cea mai mare influență asupra viziunii asupra lumii a întregii omeniri Influența acestor gânditori asupra inteligenței noastre a fost deosebit de mare; în al doilea sfert al secolului trecut, aproape toată inteligența noastră era mai mult sau mai puțin familiarizată cu învățăturile lui Hegel; multe dintre cele mai bune minți ale acelui timp erau pasionate de filosofia lui Hegel, erau în puterea acestei filosofii Este bine cunoscut cât de mult au studiat învățăturile lui Hegel în cercul lui Stankevici Conform condiţiilor de atunci) Acest eseu este completat de prelegerea mea publică despre morala lui Nietzsche, susținută la Moscova (în , și), la Sankt Petersburg (în și), la Yuryev (în și)), la Vilna , Vitebsk, Dvinek, Mitau și Riga Întrebări de filosofie, carte * Biblioteca "Runivers" V chizh nu am avut filozofi hegelieni, dar mulți dintre oamenii noștri educați din a

doua jumătate a secolului trecut puteau pe bună dreptate, ca și Hamletul districtului Shchigrovsky, să-și spună: "Eu Hegel a studiat " Hegel nu a avut nicio influență asupra dezvoltării științei noastre, deoarece în perioada celei mai mari influențe a învățăturilor sale, aproape că nu aveam oameni de știință independenți Și mai puternică a fost influența lui Comte Direct sau indirect, Comte a influențat marea majoritate a oamenilor educați din întreaga lume; iar în prezent, printre oamenii educați, mai ales sunt pozitiviști Printre noi, influența lui Comte a fost enormă; Pozitivismul este cea mai răspândită doctrină filozofică practicată în Rusia În timpul domniei învățăturilor lui Comte, aveam deja oameni de știință independenți și, prin urmare, printre filozofii noștri erau pozitiviști; sunt bine cunoscute numele lui Troitsky, Lesevici, Deroberti Deși Cours de philosophie positive a fost studiat de foarte puțini dintre noi, ideile lui Comte au fost bine popularizate și ferm asimilate între noi; este greu să găsim printre noi o persoană educată, asupra căreia ideile lui Comte nu au avut o influență mai mare sau mai mică Desigur, destul de mulți oameni care au învățat multe dintre ideile lui Comte la mâna a doua sau chiar la mâna a treia nu știau nimic despre creatorul acelor idei care au stat la baza viziunii lor asupra lumii La sfârșitul secolului trecut, Nietzsche a câștigat admirația atâtor mulți cu o viteză surprinzătoare Succesul lui Nietzsche este un fenomen îmbucurător, care demonstrează ce putere minunată deține scriitorul de geniu în timpul nostru După cum se știe, Nietzsche nu putea impresiona pe nimeni prin poziția sa; a fost un profesor extraordinar de filologie clasică, pensionat din cauza bolii Nu a avut legături sau cunoștințe în redacțiile ziarelor și revistelor influente, nu a apelat niciodată la publicitate Din cauza unei boli grave, Nietzsche Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST trăit în stațiuni, departe de centrele vieții mentale La începutul lui ianuarie , boala lui Nietzsche s-a transformat în demență severă; sora și prietenii lui au preluat dezvoltarea manuscriselor și a noilor ediții ale scrierilor sale Este limpede că mulți oameni au tratat și chiar tratează acum cu neîncredere operele scriitorului, care este fără îndoială mental b(?l) lucrări de geniu *) În ciuda tuturor acestor condiții extrem de nefavorabile pentru dobândirea influenței, numele de Nietzsche a devenit cunoscut întregii lumi educate, iar învățătura sa a câștigat foarte repede cea mai largă circulație La doar câțiva ani de la apariția în lume a principalelor lucrări ale lui Nietzsche, ideile sale și-au câștigat adepți devotați și și-au dobândit oponenți înfocați În sfârșit, trebuie subliniat că atât din cauza unei boli a creierului, cât și din cauza unei boli a ochilor, nefericitul genial gânditor nu și-a putut procesa bine lucrările, a scris cu crize, neconsecvent, s-a repetat, și-a exprimat același gând de mai multe ori și aproape niciodată nu și-a dat seama imediat de gândurile într-o formă complet terminată Interesant este că Nietzsche și-a exprimat gândurile în aforisme în același mod ca și gânditorul francez, bolnav mintal, Pascal Dar aorismele lui Pascal sunt expuse în două volume mici, iar scrierile lui Nietzsche sunt opt volume mari Este clar cum acest mod de prezentare a făcut dificilă familiarizarea publicului cu ideile) În Dicționarul Brockhaus-Efron Nietzsche (vol , pp -), sunt alocate doar două pagini incomplete, se face o greșeală grosolană: "În i og a izbucnit în sfârşit boala psihică, dar de acum încolo Nietzsche trăieşte bolnav " Nietzsche s-a îmbolnăvit la ianuarie Cea mai bună lucrare despre boala lui Nietzsche: Mobîus "Ueber das Pathologische bei Nietzsche" Nu sunt de acord cu înțelegerea lui Mobius despre boala lui Nietzsche) Pensées de Pascal Edition Delarue; în foaia io-a; I-lea

volum ıóo pp , al II-lea volum pagini Biblioteca "Runivers" V chizh Nietzsche, cât de greu este să asimilezi întreaga învățătură a acestui gânditor Deși Nietzsche este un mare stilist, dar din cauza dispersiei extreme, ca să spunem așa, în prezentarea ideilor, a sublimității și noutății gândurilor sale, a particularităților limbajului său, lucrările lui Nietzsche nu sunt destul de accesibile oricui Este deosebit de dificil pentru negermani să înțeleagă pe deplin scrierile sale, deoarece necesită o cunoaștere perfectă a limbii germane; sunt de asemenea foarte greu de tradus Nu avem o traducere satisfăcătoare a operelor lui Nietzsche și nu este nevoie să fii profet pentru a prezice că va trebui să așteptăm mult timp pentru o traducere bună În ciuda tuturor acestor condiții extrem de nefavorabile pentru succes, lucrările lui Nietzsche au atras surprinzător de repede atenția generală; a apărut o întreagă literatură despre operele acestui gânditor strălucit, dar bolnav; nu numai oamenii de știință germani, ci și oamenii de știință străini, de exemplu, Lichtenberger, s-au dedicat studiului și clarificării ideilor lui Nietzsche *) !) Traducere franceză foarte bună editată de Henri Albert L-am folosit în mod repetat pentru a transmite mai bine ideile lui Nietzsche în limba noastră Cu toate acestea, există inexactități și în această traducere De exemplu, "Lehm, Koth* (Bd VII; s iSi) este tradus "le limon, la boue*" (p) Lehm înseamnă lut propriu-zis, iar în franceză ar trebui să se traducă fie "l'argile", fie "Ia terre glaise"; "le limon* înseamnă murdărie, noroi, nămol În "La Sainte Bible* se spune:" Dieu forma Adam du limon de la terre*, dar nesatisfăcătoarea acestei expresii l-a determinat pe Ostervald, în biblia acum cea mai răspândită în Franța, să o exprime astfel: "Dieu avait formé l' homme de la poudre de la terre*) Для пониманія морали Ницще необходимы слѣдующія сочиненія: H Turck "Friedrich Nietzsche și filosofia sa despre căile greșite* Eisner "Psychopatia spiritualis* ; pisică "Weltanschauung-ul Pr Nietzche" ; Piatră "Domnișoară Viziunea asupra lumii a lui Nietzsche* ; Max "Nietzsche - Critica* ; Mon gre "Gânduri din peisajul lui Zarathustra* ; Riehl "Domnișoară Nietzsche artistul și gânditorul ; Lichtenberger "La philosophie de Nietzsche" ; Lichtenberger "Friedrich Nietzsche*; Lichtenberger "Aforisme și fragmente de alegere" ; Horneffer "Prelegeri despre Nietzsche* ; Kalthoff "Nietzsche și problemele culturale ale timpului nostru" ; Nauman "Comentariu Zarathustra - ; pur "Domnișoară Nietzsche descris pentru laici educați* ; Vaihinger "Nietzsche ca filozof" ; Eisler "Recunoașterea lui Nietzsche Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST Ca toate mințile mari, Nietzsche are atât admiratori înfocați, cât și adversari înfocați; Este de la sine înțeles că principala armă a adversarilor a fost și va fi un indiciu al bolii psihice a acestui gânditor De fapt, multe învățăturile unui gânditor bolnav mintal și cu deplin drept de a face acest lucru inspiră îndoieli; acel gând despre Nietzsche, care ni se pare infidel, îl putem explica ca o manifestare a bolii psihice: poate fi scris în momentul agravării bolii Oponenții lui Nietzsche, desigur, cei care nu au nici cea mai mică idee despre boala mintală (și sunt doar câțiva psihiatri care au studiat lucrările lui Nietzsche în lume), pot considera boala sa mintală ca rezultat sau consecință a iluziilor sale, pe pr , Shakht *) așa se raportează la lucrările lui Nietzsche În calitate de medic psihiatru, consider că este necesar să remarc că boala psihică care a întrerupt activitatea fructuoasă a acestui genial gânditor a fost, după toate probabilitățile, exogenă și, prin urmare, nu a interferat cu dezvoltarea spirituală a lui Nietzsche Cele mai bune lucrări ale sale: "Also sprach Zarathustra", "Jenseits

von Gut und Bose", "Zur Genealogie der Mora?", au fost scrise în ultimii ani ai vieții sale conștiente, prin urmare, în viața spirituală a lui Nietzsche vedem semnul principal de sănătate - dezvoltare Впрочемъ, если мы допустимъ, что душевная болѣзнь эндогенная, развивалаcearch мендленсо, нлемъ teoria nismului şi metafizica ; Ewald "Lebre-ul lui Nietzschbe, Simțul Iber-Men" ; Judecător "Domnișoară nietzsche Viaţa şi opera sa ;; Bjerre "Nebunia ingenioasă ; remiză "Filosofia lui Nietzsche : Kalthoff "Predici Zarathustra ; Rithelmeyer "Domnișoară Nietzsche și religia ; willy "Domnișoară nietzsche O descriere generală * Durin-ger "Filosofia Nietzsche ; string chic "Scepticii germani ; în timpul mai multor "Filosofia Nietzsche și d Creştinismul de astăzi : Gram-zow "Scurt comentariu despre Zarathustra ; Fritsche "Die Weltanschauung Nietzsche i) cămin de vizitare "Nietsche: O investigație psihiatrico-filosofică " Biblioteca "Runivers" V chizh sau sărituri - nu contează în acest caz -, totuși acest lucru nu dă niciun drept oponenților lui Nietzsche să-i privească operele în mod negativ Nu există nicio îndoială că Coranul este una dintre cele mai mari creații ale spiritului uman și, de asemenea, este cert că Mahomet a suferit de isterie într-o formă severă Boala gravă a lui Mahomet nu a împiedicat ideile lui să producă una dintre cele mai mari răsturnări din viața aproape întregii omeniri Permiteți-mi să vă reamintesc că Comte suferea și de o boală psihică atât de gravă încât a fost nevoie să-l plaseze într-un spital de psihiatrie Cu toate acestea, ideile bolnavului mintal Comte au preluat mințile celor mai mulți oameni sănătoși mintal Desigur, nici boala psihică a lui Nietzsche nu diminuează valoarea ideilor acestui gânditor Este de regretat că boala a întrerupt activitatea fructuoasă a lui Nietzsche în perioada de cea mai înaltă dezvoltare a lui; ar trebui să se întrebe cum un gânditor bolnav ar putea munci atât de mult, scrie atât de artistic Această nevoie nobilă de a spune lumii un cuvânt nou este cea mai bună dovadă a geniului lui Nietzsche Până și adversarii lui Nietzsche îl recunosc ca pe un mare stilist și îi atribuie succesul frumuseții prozei sale Într-adevăr, în Germania, de la Luther, nimeni nu a mai scris o proză atât de minunată precum Nietzsche și-a expus ideile Dar este evident că frumusețea prozei nu poate explica succesul rapid și mare al lucrărilor acestui mare gânditor În primul rând, puțini se pot lăsa duși de frumusețea prezentării, în ciuda mediocrității și chiar a naturii paradoxale a prezentării; în al doilea rând, influența lui Nietzsche în afara Germaniei nu poate fi explicată în niciun fel prin frumusețea prozei sale; Majoritatea cititorilor non-germani nu înțeleg stilul lui Nietzsche, iar cei care i-au citit lucrările în traducere nu pot aprecia frumusețea înaltă a prozei sale Fără îndoială că, dacă Nietzsche ar fi scris în cea mai obișnuită proză, ar fi fost mai accesibil pentru mulți din țara natală și pentru marea majoritate a admiratorilor non-germani Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST Nietzsche a câștigat o mare influență ca moralist; moralitatea lui i-a câștigat faima mondială Moralitatea lui Nietzsche este subiectul de studiu al aproape tuturor admiratorilor săi; doar această latură a activității sale l-a scos din rândul gânditorilor moderni, a atras atenția tuturor oamenilor educați Nietzsche, ca critic de artă, este puțin cunoscut, iar ideile sale despre artă nu au un număr mare de adepți Prin urmare, studiul și explicarea moralității lui Nietzsche este datoria tuturor admiratorilor săi; Moralitatea lui Nietzsche este atât de particulară încât nu se va epuiza curând și orice nouă încercare de a face lumină în această latură a activității genialului scriitor merită atenție Moralitatea lui Nietzsche este atât de înaltă

și unică, încât necesită o acoperire cuprinzătoare de către mulți dintre admiratorii săi sinceri Moralitatea lui Nietzsche, ca mare profesor, este atât de bogată în conținut, atât de multilaterală și, în cele din urmă, atât de mult mai înaltă decât înțelegerea obișnuită, încât nu poate fi înțeleasă de toată lumea în mod egal și complet Geniul lui Nietzsche ca moralist este dovedit tocmai de faptul că învățătura lui nu poate fi înțeleasă și asimilată de toți în același mod Moralitatea lui Buddha și a lui Mahomed, indiscutabil oameni strălucitori, este percepută departe de a fi aceeași chiar și de către budiști și mahomedani; atât printre budiști cât și printre mahomedani există secte care în felul lor au asimilat până și ideile principale ale lui Buddha și Mahomed Capetele noastre obișnuite nu pot înțelege și înțelege întreaga învățătură a unui adevărat geniu; noi, în funcție de abilitățile noastre, de cunoștințele noastre și, în final, de temperamentul nostru, asimilăm doar o parte din învățătura de geniu; alături de islamul ortodox, sufismul este destul de legal; iar musulmanii ortodocși și suoi în felul lor înțeleg Coranul corect; o înțelegem și noi corect Învățătura morală chiar și a gânditorilor talentați, de exemplu, Bentham sau Guyot, este asimilată ușor și în mod egal de către toți, nu stârnește mari dezacorduri și subestimare Biblioteca "Runivers" V chizh înţelegere; abilitățile noastre sunt suficiente pentru o înțelegere deplină a învățăturilor acestor gânditori Moralitatea lui Nietzsche este departe de a fi înțeleasă în același mod chiar și de către admiratorii acestui genial gânditor, desigur, nu numai pentru că nu este prezentată sistematic și în mai multe volume voluminoase; ea, cred, nu va fi niciodată înțeleasă de toată lumea în același mod, indiferent de modul în care oamenii de știință comentează lucrările lui Nietzsche, care și-a dedicat energiile studierii lucrărilor acestui gânditor În fine, geniul lui Nietzsche ca moralist este dovedit și de faptul că ideile sale au oponenți încăpățânați și înflăcărați, de faptul că aceste idei au provocat o respingere energică, o controversă furtunoasă Dacă ideile lui Nietzsche ar fi doar paradoxuri ale bolnavilor, nu li s-ar acorda nicio atenție, iar în curând ar fi uitați: psihopații scriu prostii, dar cine este interesat de scrierile lor Moralitatea lui Nietzsche a fost și va fi subiectul multor lucrări; cu cât învățătura este mai semnificativă și sublimă, cu atât provoacă mai multe gânduri; este destul de natural Până acum, însă, nimeni nu s-a limitat la o selecție sistematică a celor mai strălucite idei ale lui Nietzsche; o astfel de selecție, desigur, trebuie să fie justificată de propria înțelegere a autorului doctrinei acestui gânditor; în caz contrar, o astfel de selecție va fi șeful antologiei Este clar că acele idei ale lui Nietzsche, care, după înțelesul meu, sunt cele mai strălucitoare, cele mai importante, pot avea, în ochii unei persoane care îl înțelege diferit pe Nietzsche, o importanță secundară Prin urmare, nu se poate limita la o selecție sistematică a ideilor cele mai importante; este necesar, în măsura posibilităților noastre, să aflăm de ce tocmai aceste idei sunt esența învățăturii lui Nietzsche, este necesar să aflăm de ce sunt comparate în această ordine particulară Este de la sine înțeles că o astfel de lucrare nu poate pretinde că este completă; are valoare numai alături de celelalte studii ale moralității ale lui Nietzsche Am considerat că am dreptul de a-mi exprima în esență înțelegerea Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST din învățăturile lui Nietzsche, în primul rând, pentru că, ca psihiatru, eu, din câte am înțeles, am omis în învățăturile lui Nietzsche tot ceea ce, după cum mi s-a părut, a fost inspirat de boala lui, tot ce poate, cel puțin cu vreun drept, i se

atribuie starea bolnavă În al doilea rând, înțelegerea mea a moralității lui Nietzsche i-a interesat pe ascultătorii prelegerilor mele publice și, prin urmare, poate într-o oarecare măsură, este utilă celor care nu au studiat pe deplin toate lucrările lui Nietzsche Bineînțeles, înțeleg clar că interpretarea mea despre Nietzsche nu poate pretinde a fi exclusivă și completă, că nu poate în niciun caz să mulțumească pe toată lumea, că mulți, și cu drepturi depline, înțeleg moralitatea lui Nietzsche altfel decât mine; dar este evident că o comparaţie între diverse interpretări ale ideilor acestui gânditor nu poate fi decât utilă eu Influența puternică a învățăturilor lui Nietzsche asupra minții noastre se datorează în principal faptului că acest gânditor strălucit ne-a atras atenția asupra sensului moralității Este de netăgăduit că în secolul trecut până și cele mai bune minți au fost cele mai puțin preocupate de problemele etice Acesta nu este locul pentru a intra într-o discuție despre cauzele acestui fenomen complex, dar Faptul în sine este dincolo de orice îndoială Cele mai bune minți ale secolului trecut și-au dedicat toate energiile dezvoltării problemelor științifice, sociale și politice Viața morală a omenirii în ultimul secol a fost puțin tratată; i s-a acordat chiar o importanță secundară; Permiteți-mi să vă reamintesc părerile lui Buckle Este clar că întreaga societate și-a urmat conducătorii, așteaptă, și așteaptă acum, îmbunătățirea întregii vieți, chiar și îmbunătățirea întregii omeniri din progresul științific, din schimbările în sistemul politic și relațiile sociale Credința în puterea cunoașterii, importanța relațiilor economice și a sistemului politic, a fost atât de mare Biblioteca "Runivers" V chizh shevila multi asceti si chiar martiri În secolul trecut, desigur și acum, marea majoritate este convinsă că relațiile economice și sistemul politic au cea mai mare putere asupra noastră, că orice progres se datorează progresului științei, îmbunătățirii relațiilor economice și a sistemului politic La începutul secolului trecut, aproape toată lumea era sigură că, pentru ca oamenii să trăiască bine, era nevoie doar de schimbarea sistemului politic; știința va da instrucțiuni despre cum ar trebui să trăiască oamenii pentru a fi fericiți și a trăi în palate de aluminiu Viața, desigur, a arătat imposibilitatea acestor utopii și, prin urmare, cea mai mare importanță a început să fie atribuită relațiilor economice Desigur, mințile mai perspicace au înțeles că era aproape peste puterea noastră să schimbăm ordinea socială în general; dar marea majoritate crede cu ardoare că sarcina principală a timpului nostru este de a re-crea relații economice; unii cred că acest lucru se poate realiza în mod pașnic prin emiterea de legi bune, alții susțin că trebuie vărsat mult sânge pentru a stabili paradisul pe pământ Se știe că această credință în unele persoane atinge o asemenea putere încât nu se opresc înaintea unei crime și se aduc de bunăvoie în ea sacrificiu pentru binele omenirii Această credință este atât de puternică încât moartea inutilă a luptătorilor nu oprește mișcarea; iar acum marea majoritate sunt sigure că odată cu o schimbare, oricât de violentă, a sistemului social, paradisul se va stabili pe pământ, iar oamenii se vor schimba atât de mult încât vor fi demni de acest paradis Cu toate acestea, toate întrebările, cu excepția economică și politică, sunt de puțin interes pentru credincioșii în reorganizarea societății pe noi principii; toți sunt de acord că nenorocirile noastre depind de imperfecțiunea condițiilor economice și a sistemului politic și, în consecință, atunci când aceste cauze ale răului vor fi înlăturate, totul va fi bine Desigur, mințile mai perspicace înțeleg clar Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST există un eșec al unei

astfel de credințe și, prin urmare, quietismul și pesimismul sunt teribil de comune în aristocrația modernă a minții Ea, involuntar, a trebuit să se îndepărteze din viață și să se retragă în ea însăși, pentru că pentru ea este evidentă inconsecvența credinței generale în semnificația condițiilor economice și a sistemului politic Ea însăși nu crede în nimic și nu poate spune nimic: a-i dezamăgi pe cei care sunt duși de credința comună este atât neatractiv, cât și inutil Renan, această minte cea mai subtilă din a doua jumătate a secolului trecut, nu credea în nimic și nu putea spune nimic cercurilor largi ale publicului cititor Influența lui, așa cum se știe, a fost în general foarte mică; doar un cerc restrâns de admiratori ai eleganței gândirii îl iubea pe Renan Curajul gândirii, independența ei, constituie, fără îndoială, proprietatea unui geniu și, prin urmare, doar un strălucit gânditor de la sfârșitul secolului trecut a putut să pună moralitatea în prim plan, să-și îndrepte toate gândurile către rezolvarea problemelor etice Nietzsche a avut curajul să le spună în mod direct și clar contemporanilor săi că se înșeală profund când cred că știința, relațiile economice și sistemul politic sunt cele mai importante : "Zarathustra a văzut multe țări și multe popoare; Zarathustra nu a găsit pe pământ o putere mai mare decât puterea binelui și a răului Această idee, după părerea mea, este cea mai importantă și cea mai importantă din învățătura lui Nietzsche; el susține că ceea ce contează cel mai mult, ce putere asupra noastră, sunt noțiunile noastre despre bine și rău și, în consecință, opiniile noastre etice Nici adevărurile științifice, nici relațiile economice, nici sistemul politic nu au atâta putere pe pământ și, prin urmare, asupra noastră, precum părerile noastre etice Prin urmare, este evident că nu oamenii de știință, nu reformatorii vieții politice și economice, ci profesorii de morală au cea mai mare influență asupra vieții întregii omeniri, deoarece istoria omenirii este îndreptată Biblioteca "Runivers" V chizh și va fi ghidat în principal de învățăturile etice "Lumea se mișcă în jurul inventatorilor de noi valori; se mișcă invizibil (imperceptibil) " În consecință, Nietzsche susține că învățăturile etice guvernează lumea; istoria omenirii este condusă de "inventatorii noilor valori"; ei, ca o axă, controlează viața omenirii Adevăratul progres are loc în tăcere, invizibil, deoarece este condiționat de conceptele de bine și rău Nietzsche a înțeles clar că noi concepte despre bine și rău pătrund încet în viață, schimbă încet-invizibil cursul istoriei "În general, puținul succes al predicatorilor moralității depindea de faptul că ei pretindeau multe deodată; erau ambițioși și, prin urmare, doreau să dea instrucțiunile lor tuturor" Nietzsche, cu o perspicacitate de geniu, a clarificat adevărata esență a ideilor morale, puterea lor puternică asupra oamenilor "Cele mai tăcute cuvinte sunt cele care aduc furtună; gândurile aduse de un porumbel în labele (die mit Taubfüssen kommen) guvernează lumea " Fără îndoială, înainte de Nietzsche am uitat de marea putere asupra noastră a conceptelor de bine și rău, am uitat ce idei guvernează lumea, am uitat cum aceste concepte diferă de toate celelalte, iar un gânditor strălucit ne-a reamintit ce idei ne schimbă viața Ideile etice din secolul trecut au atras atât de puțină atenție asupra lor, încât toți profesorii de filozofie se considerau în dreptul de a preda etica; cursul de etică era considerat ceva de importanță secundară, mai puțin important decât cursul de logică Etica în general Chiar și profesorii de filozofie, care din anumite motive s-au considerat în dreptul de a ne preda moralitatea, au studiat mai puțin sârguincios decât în alte departamente de filosofie și, de exemplu, etica lui Wundt este, fără îndoială, cea mai slabă, mai puțin

prelucrată din munca sa Nietzsche a subliniat marea vocație a inventatorilor de noi valori "Totul mare este departe de pătrat și glorie; departe de piata si faima au ramas mereu inventatorii de noi valori Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST Nietzsche îi numește pe inventatorii noilor valori "Argonauții idealului" și îi consideră adevărații conducători ai omenirii; semnificația lor în istoria omenirii este fără îndoială "mare" și, prin urmare, ei stau deasupra mulțimii și gloriei; este evident că Nietzsche a înțeles "marea" semnificație a moralistului altfel decât au înțeles contemporanii săi această semnificație Înțelegerea de către Nietzsche a sensului moraliștilor este similară cu cea biblică Este de înțeles, așadar, că Nietzsche a înțeles scopurile activității lor altfel decât contemporanii săi "Ei sunt surprinși că nu am venit să condamn viciile și desfrânarea; într-adevăr, nu am venit să-i apăr de hoți de buzunare* Nietzsche a subliniat foarte clar că el înțelege sarcinile moralistului altfel decât contemporanii săi Nietzsche a avut o atitudine complet negativă față de învățătura etică predominantă, a subliniat inconsecvența acesteia; nu se poate decât să se minuneze de îndrăzneala cu care a condamnat idealurile eticii moderne Numai un gânditor de geniu putea înțelege atât de clar și cuprinzător inconsecvența unei doctrine care părea incontestabilă tuturor contemporanilor, care a fost dezvoltată cu mare grijă de luminarii gândirii din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, a intrat în sângele și carnea umanității moderne Hedonismul, pesimismul, utilitarismul, eidemonismul - toate aceste sisteme, care măsoară valoarea lucrurilor prin plăcerea și durerea pe care le provoacă, adică prin semne secundare, sunt sisteme de superficialitate, naivitate, la care fiecare, conștient de puterea creatoare în sine , nu poate aparține fără ridicol și chiar regret* În acest fel, Nietzsche reevaluează cu adevărat valorile, își formulează clar atitudinea față de morala modernă Înainte de Nietzsche, nici cele mai bune minți nu înțelegeau eșecul inerent al moralității moderne; într-adevăr, este destul de înțeles că oamenii pot viza Biblioteca "Runivers" V chizh activitățile lor, să se gândească la propria lor fericire, iar epicurienii aveau dreptate în felul lor, întrucât erau consecvenți Morala creștină este și ea destul de înțeleasă: mântuirea propriului suflet și a sufletelor fraților în credință poate fi într-adevăr scopul activității morale Dar este absolut imposibil de înțeles învățătura care susține că scopul vieții este plăcerea și care ne cere să ne sacrificăm pentru binele aproapelui, adică că ne lipsim de plăcere și chiar suferim pentru ca alții să se bucure mai mult, si nici acum, ci intr-un viitor indepartat viitor În timpul nostru, tocmai cei care sunt considerați eroi își sacrifică libertatea și chiar viața pentru ca în viitor clasele inferioare ale societății să aibă plăcere de viață Moraliștii moderni și admiratorii înfocați ai moralității altruiste nici măcar nu s-au gândit la întrebarea - dacă oamenii vor fi mai bine atunci când vor suferi mai puțin; s-a recunoscut ca dovedit că trebuie să ne sacrificăm pentru fericirea sau bunăstarea celorlalți, pentru ca muncitorii să primească mai multă remunerație etc Nietzsche a exprimat marele adevăr, dar din anumite motive uitat: "Idealurile sociale eidemoniste îi conduc pe oameni înapoi; pot crește o rasă de lucru foarte utilă, pregătesc sclavi ideali în viitor care se vor mulțumi cu existența lor Este de la sine înțeles că această idee a lui Nietzsche nu poate fi considerată ceva complet nou; care nu știe că oamenii mulțumiți sunt cei mai puțin capabili de îmbunătățire Într-adevăr, dacă ar fi să ne imaginăm limpede o umanitate mulțumită de viața ei, am fi îngroziți, iar Nietzsche remarcă inteligent:

"Prosperitatea, așa cum înțelegeți voi, nu este scopul, ni se pare că este sfârșitul" Desigur, bunăstarea generală este imposibilă; dar atât indivizii cât și națiunile întregi, bucurându-se de prosperitate, sunt aproape de "sfârșit" Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST Prin urmare, indignarea cu care Nietzsche tratează etica modernă este destul de de înțeles "Toți moraliștii au decis să susțină morala engleză pentru că este utilă "umanității" sau corespunde "binelui general" sau "fericirii celui mai mare număr" nu, fericirea Angliei: ei doresc din toate puterile să se asigure că eforturile pentru fericirea engleză - vreau să spun pentru confort și decență (și în cele din urmă pentru un loc în Parlament), că toate acestea se află pe drumul către virtutea şi că toată morala care a existat vreodată în lume constă în această străduinţă* Nimeni nu a subliniat nesemnificația idealurilor moralei moderne cu atâta îndrăzneală și persuasivitate precum Nietzsche De fapt, ce valoare are moralitatea, care consideră idealul ei komoortul pentru cel mai mare număr și "un loc în parlament" pentru cei mai buni, în opinia majorității Toate eforturile, toate eforturile adepților fanatici ai moralității moderne au avut ca scop asigurarea faptului că "cel mai mare număr" se bucură de confort, iar cei mai buni concetățeni să primească "un loc în parlament" Nietzsche, ca un gânditor strălucit, și-a dezvoltat ideea până la capăt: morala modernă nu este doar nefondată, nu numai că urmărește scopuri nesemnificative, ci este în esență falsă, deoarece idealurile ei sunt nesemnificative și prost înțelese, iar înțelegerea ei a sufletului uman este complet gresit "Aceste animale proaste cu conștiință neliniștită (care vor să construiască binele comun pe egoism) nu numai că nu vor să înțeleagă, dar nici măcar nu ghicesc că binele comun nu este un ideal, nu este un scop, nici măcar nu este un concept clar definit, dar este doar emetic; ceea ce este bun pentru unul este rău pentru altul; că crearea unei morale pentru toți provoacă prejudicii oamenilor de ordin superior, că, în sfârșit, există o stâncă de diferențe între oameni și, prin urmare, între moravuri * În această judecată, Nietzsche a vorbit atât de clar și Biblioteca "Runivers" V chizh tegoric, că nu pot exista îndoieli și ambiguități cu privire la înțelegerea lui a moralității moderne I se poate reproșa duritatea sa, dar este justificat de o convingere profundă a perniciozității moralei utilitare, care urmărește binele comun "Moralitatea sclavilor este în esență moralitate utilitarista" confortul și, în cele din urmă, "un loc în parlament", trebuie să fie sclavul celor și celui de care și de ce depind "confortul" și "locul lui în parlament" Desigur, dacă Nietzsche ar fi subliniat doar eșecul și pericolul moralității moderne, meritul său nu ar fi fost foarte mare Doar mințile unilaterale se mărginesc la distrugerea existentului, pentru că este imperfect și chiar rău, uitând că acest imperfect, produsul muncii îndelungate, deși rău, înlocuiește totuși binele Nietzsche, ca gânditor strălucit, nu numai că a demonstrat eșecul moralității moderne, dar și-a dezvoltat propria învățătură, a indicat alte idealuri și, cel mai important, și-a fundamentat învățătura cu argumente, a căror putere mărturisește geniul său Atitudinea negativă a lui Nietzsche față de morala modernă este exprimată cel mai clar în înțelegerea lui despre bine și rău; morala lui este într-adevăr "dincolo de bine și de rău", sau, mai corect spus, mai presus de bine și de rău, pentru că el înțelege binele și răul altfel decât etica modernă Etica modernă, vai!, înțelege bunătatea în același mod în care era înțeleasă înainte de Hristos: dacă urmați regulile moralei, "veți fi bine pe pământ"; despre viața de apoi, adică despre o recompensă ideală pentru bine iar faptele rele, tace; nu a învățat Bentham că

virtutea este mai avantajoasă decât viciul? "Vrei să fiți plătiți, virtuoși Vrei să fii răsplătit pentru virtutea ta, să ai cerul în locul pământului, eternitatea în locul zilei de azi Trebuie să vă Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST să-ți iubești virtutea ca pe o mamă pentru copilul ei; dar când s-a auzit că mama voia să fie plătită pentru dragostea ei Bunăstarea, fericirea, confortul și chiar "un loc în parlament" nu au nimic de-a face cu virtutea, nu țin la rând cu ea, nu sunt o recompensă pentru virtute; morala sau bunătatea este de cealaltă parte, mai înaltă, pe o parte alt plan decât fericirea și bunăstarea Binele nu este răsplătit și nu vrea să fie plătit, chiar și sub forma "un loc în parlament" "Virtutea ta să fie tu însuți, și nu altceva, un cauciuc, o mantie; iată adevărul din adâncul sufletului, virtuoșii " Nietzsche a înțeles clar că un moralist nu este obligat să-i învețe pe oameni cum să-și aranjeze viața mai prosper; dorința de fericire, de plăcere este o proprietate umană și noi nu nevoie de învățături în această chestiune Moralitatea lui este în înțelegerea binelui se află deasupra înțelegerii obișnuite a binelui, precum fericirea, ca bunăstarea Deosebit de originală este înțelegerea răului de către Nietzsche; cu toții identificăm răul cu suferința; suntem convinși că este imoral să provoci suferință, că este "îngrozitor să pedepsești"; acum este considerată cea mai bună faptă de a slăbi, de a reduce suferința tuturor și a tuturor Nietzsche este profund convins de necesitatea și chiar utilitatea suferinței "Unele suferințe pot fi dureroase, dar fără suferință nu se poate fi conducătorul și educatorul omenirii " Vai, am uitat cu totul acest mare adevăr înălțime" Nietzsche a înțeles clar că "bunăstarea" strică oamenii, iar suferința, chiar și "suferința mare", creează lideri, ridică o persoană la înălțimi Prin urmare, liderii sunt obligați să provoace suferință pentru a ridica oamenii la un loc înalt "Ai rănit mulți oameni cu asta Știu Questions of Philosophy, carte $ Biblioteca "Runivers" V chizh asta, mai stiu ca sufar de doua ori, in primul rand, pentru ca simpatizez cu suferinta lor, iar in al doilea rand, sufar din ceea ce stiu: se vor razbuna pe mine Nu este mai puțin necesar să fac așa cum fac" Numai în acest sens se poate vorbi de severitatea sau cruzimea învăţăturii lui Nietzsche; într-adevăr, el ne cere să suferim, dar numai pentru că suferința ne ridică "la înălțimi" Cine nu se străduiește "la înălțimi" poate evita suferința, iar în acest sens trebuie înțeles cel adesea citat și greșit înțeles, dacă îl smulge separat , celebrul aforism al lui Nietzsche: "O, frații mei, sunt eu crud? Dar vă spun, ceea ce cade trebuie împins Și dacă nu poți învăța pe cineva să zboare, învață-l să cadă" Într-adevăr, cine, supraestimându-și forțele, cade, urcând la înălțime, este mai bine să-l împingă: suferința îi depășește puterile și nu poate fi conducătorul și educatorul omenirii; pentru că "vai de cel care (nu a experimentat suferință) întreprinde asta" Numai cel care a trecut prin școala "marilor suferințe" are dreptul să nu-și cruțe nici vecinii, să-i împingă pe cei care cad, să impună vecinilor școala "marii suferințe" Nietzsche impune pretenții foarte mari celor care îndrăznesc să împingă "Mă dăruiesc iubirii mele și aproapelui meu ca mie însumi; așa spun toți creatorii " Este clar cât de greșit a înțeles Nietzsche, care crede că acordă fiecăruia dreptul de a "împinge" pe cei care blochează calea spre bunăstarea împingătorilor înșiși Un astfel de drept s-a atribuit întotdeauna lor, deși au tăcut despre asta, toți ticăloșii Nietzsche ne-a învățat că cei care știu să iubească au dreptul să "împingă", și anume: "Iubește-ți întotdeauna aproapele ca pe tine însuți, dar mai întâi fii cei care se iubesc pe ei înșiși, care se iubesc cu mare dragoste, cu mare dispreț" Biblioteca "Runivers"

NIETZSCHE CA MORALIST Compasiunea este acum recunoscută drept principala virtute chiar și pentru criminali, deoarece vrem să-i salvăm de la suferință pe cei care "trebuie să sufere", pe care suferința îi poate îmbunătăți, purifica moartea; cei slabi și urâți trebuie să piară" Cu greu se poate nu fi de acord cu Nietzsche că monștrii slabi din punct de vedere spiritual și morali nu merită sprijin și trebuie să piară; nimic rău nu se poate întâmpla din moartea lor naturală, desigur Nu putem fi de acord cu Nietzsche decât dacă s-a gândit și la cei slabi din punct de vedere fizic și la adevărați ciudați; dar, cu toate acestea, compasiunea modernă pentru ciudați își atinge cu greu scopul și merită aprobare Acum fac adăposturi pentru prematuri, adică pentru copiii slabi, și pentru idioți, adică ciudați; o astfel de Filantropie este recunoscută ca o virtute Dar dacă luăm în calcul că toate costurile și toată munca duc doar la faptul că câțiva nefericiți își vor trage trista existență și câțiva idioți, datorită unei bune îngrijiri, vor trăi câteva zeci de ani pe cont în sudoarea feței lor de a câștiga pâinea, dreptul la îndoială intră în suflet cu privire la cine are dreptate, Nietzsche sau filantropii Desigur, este destul de firesc și lăudabil când părinții înșiși își coac copiii slabi și urâți; dar etica modernă cere ca această datorie împovărătoare să fie ridicată de la părinți și pusă asupra contribuabililor sau a filantropilor Nietzsche, se pare, era conștient de faptul că doar câțiva puteau înțelege necesitatea și beneficiul suferinței și a oferit o mângâiere foarte rezonabilă mulțimii, explicându-le chiar și beneficiile sau avantajele cruzimii "Atunci, când omenirii nu i-a fost rușine de cruzimea ei, viața pe pământ a fost mai distractivă decât este acum" Într-adevăr, acum că aproape toată lumea este sigură că Biblioteca "Runivers" c h și w scopul vieții este bunăstarea, toată lumea se teme atât de neliniște, încât până și medicii credeau că este posibil să obțineți neurastenie din neliniște emoțională *) Nietzsche înfățișează astfel idealurile umanității moderne "Ei încă se ceartă, dar se împacă curând, pentru că nu vor să-și strice stomacul, au mici plăceri ziua și mici plăceri noaptea: dar au grijă de sănătatea lor* Deși Nietzsche consideră "duritatea unui ciocan" una dintre principalele virtuți, deși înțelege mai clar decât oricine altcineva importanța, necesitatea și utilitatea suferinței, cu toate acestea, cu dispreț față de un gânditor nobil, el privește cruzimea egoismului grosolan Nietzsche disprețuiește în egală măsură cruzimea care se datorează răutății și cruzimea care aduce beneficii egoistului "Șarpele care ne înțeapă înțelege că ne doare și se bucură de asta; cel mai de jos animal își poate imagina suferința altcuiva, dar a-și imagina bucuria și bucuria altcuiva este cel mai mare avantaj al animalelor superioare și este disponibil doar aleșilor* Numai cu un studiu insuficient al lui Nietzsche se poate ajunge la concluzia că el nu a înțeles cât de scăzute sunt cruzimea și răutatea Un om puternic nu poate fi crud din răutate sau din câștig personal; a face răul demn de un șarpe, dar nu poate decât să umilească o persoană, să o reducă la nivelul unui animal inferior În lucrarea excelentă a Dr Belitsky: Neurastenia, se spune: "Că tulburările emoționale sunt extrem de dăunătoare sănătății umane, acest lucru cu greu necesită dovezi, deoarece numeroase cazuri din viața de zi cu zi confirmă corectitudinea acestei poziții Fără a putea rezistă influenței dezastruoase a excitației, organismul cedează în fața lor, rezultatul căruia poate fi o formă sau alta de neurastenie O boală bruscă a unei persoane dragi, o pierdere neașteptată a stării, probleme majore la locul de muncă și alte șocuri similare , iată acele cauze accidentale care de multe ori dau un impuls dezvoltării pereților unui neuron"

(pp ,) Am încercat să demonstrez inconsecvența acestei opinii general acceptate în lucrarea mea "Principalele cauze ale bolilor mintale", Sănătatea Națională, - Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST Cruzimea din răutate sau din profit ne revoltă și ne îngrozește "Oamenii care în timpul nostru se disting prin cruzime ar trebui considerați ca rămășițe ale perioadelor timpurii ale culturii Aceștia sunt oameni înapoiați, al căror creier, din cauza diverselor accidente în dezvoltarea filogenetică, nu este suficient de bogat și tandru format Ne arată ce am fost cu toții și ne îngrozesc* Este foarte probabil ca această idee să fi fost inspirată din învățătura lui Lombroso despre criminal ca ființă atavică: este foarte posibil ca Nietzsche să fi împrumutat această idee de la fondatorul școlii italiene; dar la începutul anilor , învățătura lui Lombroso a fost considerată o încercare nereușită de a fundamenta antropologia criminală Ultima judecată din această perioadă îi aparține, fără îndoială, lui Nietzsche însuși și indică modul în care a urât crima, cum l-a îngrozit Într-un ticălos și criminal inteligent, fără conștiință, îi dăm vina pe egoismul nu ca atare ci pentru că este îndreptat către scopuri scăzute și se limitează la ele * Gânditorul strălucit era înzestrat atât cu un suflet tandru, cât și cu o conștiință sensibilă și, prin urmare, fără a-i observa pe criminali, fără a-i studia, a înțeles corect principala diferență dintre un criminal și o persoană cinstită "Adevăratele dureri de conștiință sunt foarte rare printre criminali și prizonieri* Este greu de recunoscut că Nietzsche era familiarizat cu munca celebrului medic al închisorii, Thomson, care susținea că criminalii din închisori dorm în cel mai senin somn Moralistul, care considera perfecţionarea şi desăvârşirea omenirii ca sarcină principală a activităţii morale, ar fi trebuit să-i urască pe criminali, să-şi dorească cea mai severă represiune în raport cu aceştia "Oamenii care diferă puternic de toți ceilalți prin imoralitate și lipsă de conștiință, se comportă în același fel, Thomson "Psihologia criminalității" Biblioteca "Runivers" V chizh ca nebunii Omenirea are aceleași drepturi cu privire la ei ca și cu privire la ciudați: trebuie să-i extermine De exemplu, ucigașii sunt ciudați, interesele încalcă interesele și drepturile altora, întârzie dezvoltarea omenirii "Prima îmbunătățire generală a moralei pe care o doresc este aceasta: bolnavii și criminalul ar trebui să fie lipsiți de dreptul de a procrea" Nietzsche nu spune cum să-și împlinească această dorință a lui, cred că pentru că a înțeles imposibilitatea ei în condițiile date; era atât de nobil încât nu putea să aprobe metoda deja foarte simplificată folosită acum în America Dacă toată lumea ar împărtăși părerea lui Nietzsche asupra acestei chestiuni, dorința lui s-ar îndeplini aproape în totalitate: marea majoritate a femeilor criminale ar fi sterile Este clar că un gânditor, convins că "duritatea unui ciocan" este cea mai bună podoabă a unei persoane, ar fi trebuit să se indigneze pe foarte obișnuit, mai ales printre noi, moliciunea și umanitatea neînțeleasă față de criminali "În istoria omenirii există o perioadă de flacabilitate și moliciune dureroasă, când ea ia parte (ia parte) chiar și la dușmanul ei, la un criminal, iar acest lucru este serios și cinstit; De multe ori oamenilor li se pare că este nedrept să pedepsești; gândul la "pedeapsă", "obligația de a pedepsi" le devine greu, îi sperie Nu este suficient să faci un criminal incapabil să facă rău? De ce să-l pedepsești? Este groaznic să pedepsești " Se poate, desigur, să nu fie de acord cu aceste puncte de vedere ale lui Nietzsche - viitorul apropiat va arăta dacă a avut dreptate sau greșit, dar nu există nicio îndoială că i-a urât pe criminali, a disprețuit

egoismul grosolan nemăsurat mai mult decât moraliștii moderni și, în general, moderni, mai ales a noastră, intelectualitatea "Duritatea ciocanului" și "neza Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST dependența de gândire" este privilegiul celor puternici, așa cum afirmă pe bună dreptate Nietzsche și, prin urmare, "slăbirea și moliciunea bolnăvicioasă" sunt destul de naturale și de înțeles, cu atât mai mult cu cât apar aproape exclusiv din partea celor care ei înșiși nu au suferit din crimă Doar câțiva, adică "puternicii", sunt cu adevărat indignați de încălcarea intereselor și drepturilor vecinilor lor și sunt înzestrați cu independență de gândire și, prin urmare, nu se lasă duși de o străduință comună, nu sunt infectați cu "slăbiciune morbidă și moliciune " Este evident că moralistul, care îi disprețuia atât de mult pe criminali, care cerea o luptă atât de energică împotriva criminalității, nu putea suporta un egoism grosolan, nu putea să aprobe represiunea criminală modernă Nietzsche însuși spune că "nu a venit să protejeze împotriva hoților de buzunare", și de aceea ura lui față de criminali provine din cele mai nobile motive Atitudinea lui față de criminali îi caracterizează în mod clar ura față de imoralitate în general II Nietzsche a fost un adevărat filozof și, prin urmare, nu a putut să nu ofere învățăturii sale morale o justificare largă; el nu putea fi mulţumit cu locuri comune sau discuţii arbitrare despre natura omului Cu siguranță nu putea fi mulțumit de acele principii de bază, sau de acele teze, din care moraliștii moderni își derivă doctrinele Pentru un gânditor atât de profund ca Nietzsche, inconsistența tuturor argumentelor eticii moderne despre egoism, despre altruism era destul de clară, ireconciliabilitatea acestor două principii era destul de de înțeles Dar Nietzsche, în întregul său mod de a gândi, nu se putea mulțumi cu o construcție metafizică sau cu o justificare a moralității, ca să nu mai vorbim de faptul că metafizica și-a pierdut încrederea în timpul nostru Biblioteca "Runivers" V chizh Astfel, Nietzsche s-a confruntat cu sarcina dificilă de a da o nouă justificare largă învăţăturii sale morale, de a crea o justificare cu totul nouă pentru etică, mai amplă, mai ştiinţifică decât se făcuse înaintea lui; trebuia să găsească un principiu de bază, o idee generală, pe deplin dovedită și de un ordin atât de superior încât din el să poată deriva învățătura sa morală prin mijloace sintetice Nietzsche a rezolvat această problemă dificilă, dovedindu-și, desigur, atât creativitatea, cât și superioritatea sa incomensurabilă în comparație cu toți moraliștii secolului al XIX-lea Ca minte creatoare de cel mai înalt nivel, Nietzsche a găsit justificarea învățăturii sale într-un domeniu căruia toți moraliștii moderni i-au acordat puțină atenție El a căutat și a găsit soluția problemei sale în principiile de bază ale științei; și-a fundamentat învățătura pe o nouă înțelegere sau definiție a vieții, adică pe baza unei definiții corecte a vieții, Nietzsche și-a fundamentat învățătura morală /h Nietzsche era conștient că știința modernă în elucidarea activității morale, adică a fenomenelor psihologice, nu poate urca mai sus decât biologia sau, altfel spus, numai biologia poate oferi principiile de bază pentru înțelegerea fenomenelor mentale Principiul cel mai de bază al biologiei este, desigur, definiția vieții, diferența dintre materia vie și cea moartă Este evident că gândirea științifică, cel puțin acum, nu se poate ridica mai sus Doar o definiție corectă a vieții, explicând modul în care materia vie diferă de materia moartă, poate servi ca o justificare largă pentru explicarea fenomenelor mentale și, în consecință, a activității morale Nietzsche, deși filolog de profesie, a dat o definiție corectă a vieții cu o perspectivă uimitoare Din păcate, nu

putem decide cu certitudinea cuvenită dacă Nietzsche însuși s-a gândit la o înțelegere corectă a legii fundamentale a vieții sau dacă este un perspicac Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST cu puterea unui mare gânditor, a înțeles corectitudinea învățăturii deja exprimate în literatură, dar nu a primit recunoașterea generală Foulier *) găsește asemănări în vederile de bază ale lui Guyot *) și Nietzsche și admite o oarecare influență a prietenului său asupra lui Nietzsche Lăsând deoparte problema asemănării punctelor de vedere ale acestor doi gânditori și a influenței lui Guyot asupra lui Nietzsche, trebuie remarcat că Guyot nu înțelegea legea de bază a vieții în același mod ca Nietzsche Este foarte posibil ca Guyot să fi știut despre celebra lucrare a lui Rolph) Opera lui Rolloa era cunoscută de Foulier), iar Guyot era prietenul și ruda lui Foulier; dar geniul lui Nietzsche s-a arătat prin faptul că a apreciat semnificația ideii care a stat la baza operei lui Rolfs, în timp ce nici Fulier, nici Guyot nu au reușit Chiar dacă admitem că Nietzsche a aflat despre opera lui Polfe în biblioteca Visconti din Nisa, unde, potrivit lui Fulier, Nietzsche a vizitat și a întâlnit intelectuali, nu trebuie decât să ne minunăm de geniul lui Nietzsche Visconti, trebuie să ne gândim, avea mai mult de un exemplar al cărții lui Rolph, această carte a fost cercetată și citită nu numai de Fulier și Nietzsche, dar nimeni, cu excepția lui Nietzsche, nu a înțeles deplina semnificație a noii doctrine a materiei vii, deși Guyot trebuia să facă un pas pentru a da o fundamentare largă a învăţăturii cuiva; dar Guyot nu a făcut acest pas și doar Nietzsche a înțeles în întregime ideile de bază ale lui Rolfs și a tras acele concluzii pe care un moralist le putea trage din noua doctrină a materiei vii Pentru a sublinia și mai mult înțelegerea lui Nietzsche, permiteți-mi să vă reamintesc că și acum noua doctrină a materiei vii este încă de neînțeles pentru o majoritate semnificativă)) Nietzsche et l'immoralisme) Esquisse d'une morale sans obligation ni sanction) Probleme biologice) La Psychologie des idees-forces Vol ; p) Mai multe despre această învățătură: V Chizh "Fundarea biologică a pesimismului* Das Grundgesetz des Lebens Zeitschrift fur Philosophie und philosophische Kritik Grup Biblioteca "Runivers" v h și w După părerea mea, este mai probabil ca Nietzsche să fi ajuns la o nouă doctrină a vieții în întregime pe cont propriu, să-și fi dat seama de nesustenabilitatea doctrinei darwiniste a luptei pentru existență În primul rând, Nietzsche a fost în general destul de independent și original în ideile sale și, în al doilea rând, și-a exprimat înțelegerea vieții în "Die frõhliche Wissenschaft" în (§ din ediția din), iar prefața celei de-a treia ediții The Biologische Probleme a fost scrisă în noiembrie Este puțin probabil ca Nietzsche să fi avut timp să citească opera lui Rolfe când a scris Die frõhliche Wissenschaft, deși este foarte posibil să fi folosit atât lucrarea lui Rolfe, cât și cartea lui Guyot pentru a-și rafina și mai mult învățătura În , Nietzsche știa deja: "Lupta pentru existență este doar o excepție, o limitare temporară a voinței vitale; lupte mari și mici au loc pentru dominație, pentru creștere, pentru expansiune, pentru putere, pentru că lupta pentru putere este lupta pentru viață " Rolf a vorbit aproape la fel ca Nietzsche , aceasta nu este o luptă pentru autoconservare, nu este o luptă "pentru nevoile vieții", ci o luptă pentru creștere Lupta pentru existență nu este o apărare, ci un atac și numai în anumite împrejurări se limitează la apărare Creșterea, creșterea și îmbunătățirea sunt consecințele unei lupte reușite Pentru darwiniști, unde nimic nu amenință o ființă vie, nu există nicio luptă pentru existență, pentru mine lupta tuturor viețuitoarelor este peste tot și

mereu; lupta tuturor viețuitoarelor (Lebenskampf) este o luptă pentru creșterea vieții, și nu o luptă pentru viață" *) Nu este nimic de necrezut în faptul că Nietzsche, fiind filolog, s-a gândit destul de independent la reguli *) Rolf Probleme biologice Zweite Auflage , s Nu am putut obține un exemplar din prima ediție a acestei cărți (toată era epuizată), dar a doua ediție conține și o prefață la prima ediție, cu o notă - noiembrie înțelegerea noastră a legii de bază a vieții; el citise, desigur, sau cel puțin auzise de marile descoperiri ale lui Pasteur și, prin urmare, putea avea o viziune critică asupra doctrinei luptei pentru existență În același § el spune: "Natura nu este dominată de nevoie, ci de exces, de risipă până la lipsă de sens" Înțelegerea destul de clară a vieții, exprimată deja în , nu a fost un aforism scris accidental; Nietzsche a apreciat această nouă idee și a repetat-o și a dezvoltat-o în mod repetat în lucrările sale ulterioare Fiziologii trebuie să înceteze să considere instinctul de autoconservare ca efortul de bază al fiecărei ființe organizate În primul rând, toate ființele vii caută să-și răspândească puterea Viața este voința (dorința) puterii" (Bd VII, §) "Viața este în esență preluarea, invadarea, schimbarea a ceea ce este străin, asuprirea, cruzimea, impunerea propriilor Forme, îmbibarea și, în cel mai bun caz, exploatare, dar de ce să folosim cuvinte cărora li s-a dat întotdeauna un sens prost" (Id §) Astfel, în , Nietzsche a înțeles legea fundamentală a vieții; această idee pur științifică, biologică în , adică când a fost finalizată Jenseits von Gui und Bõse, a stat la baza învățăturii morale a lui Nietzsche, a căpătat semnificație atât psihologică, cât și etică Trebuie să presupunem că Nietzsche s-a gândit mult la justificarea largă a învățăturii sale și și-a dezvoltat ideea principală despre esența vieții De la biologie, a trecut la psihologie și, în cele din urmă, la etică, adică a gândit metodologic destul de corect și, prin urmare, a dat învățăturii sale etice o justificare complet științifică și foarte largă Într-adevăr, o ființă vie se distinge de materia moartă prin nesățiune și creștere nemărginită; o celulă vie va absorbi întotdeauna hrana din mediu; această nutriție sau creștere în detrimentul mediului nu se poate termina decât din lipsă de condiţiile mediului nutritiv: însăşi fiinţa vie este nesăţioasă Prin urmare, creșterea tuturor viețuitoarelor este, în esență, nelimitată; limitele sale sunt create numai de mediu; însăşi fiinţa vie, datorită nesăţuirii sale, creşte fără limită în urmaşii ei Nu vă puteți imagina niciodată o ființă vie care nu se străduiește să crească, adică să crească în urmașii ei; oricât de multă hrană are o ființă vie, ea nu se poate opri niciodată în creșterea ei nelimitată și, prin urmare, viața este o luptă pentru creștere, și nu o luptă pentru existență; fiecare ființă vie absoarbe mediul înconjurător, crește și crește pe cheltuiala ei și, în consecință, se străduiește nu numai să se păstreze, ci și să crească, adică crește; prin urmare, dorința de a crește, de a crește, adică de a absorbi mediul, și nu instinctul de autoconservare, este principala trăsătură, esența tuturor viețuitoarelor * Dacă instinctul de autoconservare este esența întregii vieți, morala utilitaristică își are rațiunea de a fi; dar din moment ce toate ființele vii cresc mereu și se străduiesc să crească, cu o nesățiune greu de înțeles pentru noi, adică, crește și nu poate fi niciodată limitată doar la autoconservare, atunci toate învățăturile etice care recunosc instinctul de autoconservare drept proprietatea noastră principală sunt fundamental de nesuportat Toate viețuitoarele se străduiesc întotdeauna să crească și, în consecință, să trăiască în detrimentul mediului; viața este

într-adevăr o luptă pentru dominație, pentru îngropare, pentru expansiune și, în consecință, în organismele cele mai înalte există o luptă pentru putere; este evident că omul nu se poate limita la o singură luptă pentru creștere și dominare; cel puțin cei mai puternici oameni, după ce au asigurat pentru ei înșiși și pentru urmașii lor hrana și creșterea, nu se pot limita la creșterea fizică; cei mai puternici oameni se străduiesc nu numai pentru creșterea fizică, ci și pentru creșterea spirituală, nu numai pentru predominanța fizică, ci și spirituală Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST sau, altfel spus, ei se străduiesc pentru putere pentru că "dorința de putere este dorința de viață" Este clar că și acum marea majoritate a omenirii luptă aproape exclusiv pentru creșterea fizică și dominația; această luptă consumă toată puterea muritorilor de rând; nu au puterea să lupte pentru putere, atenția lor este complet absorbită de treburile lumești, adică lupta pentru putere este peste puterea lor Au existat întotdeauna foarte, foarte mulți astfel de oameni; efortul lor pentru putere, i e lupta pentru viață a fost epuizată de lupta pentru dominație, pentru creștere, pentru expansiune; lupta lor pentru putere constă în stăpânire, în asuprire, în cruzime, în imbibiție, i e hrana in detrimentul mediului si, in consecinta, al vecinilor, "si in cel mai bun caz in exploatare" Este puțin probabil ca până și adversarii lui Nietzsche să îndrăznească să respingă această parte a învățăturii sale; nu a afirmat, cum se obişnuieşte acum să se spună, fapte cunoscute? Dar, din fericire pentru omenire, încă din cele mai vechi timpuri, deși rar, natura a creat oameni mai puternici, lideri ai omenirii Aceste naturi alese erau înzestrate cu o abundență de forță; nu puteau fi mulțumiți cu lupta pentru dominație; ei au folosit surplusul de forțe care le-au fost date nu pentru lupta pentru propria lor creștere, ci pentru un scop mai înalt Puterea lor a fost suficientă atât pentru lupta pentru dominație, cât și pentru lupta pentru putere de ordinul cel mai înalt, deoarece lupta pentru puterea fizică nu i-a putut satisface Acești oameni puternici luptă pentru putere spirituală, luptă nu numai pentru predominanța fizică, ci și morală, luptă nu numai pentru creșterea fizică, ci și pentru creșterea spirituală "Fiți atenți la cuvintele mele, cei mai înțelepți Înțelege bine dacă am intrat în inima vieții, până la rădăcinile inimii ei "Oriunde am găsit lucruri vii, am găsit voința de putere (Willen zur Macht) Biblioteca "Runivers" c F chizh "Cel care vorbește despre voința de a trăi (Willen zum Dasein) nu a găsit încă adevărul; nu există o astfel de voință" "Pentru că: cine nu există nu poate vrea; dar cum poate cineva care trăiește să-și dorească încă viața "Numai acolo unde există viață, există voință, dar nu și voință de a trăi, ci - și asta predau - voință de putere " "Există multe lucruri pe care omul viu le prețuiește mai mult decât viața însăși, dar dintre toate comorile, cea mai mare este voința de putere " "Dar voința voastră, cei mai înțelepți, este voința de putere, chiar și atunci când vorbiți despre bine și rău, când supraestimeți valorile " "Vrei să creezi o lume în fața căreia să poți îngenunchea; aceasta este ultima ta speranță și extazul tău " Iată ce a găsit Nietzsche și cum a definit activitatea morală Se datorează, într-adevăr, unui exces de forţe, şi în aceasta învăţătura lui este de acord cu cea a lui Guyot; dar aici se termină asemănarea; voința de putere a celor mai înțelepți creează o lume nouă demnă de închinarea omenirii; această lume inspiră speranță și îmbătă pe cei mai înțelepți; doar ei sunt înzestrați cu o adevărată voință de putere; sunt concepute pentru a controla oamenii, pentru a-i conduce într-o lume demnă de închinare Mulțimea, majoritatea, trebuie să se supună, pentru că "stăpânesc peste

cei care nu știu să se supună Așa este obiceiul tuturor viețuitoarelor " "Cel mai puternic îl domină pe cel mai slab Și unde este sacrificiul, unde este munca, unde este dragostea (vederi ale iubirii), există voința de a fi stăpân " Astfel, voința de putere, sau lupta pentru putere, este sursa sau baza psihologică a activității morale Dorința de putere, ca manifestare finală sau modificată a proprietății de bază a țesutului viu, i e nesatiabilitatea si in consecinta dorinta de crestere sau crestere este mai puternica, mai puternica decat Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST zel pentru autoconservare și, prin urmare, este destul de firesc, de înțeles, ca activitatea morală să nu coincidă cu egoismul, adică cu dorință de autoconservare; în numele idealurilor morale, cei mai înțelepți sau mai puternici oameni își sacrifică personalitatea, adică dorința de putere, ca proprietate principală sau primară a materiei vii, învinge autoconservarea, ca proprietate secundară sau derivată a unui organism viu În consecință, doar Nietzsche a explicat puterea misterioasă a activității morale, de neînțeles înaintea lui, a explicat destul de științific de ce este posibilă victoria idealului moral chiar și asupra instinctului de autoconservare Nietzsche ne-a explicat și geneza activității morale: și anume, activitatea morală este manifestarea proprietății de bază a unei ființe vii - voința de putere - această podoabă cea mai înaltă a omului "Da, există ceva invulnerabil în mine , ceva care nu poate fi îngropat în pământ, care explodează stâncile - asta se numește voința mea* "Voința înaltă și puternică este cea mai frumoasă plantă de pe pământ; tot peisajul din jur este împodobit cu un astfel de copac Cu greu este necesar să explicăm că Nietzsche înțelege voința altfel decât psihologia modernă Astfel, voința de putere este sursa și baza activității morale "Cel care este conștient de forțele creatoare din sine", adică, înzestrat cu "voința de putere", prin natura organizației sale, caută să comandă, să conducă peste oameni Desigur, "voința de putere" are și gradații infinite; în gradul său cel mai scăzut sau mai slab, se limitează la dominarea pe termen scurt asupra oamenilor; șeful unei bande de tâlhari are, fără îndoială, o "voință de putere" mai mare decât membrii acestei bande Dar șeful unei bande de tâlhari urmărește "țeluri scăzute și se limitează la ele", și, prin urmare, puterea lui este de scurtă durată și instabilă Pugaciov avea o "voință de putere" mult mai mare; mulți dintre cei care l-au ascultat, Biblioteca "Runivers" V F chizh ei spuneau că voia "să creeze o lume în fața căreia să-și poată pleca genunchii", îi va favoriza cu voința, pământul și barba lui și, prin urmare, puterea lui s-a extins la un număr mai mare de oameni și era mai lungă decât puterea unui ataman obișnuit de tâlhari Pugaciov a urmărit "obiective de bază" mai mult decât a căutat "să creeze o lume", la care au visat mulți dintre oamenii care i-au ascultat, apoi sfârșitul activității sale a fost predeterminat de legile naturii Garibaldi era înzestrat cu o "voință de putere" enormă, poseda o putere de neînțeles asupra compatrioților săi, pentru că el "cu o voință înaltă și puternică" i-a condus într-o "lume în fața căreia și-au plecat genunchii" Acum este clar pentru toată lumea că Garibaldi nu avea nici o minte înaltă, nici talentul unui lider militar, dar avea "ceva invulnerabil, ceva ce nu poate fi îngropat în pământ, care "explodează stâncile" și, prin urmare, poseda cea mai mare putere disponibilă persoanei neîncoronate *) Este clar că oricine este "conștient de forțele creatoare din sine" se străduiește să domine, iar dacă nu greșește în evaluarea punctelor sale forte, atunci își poate arăta "voința de putere", fie creând o lume nouă, frumoasă , sau conducând oamenii în această lume Nu există altă cale de

a comanda oamenilor, pentru că pentru a-i domina pe oameni este nevoie de "sacrificiu, muncă și iubire"; oamenii se supun doar celor pentru care "voința de putere" este mai prețioasă decât viața însăși Desigur, oamenii limitati se mulțumesc cu o aparență de putere, beteala ei, dar sunt niște lași jalnici, în care instinctul de autoconservare este mai puternic decât "voința de putere", de exemplu Arakcheev *); mai devreme sau mai târziu , se descoperă înșelăciunea !) În palatul Capodimonte din Napoli, toată lumea admiră poza, care îl înfățișează pe Victor Emmanuel, scoțându-și respectuos pălăria lui Garibaldi, stând mândru pe un cal; Eu însumi am auzit exclamațiile entuziaste ale italienilor în fața acestei imagini) Mai multe despre asta: "Psihologia ticălosului", Questions of Philosophy, Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST "Voința de putere", ca forță cea mai irezistibilă, îi determină pe "puternici" să se sacrifice, să muncească, să iubească creatorul uman și, în consecință, fie să creeze o lume nouă, fie să conducă oamenii pe calea către această lume Omenirea se supune acestor puternici, recunoaște puterea lor benefică asupra ei înșiși, îngenunchează în fața acestor lideri, îi înconjoară cu evlavie și dragoste Puterea lui Luther, venerarea lui de către luterani, respectul pentru el al întregii omeniri educate sunt destul de firești și de înțeles după ce a spus Nietzsche Este de la sine înțeles că, datorită infinitului de grade ale "voinței de putere", acțiunile morale sunt, de asemenea, infinit diferite ca calitate, iar acțiunile "puternice" sunt infinit diferite ca valoare Cu cât puterea asupra oamenilor este mai puternică, cu atât isprava morală este mai mare, cu atât această putere este mai limitată, cu atât activitatea are mai multă valoare Oricine, din cauza sărăciei organizației sale, nu este înzestrat cu "voință de putere", ci doar cu instinctul de autoconservare, adică își dedică toată puterea atingerii bunăstării personale, nu este capabil de activitate morală Învățătura morală independentă a lui Nietzsche este fundamentată astfel: "În om, atât creatorul, cât și creația sunt închise (conectate); în om - materie, fragment, surplus, lut, murdărie, nebunie, haos, dar în om (închis) creatorul, sculptorul, duritatea ciocanului, contemplarea divină a zilei a șaptea *); înțelegi, TÒ compasiunea ta se referă la creația-omul, la cel care trebuie format, frânt, falsificat, sfâșiat, temperat, purificat, la cel care cu siguranță va suferi și trebuie să sufere Repet încă o dată, sunt sarcini mai înalte decât probleme legate de plăcere i) Traducerea exactă ar fi: contemplarea divină și ziua a șaptea (Zuschauergõttlichkeit und siebenter Tag \ H Albert traduce astfel: "contemplation divine du septième jour"; mi se pare că această expresie este cea mai corectă pentru a traduce "contemplarea divină" în ziua a şaptea" Exact şi corect această expresie nu o pot transmite Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" V F chizh acțiunea, suferința și compasiunea, iar o filozofie care se limitează la aceste întrebări este naivitatea " Din păcate, traducerea nu dă o idee corectă despre farmecul, cu adevărat poetic, al acestui aforism; dar chiar și într-o traducere grosieră este atât de semnificativ încât este nevoie de inspirație pentru ao crea Nietzsche, în acest minunat aforism, a stabilit că toată morala trebuie să constea în dezvoltarea creatorului uman, în distrugerea sau suprimarea ființei umane, cu alte cuvinte, morala este ceea ce face o persoană mai bună, întărește sau sporește forțele creatoare din noi și reduce sau curăță murdăria și haosul, prizonierii din noi Esența activității morale este în îmbunătățirea, îmbunătățirea umanității și nu în munca pentru "binele comun"; nu plăcerea, nu fericirea celui mai mare număr ar trebui să fie scopul

moralității, ci distrugerea murdăriei și a haosului în noi Este de la sine înțeles că este imposibil să reforgezi și să sfâșii o persoană, fără a-i provoca suferință și de aceea Nietzsche exaltă suferința: îl purifică pe om Omul trebuie să sufere, pentru că trebuie "purificat" Nietzsche a creat idealuri complet noi pentru activitatea morală, a deschis noi orizonturi "Omenirea nu are alte scopuri, cu excepția oamenilor mari și faptelor mărețe", ceea ce înseamnă "nu fericirea celui mai mare număr", ci îmbunătățirea oamenilor - acesta este cel mai nobil scop al omenirii; oamenii mari și faptele mărețe sunt manifestarea cea mai înaltă, cea mai completă a unui creator uman; oamenii mari și faptele mărețe refărează oamenii Nietzsche a exprimat această idee mai clar: "Să fie iubirea ta de viață iubirea celor mai înalte (cele mai bune) speranțe, iar cea mai înaltă speranță să fie gândul cel mai înalt al vieții tale Gândul tău cel mai înalt ar trebui să fie: omul este ceea ce trebuie depășit " În consecință, activitatea morală constă în îmbunătățirea nesfârșită a omului, în re-crearea lui în ceva mai bun, mai perfect General Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST Se știe că Nietzsche era ostil creștinismului; dar până la urmă a repetat cuvintele mărețe, dar din păcate aproape uitate: "Fiți desăvârșiți, așa cum Tatăl vostru Ceresc este desăvârșit" măreția lui Dacă pentru Nietzsche creștinismul era o doctrină atât de învechită și depășită ca pentru unii materialiști și atei în general , nu ar fi nevoie și motiv pentru el să lupte împotriva creștinismului, nu putea să-l trateze cu ură Creștinismul, desigur, creștinismul real, și nu cel pe care mințile limitate l-au modificat și adaptat pentru viața de zi cu zi și comoditate, a căutat în esență să suprimă și slăbește creația în om, murdăria și nebunia, - "dezbrăcându-se pe omul vechi cu lucrările lui și îmbrăcându-se cu cele noi", și eliberând creatorul uman de murdărie, dezvoltați și desăvârșiți în el "contemplarea divină în ziua a șaptea" " Nietzsche susține că creația omului trebuie refăcută, forjată și purificată; Creștinismul nu era mai puțin strict față de om - murdărie și nebunie "Șerpi, urmași de vipere! cum vei scăpa de curtea focului Gheenei " Nietzsche spune că omul "va și trebuie să sufere"; Creștinismul promite mângâiere celor care plâng ("Fericiți cei care plâng, căci vor fi mângâiați"), prin urmare, iluminarea spirituală, conform învățăturii creștine, este o consecință a suferinței: la urma urmei, cei care suferă plâng Cu toate acestea, nu este sarcina mea să clarific apropierea învățăturilor lui Nietzsche cu creștinismul și, prin urmare, mă voi limita la cele de mai sus; ar fi foarte instructiv să stabilim în ce anume învățătura lui Nietzsche este asemănătoare creștinismului, desigur, reală și neadaptată în vremurile recente la viața de zi cu zi Voi face instructiuni in prezentarea urmatoare asupra unor posturi - * Biblioteca "Runivers" V F chizh împrumutându-l pe Nietzsche de la creștinism, pentru că am fost de mult surprins de adaptarea modernă a creștinismului "pentru binele celui mai mare număr " Creștinismul era foarte strict în ceea ce privește murdăria și nebunia omului, l-a amenințat atât cu chinurile pământești, cât și cu cele de apoi; Dumnezeu este făgăduit numai celor în care omul predomină -creatorului, sculptorului, celui care a realizat prin purificare și suferință "contemplarea divină a zilei a șaptea" Nelegiuitul care s-a pocăit pe cruce era vrednic de "cugetarea dumnezeiască a zilei a șaptea", pentru că a fost curățit prin suferință "Și unul dintre ticăloșii spânzurați L-a hulit și a zis: dacă tu ești Hristosul, mântuiește-te pe tine și pe noi" *) Acest răufăcător nu a fost reforjat și curățat de suferință, murdăria, nebunia și haosul au predominat în el, "pentru el nu existau sarcini mai înalte pe pământ

decât problemele plăcerii și suferinței", de aceea a văzut puterea cea mai înaltă doar în cineva care putea salva să-l dea de la suferință și să-i dea libertate, adică plăcere;nu era capabil de "contemplarea divină a zilei a șaptea" atât de mult încât nu înțelegea cea mai înaltă măreție morală și, prin urmare, nu era răsplătit cu compasiune; după ce a suferit pe cruce, a trecut în "iad de foc" Creștinismul caută să refăreze și să purifice omul de murdărie, nebunie și haos prin suferință, muncă interioară, iluminare, învață "contemplarea divină a zilei a șaptea " O astfel de purificare a omenirii pentru predicatorii săi a fost cel mai înalt gând din viața lor; în ciuda lor inspirație apostolică, ele sunt necesare trudă și timp pentru a "da deoparte vechiul mod de viață al omului vechi și îmbrăcat cu omul nou" Nietzsche a înțeles, de asemenea, clar că "supraomul" - ceea ce trebuie "depășit", poate fi văzut doar într-un viitor foarte îndepărtat "Cele mai mari fapte și *) Folosesc traducerea lui K P Pobedonostsev Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST cele mai mari gânduri - marile gânduri sunt cele mai mari fapte - sunt înțelese târziu Lumina celor mai îndepărtate stele ajunge la oameni târziu; Până atunci, până ajunge pe pământ, oamenii neagă existenţa acestor stele' Este clar că un astfel de serviciu pentru scopul îndepărtat al recreării și purificării omului necesită toată puterea unui moralist; numai o credință arzătoare, pur apostolică, în realizarea idealurilor, o dragoste arzătoare pentru ele, poate da putere pentru o astfel de activitate "Mă dau iubirii mele și aproapelui meu ca mie însumi; asa spun toti creatorii Repet, este destul de clar că creatorii, după Nietzsche, se dăruiesc ceea ce iubesc; dar Nietzsche cere ca, în urmărirea idealurilor etice, creatorii să-și dea sau să-și sacrifice semenii; aceasta, desigur, este deja originală în învăţătura lui Nietzsche De asemenea, este clar că această parte a învățăturii lui Nietzsche poate fi interpretată de egoiști destul de greșit: au existat întotdeauna mulți vânători care își sacrifică vecinii și interesele Pentru a înțelege corect această parte a învățăturii lui Nietzsche, trebuie să acordăm atenție faptului că acest moralist dă dreptul de a sacrifica interesele altora doar celor care se pot da în serviciul unui scop ideal Este evident că doar cel care se sacrifică, care nu se cruță pe sine și pe interesele sale, are dreptul, sau cel puțin îl poate considera dreptul său, să nu țină cont de interesele vecinilor De asemenea, este evident că, în numele propriilor interese, nimeni nu are dreptul să încalce interesele altora Nietzsche, desigur, cere dragoste pentru aproapele, dar el înțelege această iubire într-un mod mai larg și mai profund "Iubește-ți aproapele ca pe tine însuți, dar mai întâi fii cei care se iubesc pe ei înșiși cu o mare dragoste, cu o mare chemare Comparând aceste două aforisme ale lui Nietzsche, vedem că el ne învață atât în noi, cât și în vecini Biblioteca "Runivers" V F chizh a iubi omul - creatorul și a disprețui omul - creația Cine este capabil de o astfel de iubire, cine poate să-și iubească aproapele ca pe sine însuși, numai el se poate dărui pe sine și aproapelui său iubirii sale Cel care se iubește pe sine mai mult decât aproapele nu are, desigur, dreptul să sacrifice interesele aproapelui, doar pentru că nu are mare dragoste și mare dispreț Esența învățăturii morale a lui Nietzsche, dacă îl înțeleg corect, principala diferență dintre învățătura lui și morala general acceptată acum, este că el cere de la noi dragoste și închinare nu pentru o persoană ca atare, ci pentru cele mai bune calități ale unei persoane; pentru Nietzsche, omul și bunăstarea lui nu sunt ceva autosuficient, nu sunt scopul activității morale Trebuie să ne închinăm omului-creator și să avem o atitudine negativă față de om-

creator; "marea dragoste" se potrivește creatorului uman; om-creație - "mare dispreț" Așadar, pentru Nietzsche, "dragostea de aproapele" cu viciile și neajunsurile ei, umanitatea modernă, pare a fi un fenomen nedorit; este clar că activitatea care vizează beneficiul creației umane, tinzând spre "bunăstarea celor mai mari număr" nu face decât să întârzie îmbunătățirea omenirii "Gândul și dorința mea sunt îndreptate spre mic (aufWeniges), spre îndepărtat; ce-mi pasă mie de durerea ta mică, obișnuită și scurtă " "Mai mult decât dragostea pentru aproapele tău este dragostea pentru Depărtare și Viitor; mai presus decât iubirea pentru oameni este iubirea de fenomene și fantome Fantoma care este în fața ta este mai frumos decât tine; de ce nu-i dai trupul tău "Ți-e frică și te ascunde în spatele (y) aproapelui tău" "Te ghemuiești în jurul vecinului tău și o explici în cuvinte frumoase Dar eu vă spun: dragostea voastră față de aproapele este dragostea voastră rea pentru voi înșivă" Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST trebuie să-l iubești pe Supraom ca pe justificarea (motivul) existenței tale Prietenii mei, nu vă sfătuiesc să vă iubiți aproapele, vă sfătuiesc să-l iubiți pe cel mai îndepărtat Deci, Nietzsche ne învață că activitatea morală constă în îmbunătățirea și perfecționarea omenirii "Te învăț despre Superman Omul este ceea ce trebuie depășit Ce ai făcut să-l faci să depășească?" "Până acum, toate ființele au creat ceva mai înalt decât ele însele, iar tu vrei să fii refluxul valului și vrei să te întorci la starea animală mai mult decât să transcenzi omul" Nietzsche a exprimat aceeași idee într-o altă formă și a subliniat motivul acestui trist fenomen "Trec printre acest popor și ochii mei sunt deschiși: au devenit mai mici și continuă să devină mai mici: aceasta este învățătura lor despre fericire și virtute din acest motiv " Pentru Nietzsche îi este clar că omenirea nu ar trebui să se mulțumească cu idealurile moderne "Ce reprezintă o maimuță pentru un bărbat? Ceva amuzant sau dureros de rușinos Și ce ar trebui să fie un bărbat pentru Superman: amuzant sau dureros de rușinos "Ai trecut de la un vierme la un om și încă mai ai o mulțime de vierme Cândva erați maimuțe, iar omul modern este mai maimuță decât orice maimuță " Măreția, valoarea omului constă în faptul că este capabil de dezvoltare, de îmbunătățire; valoarea sa, demnitatea ei, se măsoară exact prin capacitatea de a se îmbunătăți; numai ca urmare a acestei facultăți un om are semnificație "Ceea ce este grozav la un om este că el este o punte și nu un scop; o persoană poate fi iubită doar pentru faptul că este o tranziție și un apus Numai gândind și înțelegând această idee a lui Nietzsche, se poate Biblioteca "Runivers" V F chizh să-i înțeleagă moralitatea, care este atât de fundamental diferită de cea general acceptată Numai gândindu-ne la această idee de bază a lui Nietzsche, se poate înțelege aforismul de obicei greșit interpretat al lui Nietzsche: "Tot ceea ce (vedem) astăzi cade și se prăbușește: cine vrea să-l păstreze Dar eu vreau chiar și acel (el) să împingă " "O, frații mei, sunt eu crud? Dar îți spun: ce cade, ai nevoie chiar de (încă) împingere "Cel pe care nu-l poți învăța să zboare, învață-l să cadă repede " Este de la sine înțeles că Nietzsche nu putea învăța să împingă o persoană care căde în sensul direct sau grosier al cuvântului; Întotdeauna au fost mulți dispuși să-i împingă pe cei mai slabi, iar cei care caută să-și elibereze drumul către "confort" și "un loc în parlament" nu au nevoie de astfel de sfaturi; își împing și își întorc picioarele după înclinația interioară a inimii Nietzsche a dorit din toată inima progresul, îmbunătățirea morală a omenirii și, prin urmare, aforismul său este destul de înțeles: "Nu laud o țară în care curge lapte și miere" Este evident că perfecțiunea este puțin sau chiar complet de neatins pentru cei care se

bucură de "bunăstare" "Ora când spui: care este fericirea mea? Este sărăcia și murdăria și nenorocirea de sine " Numai experimentând aceste stări sufletești o persoană poate aprecia sfatul lui Nietzsche: "Vă conjur, fraților mei, să fiți credincioși pământului și să nu credeți pe cei care vă vorbesc despre speranțe supramundane Sunt otrăvitori, conștienți sau inconștienți" "Superman este sensul vieții Lasă-ți voința să spună: să fie Supraom sensul pământului Biblioteca "Runivers" NIETZSCHE CA MORALIST "Îi iubesc pe cei care nu privesc dincolo de stele pentru un scop pentru a se sacrifica, ci pe cei care se sacrifică pământului pentru ca în sfârșit pământul să aparțină Supraomului " "Îl iubesc pe cel care trăiește pentru a ști și care vrea să știe pentru ca în sfârșit să apară Supraom " Deci, Nietzsche ne învață cu insistență că scopul vieții raționale, că activitatea morală constă în îmbunătățirea infinită, "purificarea" omului Tot ceea ce ne apropie de un ideal infinit de îndepărtat, Supraom, este moral și tot ceea ce ne îndepărtează din acest ideal este imoral "Îl iubesc pe cel care lucrează și inventează pentru a construi o locuință pentru Supraom, pentru a-și pregăti venirea pe pământ " Desigur, activitatea morală constă în sacrificiu de sine "Îl iubesc pe cel care nu păstrează pentru sine nici o picătură din minte " "Îl iubesc pe cel care își irosește sufletul, căruia nu vrea să i se mulțumească și să i se dea înapoi: pentru că dăruiește mereu și nu-i pasă să se salveze " "Îl iubesc pe cel căruia îi este rușine când câștigă și se întreabă în același timp dacă joc necinstit, pentru că vrea să moară " Meritul cel mai mare, desigur, aparține celor care îi învață pe oameni bunătatea, care se sacrifică pentru un viitor mai luminos "Îi iubesc pe toți cei care sunt ca pietrele care cad singure dintr-un nor mohorât care se întinde deasupra oamenilor: prefigurează fulgerul și pier ca ghicitorii " "Acest fulger este Superman" "Îi iubesc pe cei care știu să disprețuiască, pentru că știu să onoreze, sunt săgețile aspirației către celălalt mal " Biblioteca "Runivers" c F chizh În general, Nietzsche vorbește despre Supraom într-un mod atât de poetic și figurat, cu atât de entuziasm, încât este aproape imposibil să traduci bine aceste rânduri minunate Am încercat, pe cât posibil, să transmit corect atât gândul, cât și Forma aforismelor lui Nietzsche, crezând că, pe lângă traducerile disponibile ale operelor lui Nietzsche, traducerea mea a tuturor ideilor acestui gânditor date în acest eseu nu ar fi de prisos , cel puțin până când vom avea nu va fi o traducere bună Cât de originale sunt prevederile principale ale învăţăturii morale a lui Nietzsche, la fel de originale, diferite de cea general acceptată, sunt morala sa practică, instrucţiunile lui (Urmează sfârșitul) V Chizh Biblioteca "Runivers" Criza conștiinței juridice moderne CAPITOLUL II eu Acum trebuie să urmărim evoluția pe care a trecut conceptul de personalitate de la sfârșitul secolului al XVIII-lea Trebuie să arătăm cum, de la formule simple și clare, gândirea politică, în acest sens, a trecut treptat la formule din ce în ce mai complexe, cum, de la pretenții armonioase și consecvente în interior, s-a trecut la afirmații esențial eterogene și parțial contradictoriu Fixându-ne acest scop, trecem la studiul unei alte baze pe care a fost afirmată teoria statului de drept În diverse combinații cu principiul suveranității populare, acum ca fundament inițial, acum ca scop final, ideea drepturilor individuale a completat filosofia politică a secolului al XVII-lea După ce i-am urmărit soarta până în zilele noastre, vom finaliza sarcina acestei lucrări - să analizăm ideile care au format fundamentul teoriei statului de drept și să detectăm criza din ele Că teoria personalității și a drepturilor personale sau, așa cum o vom

numi pe scurt, teoria individualismului, se află într-o stare de criză, nu are nevoie de dovezi Nu numai adversarii individualismului îl supun criticilor puternice și își propun înlocuirea Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV alte doctrine - mă voi referi, de exemplu, la Duguit cu teoria sa a solidarităţii - dar susţinătorii săi recunosc deschis că el trebuie reformat În acest ultim sens, o carte a lui Henri Michel a fost scrisă sub titlul "Ideea de stat " Cu toate acestea, recunoașterea generală a crizei actuale este departe de a fi în concordanță cu gradul de claritate atins în ideile despre natura ei și În timp ce unii sugerează că individualismul s-a retras în domeniul trecutului, alții constată că criza lui se datorează retragerii din acest trecut și că este necesară doar reînnoirea doctrinei secolului al XVIII-lea pentru ca aceasta să fie reînviat cu forţa sa anterioară Ultimul punct de vedere, care pare deosebit de interesant, aparţine numitului scriitor francez Henri Michel Michel a subliniat corect că criza individualismului stă în legătură cu dezvoltarea gândirii filosofice în secolul al XIX-lea *) Deși ideile individualiste au fost uneori susținute în filosofia modernă de către pozitiviști - este suficient să menționăm Mill și Spencer - adevăratul lor teren este idealismul: nici sociologia pozitivă, nici istoricismul nu pot oferi o bază fermă pentru conceptul de personalitate Trebuie deci recunoscut ca incontestabil că restabilirea individualismului în drepturile sale nu poate avea loc decât pe baza unor construcții idealiste De aici și mișcarea modernă în favoarea renașterii dreptului natural Cu toate acestea, cea mai recentă evoluție a) Iată propriile cuvinte ale lui Michel, exprimând pe scurt ideea sa principală: "Depuis qu'elle a définitivement rompu avec l'a-priorisme philosophique, l'école libérale se trouve doublement affaiblie Elle a perdu le principe propulseur qui a fait, jadis, sa fortune et sa gloire Et elle a perdu tout moyen de résister aux arguments tirés de la tradition, de l'histoire, du fait" Cm Henri Michel, L'idée de l' Éfat Paris, Pp - Și altundeva loc : "La crise actuelle de l'individualisme répond, trait pour trait, à la criza du spiritualisme" (pag) Cu privire la posibilitatea unei renașteri a doctrinei secolului al XVIII-lea - aceasta este gândirea fundamentală și constant repetată a lui Michel - cf formula scurtă de la sfârșitul cărții, p Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE individualismul nu poate fi limitat la o singură renaștere a apriorismului filozofic, așa cum crede Michel Faptul este că în cursul secolului al XIX-lea însuși conținutul ideilor individualiste a suferit o schimbare negare, iar în zilele noastre o întoarcere la învățăturile secolului al XVIII-lea nu putea conta pe un succes de durată Se pare că Michel nu cunoștea cea mai recentă evoluție a individualismului englez și, cu siguranță, nu putea prevedea controversa despre fundamentele liberalismului care avea să aibă loc în Franța la câțiva ani după apariția cărții sale Totuși, chiar și în momentul în care și-a scris lucrarea (în), un studiu mai concret al subiectului ar putea duce la convingerea că cauza dificultăților trăite de individualism ^ are rădăcinile nu într-o singură schimbare a sistemelor filozofice, ci și în evoluţia internă a doctrinei individualiste Următoarea expunere este o experiență a studiului acestei evoluții interioare a individualismului Poate exista vreo îndoială că rezultatul acestui studiu nu va fi o idee tardivă a unei renașteri a doctrinei secolului al XVIII-lea, ci ideea necesității extinderii și reformării vechiului individualism După cum vom vedea mai târziu, ieșirea din criza existentă, care a distrus ideile armonice ale vechilor învățături, nu poate conduce la aceeași sinteză armonică: căci la baza contradicțiilor

relevate de evoluția ulterioară stau nu numai dezacordurile filozofice, precum Michel sugerează, dar și unele antagonisme profunde ale vieții, luând uneori un caracter dureros și tragic În analiza mea ulterioară, voi) Pe lângă opera lui Henri Michel, au apărut recent câteva alte lucrări, special dedicate istoriei individualismului Așa că în a apărut o carte: Biermann, Staat und Wirtschaít Grup I: "Die Anschauungen des okonomischen Individualismus", Berlin Birman va publica în principal învățături economice, și, mai mult, în principal acea serie a acestor învățături care merge de la fiziocrați și Adam Smith prin școala clasică până la maneterismul anglo-francez și germană Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV de a avea în vedere, conform planului general al lucrării de faţă, în primul rând această latură vitală şi concretă a individualismului Voi atinge definițiile filozofice numai în măsura necesară pentru o elucidare generală a fenomenelor studiate Trebuie să luăm ca punct de plecare totalitatea acelor idei care caracterizează individualismul de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea Cu toate diferențele de opinie, cu o varietate de concluzii, uneori, școala liberului schimb În plus, este conturată pe scurt doctrina statului de drept (Kant, Wilgel ^ ^ Humarl d, Schopenhauer) iar învățăturile anarhismului și comunismului sunt la fel de scurt atinse Prezentarea lui Birman este cu atât mai incompletă cu cât își propune să ofere un eseu propedeutic despre doctrina statului În esență, el cunoaște doar vechiul individualism; ultimele curente i-au rămas necunoscute și, prin urmare, nu găsim la el nici o evoluție completă a doctrinei, nici o idee corectă a acesteia Incomparabil mai mare ca valoare este opera unui autor francez: Albert Schatz, L'individualisme économique et social Ses origines, son evolution, ses forms contemporaines Paris, Această carte a luat naștere dintr-un curs de prelegeri despre istoria doctrinelor economice, dar autorul a extins semnificativ cadrul obișnuit al unor astfel de cursuri și a introdus în el o mulțime de materiale noi, nu numai din domeniul politic și sociologic studii, dar și concepte istorice și chiar opere literare (vezi de exemplu caracterizarea lui Ibsen) Posedând un talent pentru expunerea concisă și clară, Schatz dezvăluie cititorului o imagine amplă a curentelor individualiste, pe care este capabil să le detecteze în cele mai diverse direcții ale gândirii și să arate astfel că individualismul nu este un fapt istoric care s-a retras în tărâm al trecutului, ci un fenomen viu și ineradicabil atât al prezentului, cât și al viitorului Din păcate, definițiile teoretice ale autorului conțin o mulțime de obscurități Astfel, opoziția sa ascuțită a individualismului față de socialism este infirmată de faptele care pot fi găsite în propria sa carte Între timp, pentru a face acest contrast, Schatz a trebuit să recurgă la afirmația că individualismul are un caracter antiraționalist și că este străin de optimism (pp -), de parcă nu a existat niciodată un individualism al secolului al XVIII-lea Această viziune s-a reflectat și în tabloul general al evoluției individualismului, care s-a dovedit a fi incomplet Schatz a descris foarte bine cum, în cursul secolului al XIX-lea, individualismul era peste tot opus socialismului, dar nu a arătat cum individualismul percepea elementele socialismului în sine, deși înaintea lui se aflau învățăturile lui Renouvier și Henri Michel și întreaga tendință a liberalismului modern, la care el, de altfel, se referă (p , nota), referindu-se la reprezentanţii săi englezi În acelaşi fel, el nu a arătat dificultăţile şi contradicţiile care Biblioteca "Runivers " CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE aparent negându-se reciproc, vom observa aici un anumit spirit comun care pătrunde în toate aceste

concluzii și opinii diferite De aceea se poate vorbi de o teorie și nu de o teorie a individualismului Ne vom opri asupra elementului comun al doctrinelor individuale, fără a atinge detaliile particulare, uneori foarte importante în caracterizarea fiecărei doctrine în ansamblu, dar care nu prezintă interes pentru analiza noastră Cea mai esențială trăsătură a doctrinei individualiste a secolului al XVIII-lea este asumarea posibilității unei relații armonioase între individ și stat Această presupunere avea propriile sale teorii profunde - a dezvăluit evoluția individualismului și și-a subliniat mai mult punctele forte - În literatura rusă există o lucrare a lui A N Fatev "Eseu despre dezvoltarea direcției individualiste în istoria filosofiei statului Ideea unui individ politic, partea a -a Harkov, Autorul începe cu un studiu etnologic al primelor forme de conviețuire umană și se termină cu învățăturile secolului al XIX-lea ъ nu dezvolta nici una din aceeași epocă cu deplinătatea cuvenită , la fel cum nu a putut evita unele greșeli și erori Procedând astfel, a fost indus în eroare de Henri Michel în sensul că principalul interes al direcției luate în considerare "se concentrează pe alegerea între o justificare speculativă sau pozitivă a individualismului politic" Ca urmare a acestui fapt, și mai ales în epoca modernă, cea mai interesantă pentru individualism, el a acordat o atenție primordială premiselor metodologice și epistemologice ale individualismului, fără a elucida nici conținutul conceptului de personalitate, nici evoluția internă a acest concept Incompletitudinea prezentării poate fi judecată, fie și numai prin faptul că în secolul al XIX-lea, atât de abundent în diverse curente ale individualismului, au fost înaintate doar Bentham, Mill și Spencer, iar restul au fost strânse într-o singură notă la pp - În fine, interesul principal al autorului, "alegerea între o justificare speculativă sau pozitivă" a individualismului, nu a găsit o rezoluție satisfăcătoare în carte, în lipsa unei analize filosofice mai profunde și mai ales nota a -a de pe această pagină)) Henri Michel dă o caracterizare foarte adevărată a individualismului secolului al XVIII-lea când spune: "Les individualistes du XVIII siede n'eurent pas le sentiment d'une opposition foncière entre l'individu et l'Etat La Revolution française fut successivement très individualiste et très étatiste, sans s apercevoir, sans se douter, qu'il pût y avoir là une contradiction Parea și Biblioteca "Runivers " P NOVGOROTSEV fundamentele teoretice care trebuie constatate pentru a înțelege însuși sensul acestei doctrine Începem analiza noastră cu învățăturile lui Rousseau, care oferă și în acest caz cel mai bun exemplu de consistență teoretică Rousseau pune problema principală a "Contractului său social" - "să găsească o Formă de organizare în care fiecare, unindu-se cu ceilalți, să se supună totuși doar pe sine și să rămână la fel de liber ca înainte" El rezolvă această problemă prin subordonarea completă a individului față de stat Nu vom înțelege nimic în această contradicție vizibilă între întrebare și răspuns dacă nu acordăm atenție faptului că aici se consideră posibilă contopirea completă a principiului personal cu statul Conform învățăturilor lui Rousseau, într-o stare normală aranjată, în implementarea începutului suveranității populare, individul primește toată plenitudinea libertății necesare pentru el, și împreună cu libertatea și egalitatea asociată acesteia În teoria lui Rousseau, toate aceste concepte sunt corelative și, în esență, toate înseamnă același lucru: libertatea este dreptul unei persoane de a participa la suveranitatea populară, iar egalitatea înseamnă că acest drept aparține tuturor în aceeași măsură Svo-naturel aux hommes d'alors de proclamer les droits de l'individu, que d'em-plôyer l'autorité de

l'État à faire reconnaître et sanctionner ces droits- L'idée de FÉtat, p Din nefericire, într-o prezentare mai detaliată a doctrinei revoluţionare, Michel nu a dezvoltat această idee, care opunea în mod clar vechiul individualism celui modern, ci, dimpotrivă, a încercat să apropie aceste două direcţii ale ideii individualiste opunându-le liberalismului din vremurile restauraţiei şi monarhiei din iulie Rezultatul a fost o imagine vagă și vagă, despre care s-ar putea spune mai târziu că ar trebui să ne întoarcem la ea în zilele noastre După cum voi arăta mai târziu, din punct de vedere metodologic, individualismul secolului al XVIII-lea și individualismul liberalilor din prima jumătate a secolului al XIX-lea, cu toate concluziile lor diferite, stau pe același teren și ambele pot fi opuse celei moderne Punct de vedere Dar, pe de altă parte, cu greu trebuie dovedit, așa cum face Michel, că individualismul secolului al XVIII-lea nu a avut încredere în stat și nu s-a bazat doar pe acțiunea individului (ibid , p) Trebuie să fii complet ignorant de spiritul secolului al XVIII-lea pentru a te îndoi de el Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE Corpul cetățenilor este doar reversul puterii de stat și, prin urmare, coincidența dintre ei în condiții normale este nu numai firească, ci și inevitabilă Motivul cel mai profund al acestui punct de vedere este convingerea că în stat omul câștigă întregul echivalent a ceea ce pierde renunțând la libertatea sa naturală (on gagne l'équivalent de tout ce qu'on perd, et plus de force pour conserver ce qu') 'pe un LI Ch VI) O persoană poate da totul statului pentru a-și recupera averea consolidată și asigurată Această înstrăinare completă a drepturilor cuiva în favoarea întregului (l'aliénation sans réserve) este cea care marchează începutul celei mai perfecte comuniuni imaginabile Astfel, individul poate găsi în stat satisfacerea deplină a nevoilor sale, și întrucât pentru desăvârșirea întregului și pentru libertatea generală este necesar să se dea totul statului, acesta primește putere absolută asupra cetățenilor, fiind cel mai înalt judecător asupra individul *) Se știe că Rousseau a extins această putere în domeniul credințelor, considerând necesar ca în stat să se înființeze o religie, obligatorie pentru toți O astfel de subordonare completă a cetățenilor față de stat, în caz de nevoie forțată, însuși Rousseau a desemnat într-un loc cu un cuvânt foarte caracteristic: a-i forța pe cei care nu ascultă de voința generală, aceasta înseamnă a-i forța să fie liberi (pe le forcera d) 'être libre -L I, ch VU) Nu s-a putut găsi o expresie mai potrivită pentru această teorie a libertății politice, care reducea totul la stat, pentru a avea totul în și prin el Rousseau admite, este adevărat, că indivizii pot avea propriul lor domeniu privat, că "viața și libertatea lor sunt independente de stat", dar numai în sensul bunurilor înstrăinate statului, putere și libertate,) Vezi mai ales L IL cap IV Des Vcrr cs du pouvoir souverain Întrebări de filosofie, carte ? Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV, doar o parte este importantă pentru întreg, iar restul poate fi lăsat la dispoziția privată Singurul judecător în acest sens este puterea supremă (L Il, cap IV) Așa era acest punct de vedere, care credea că cerințele individului coincid pe deplin cu posibilitățile pe care i le deschidea statul și făcea din politică un fel de religie a individului Rousseau, care a atins întotdeauna limitele extreme în dezvoltarea gândurilor sale și, în această privință, a mers mai departe decât altele: a înzestrat starea ideală, care era atrasă de imaginația sa, cu o perfecțiune atât de necondiționată încât a devenit centrul tuturor gândurilor și speranțele unei persoane, sprijinul întregii sale vieți În acest sens, este

deosebit de caracteristic ultimul capitol al Contractului social, în care religiile existente sunt examinate din punctul de vedere al unității statului Cei care sunt capabili să distrage atenția unei persoane de la stat și să perturbe unitatea vieții sociale sunt declarați fără valoare: tout ce qui rompt l'unité sociale ne vaut rien Statul este văzut ca o instituție pentru care o persoană trebuie să-și dea sufletul ' După cum voi arăta mai târziu, această concepție, care și-a primit propria expresie, deși atenuată, în filosofia germană, în special la Hegel, a stat în legătură cu o înțelegere specială a personalității; dar îşi găseşte explicaţia şi într-o viziune specială asupra statului Adesea după aceea părea ciudat și contradictoriu cum scriitorii, care, ca și Rousseau, au pornit de la sarcina asigurării libertății, au ajuns să o absoarbă complet de către stat, cum Hegel, care a proclamat tot timpul principiul protestant al libertății, a ajuns la apoteoză a absolutismului de stat Explicația constă în faptul că Rousseau, la fel ca Hegel, presupunând posibilitatea de a contopi individul cu statul, a pornit în esență de la ideea unui cu totul special Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE Õ o bombă de tipul statului care poate fi numit antic, și abordarea pe care Rousseau a putut-o observa în patria sa, în Elveția Acesta este un tip de comunitate mică, autarhie închisă și mulțumită de sine, în care unitatea vieții și a intereselor morale face posibil ca individul să se dea în întregime societății Sarcina reconcilierii individului cu statul se rezolvă aici simplu și ușor O stare bună servește și la satisfacția individului; creați o stare bună și totul va fi bine Oricât de utopică ar fi în esență punctul de vedere al lui Rousseau, însă, nu ar putea fi mai potrivită cu nevoile epocii sale În primele sale scrieri, Rousseau a afirmat că "omul este prin natură o ființă bună și că instituțiile îl fac rău" Dar dacă instituțiile rele au pervertit natura umană, atunci instituțiile bune o pot readuce la perfecțiunea inițială Aceasta a fost trecerea firească la punctul de vedere al "Contractului social", care vorbea cu credință în stat și în instituțiile statului Pentru acea epocă, a cărei sarcină era transformările politice radicale, o astfel de credință era cea mai importantă și necesară Și, după Rousseau, liderii revoluției au crezut în "miracolele republicii", în viitoarea reînnoire morală, în beatitudinea pasului, care va veni după transformarea vechiului sistem Vom vedea mai departe cum, ca urmare a experienței politice complexe din zilele noastre, centrul de greutate este din nou mutat de la transformarea instituțiilor la educația omului Pentru acea vreme, credința în stat era mai potrivită cu vocația și spiritul principal al epocii Coincidența motivelor principale ale lui Rousseau cu nevoile vremii poate fi remarcată și în altă privință Când Rousseau a vorbit despre libertate și egalitate, s-a gândit la ele) Vezi începutul acestui studiu "Întrebări fp i și psihic ", Cartea Biblioteca "Runivers" S P NOVGOROTSEV inextricabil contopit și presupunându-se reciproc *) · În același timp, atât libertatea, cât și egalitatea au fost definite de el în raport cu statul și legea, ca proprietăți ale unui cetățean plasat în aceeași poziție cu toate celelalte Aceasta nu includea nici așa-zisele drepturi inalienabile ale individului, nici orice alte puteri pozitive ale persoanelor, pe lângă drepturile lor politice, ca cetățeni Dar o astfel de înțelegere a egalității și libertății, definite mai degrabă dintr-o latură negativă decât dintr-o latură pozitivă, a fost din nou în deplină concordanță cu cerințele epocii, care, în primul rând, trebuia să pună capăt inegalităților vechi, să privilegiile și monopolurile guvernării, spre asuprirea și povara celor de jos Remediul pentru aceasta a fost

desființarea vechilor inegalități și stabilirea egalității tuturor în fața legii Conceptul de eliberare a fuzionat astfel cu conceptul de egalizare și ambele erau în esență o idee generală De aici rezultă clar de ce în secolul al XVIII-lea nu s-a putut pune problema contradicției dintre egalitate și libertate, atât de dureroasă pentru vremurile de mai târziu, de ce erau considerate inseparabile și în armonie naturală Eliminarea vechii asupriri a fost în sine o sarcină de o importanță atât de mare, încât gândirea părea să se oprească înaintea amplorii acestei sarcini, s-a mulțumit de posibilitatea implementării ei și nu i s-au mai prezentat limite în același timp Se părea că, răsturnând vechile constrângeri și proclamând egalitatea tuturor ca cetățeni, se va atinge în același timp desăvârșirea completă a Formelor sociale și fericirea deplină a indivizilor Pentru a încheia aceste observații, trebuie să mai amintim o împrejurare, care la prima vedere servește la slăbirea lor, dar de fapt doar *) Vezi, de exemplu, L II cap XI l'égalité, parce que la liberté ne peut subsister sans elle Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE le întărește mai mult Vorbesc despre proclamarea "moralei omului și cetățeanului " Indiferent ce ar spune scriitorii francezi despre aceasta, contradicția dintre ideea acestor drepturi și "Contractul social" este de netăgăduit Rousseau nu recunoaște niciun drept inalienabil al individului: tratatul său pornește de la ideea necesității de a înstrăina toate drepturile naturale în favoarea statului Se pune întrebarea: liderii Adunării Naționale nu au intrat în contradicție cu ei înșiși și cu conceptul lor de libertate atunci când au cerut recunoașterea unor drepturi speciale incontestabile pentru individ? Într-adevăr, aici s-au afirmat revendicările speciale ale persoanelor, în care acestea puteau intra în coliziune cu statul și cu suveranitatea populară Nu mai era libertatea politică, care este reversul stăpânirii poporului, este o zonă independentă a drepturilor personale, pe care statul este chemat să le respecte ca graniță necesară Aparent, acea idee întreagă și armonioasă a libertății, despre care am vorbit mai sus, a fost aici supusă modificării și complicațiilor După ce originea ideii de drepturi inalienabile a fost clarificată, nu este dificil să rezolvăm neînțelegerea care apare înaintea noastră Rădăcinile vitale ale acestei idei nu se aflau în nevoile de eliberare politică, care au constituit sarcina Revoluției franceze, ci în cererea de libertate religioasă Declarația franceză a drepturilor a avut fără îndoială propriile sale motive locale, dar pletora de inalienabilitate a venit din exterior și dintr-o altă sursă Nu a fost o dezvoltare a acestor motive, ci un apendice străin pentru ele și nu este de mirare că "principiile lui Sp ale anului", proclamate atât de solemn și) Vezi, etch , Boutmy, la déclaration des droits de l'homme et da et M Jellinek, inițial în Annales des sciences politiques), a-tem cu corecții în colecția de lucrări a autorului, sub titlul: í í , ,X-politiques Paris Aceasta este cea mai detaliată analiză a punctului de vedere exprimat de ielli- cineva asupra originii declarației drepturilor Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV care constituie mândria națională a Franței, au fost rareori încălcate mai decisiv decât în timpul Revoluției Franceze De la orice istoric al acestei epoci și, mai ales, de la culorile imparțiale și destul de blânde ale Olarei, se poate face o idee despre ce s-a transformat în practică declarația drepturilor la scurt timp după proclamarea ei și ce a devenit libertatea reală și inviolabilitatea persoanelor pe măsură ce evenimentele se desfășoară *) Când, în , guvernul republican a instituit "cultul Rațiunii" și apoi "cultul Ființei Supreme", iar autoritățile orașului parizien au îndrumat

cetățenii să consume o "pâine de cetățean" special definită și să determine pentru el în mod egal pâinea pământului și pâinea cerului Deși toate constituțiile epocii revoluționare începeau de obicei cu declarații, tocmai caracterul declarativ al prevederilor cuprinse în acestea, nesuținute de nicio sancțiune legală, le reducea la nivelul unor declarații pur morale Și faptul că creatorii declarațiilor au proclamat în același timp atât supremația voinței poporului, cât și inalienabilitatea individului) Si Concluziile generale ale lui Olard asupra acestui subiect în "Histoire politique de la révolution française", Paris, pp - În special, referitor la cifrele din și , Olard spune că au încălcat declarația drepturilor pentru a salvează principiile sale esențiale , în lupta împotriva vechiului regim și în favoarea noului Se poate fi de acord cu această explicație și, în același timp, se poate susține că în timpul luptei revoluționare drepturile individului erau cel mai puțin inviolabile Vezi Henri Henri Michel, L'idée de l'État, p - '-) Pentru această definiție curioasă a Comunei Paris, care a confirmat decizia emisarilor convenției de la Lyon, vezi Aulard, pr s , r (traducere rusă p) - Decretul corespunzător al emisarilor spunea: "deoarece bogăția și sărăcia trebuie să dispară în mod egal sub imperiul egalității, este interzisă producția de pâine de cereale pentru cei bogați și de pâine cu tărâțe pentru săraci Toți brutarii vor fi obligați să producă același fel de pâine bună, pâinea egalității Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE drepturi, neobservând contradicția din această proclamare simultană, arată că nu și-au dat seama de întreaga importanță practică a ideilor pe care le-au proclamat Olard afirmă pe bună dreptate că, în esență, Declarația Drepturilor din conținea în sine toate principiile democratice și socialiste care pot fi acum derivate din ideea drepturilor individuale Dar este și adevărat că aceste principii erau complet nerecunoscute la acea vreme Este suficient să reamintim că Adunarea Națională a susținut un sistem de vot de recensământ și împotriva votului universal A fost și mai negativă și mai ostilă încercărilor de a deduce revendicările socialiste din declarația drepturilor Astfel, dacă încercăm să stabilim care a fost sensul real al drepturilor proclamate în declarația din , va trebui să spunem că această declarație nu a extins practic conținutul libertății, care a fost asociat cu ideea de \u b \u bit ca egalitatea tuturor în fața legii și obținută prin abolirea fostelor nedreptăți și privilegii În mod evident membrilor Adunării Naționale li s-a părut că odată cu această desființare, toate constrângerile și inegalitățile vor dispărea cu totul și că prevederea principală a declarației va căpăta forță deplină: "oamenii se nasc liberi și egali în drepturi" Rousseau, ei nu au considerat posibil ca un suveran bine organizat -) Opinia lui Henri Michel că Adunarea Națională a recunoscut dreptul la ajutor și educație și că presupunerile sale în acest sens "nu au rămas pur teoretice" (L'idée de l'Etat, pp -), este destul de convingătoare infirmat în Duguit (Droit constitutionnel, pp -) În ceea ce privește socialismul epocii Convenției, manifestările sale erau prea aleatorii și instabile, prea legate de împrejurările momentului pentru a le putea acorda vreo importanță în sistem de vederi dominante ale acelei vremuri: altfel, opiniile lui Babeuf ar trebui aduse în acest sistem Vezi despre manifestările amintite ale socialismului Aulard, o s pp - Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV societatea și-a prejudiciat membrii*), sau pentru că, în funcție de epocă, ei au restrâns conceptul de libertate, în orice caz ideile lor erau impregnate de ideea armoniei relațiilor sociale caracteristice

timpului lor Declarația Drepturilor, cu toate consecințele importante și incalculabile ascunse în ea, s-a scufundat în această idee fără să-i facă nici cea mai mică pagubă Acord o importanță deosebită prevederilor stabilite mai sus, deoarece numai cu o înțelegere clară a acestora este posibilă înțelegerea esenței circuitelor armonice de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și dezamăgirea ulterioară a acestora Anticipând cele ce urmează, putem spune acum că aceasta nu a fost o dezamăgire în principii, ci doar în acea înțelegere specială a acestora, care promitea ușurința practică a implementării lor, dar nu le cuprindea în general tot volumul Mijloacele politice în care au crezut mai devreme s-au dovedit a fi insuficiente, nu pentru scopurile care au fost stabilite atunci, ci pentru acele sarcini care au fost propuse până la urmă Optimiștii secolului al XVIII-lea au presupus că, realizând egalitatea și libertatea așa cum le-au înțeles ei, vor obține satisfacția universală Ei nu știau că își pun în față astfel de sarcini, care vor deveni mai complicate și vor crește pe măsură ce vor fi realizate treptat II Chiar la începutul cercetării mele, am menționat opiniile lui Kant și Hegel, în care credința în stat și în drept și-au primit desăvârșirea filozofică *) Acum este oportun să revenim la aceste puncte de vedere, în acea legătură de idei, care este determinată de sarcinile acestui capitol Acele concepte și idei, pe care le avem tocmai *) Amintiți-vă expresia lui Rousseau L I, eh VII, "le souverain, n'étant formé que des particuliers, qui le composent n'a, ni ne peut avoir d'intérêt contraire au leur*) Vezi "Q Phil și psiho ", Prinț Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE clarificate prin intermediul unei analize a Doctrinei Revoluţionare Franceze, în lumina gândirii filosofice, ele primesc nu numai o mai mare claritate, ci şi o continuare în profunzime Prin urmare, o examinare a ideilor germane ne va oferi posibilitatea atât de a verifica analiza făcută, cât și de a o completa Ideile pe care le am în minte aici se referă la definiția filozofică a personalității Dacă ar fi scopul nostru de a afla ce concepție despre individ se află în spatele ideilor franceze de egalitate și libertate, așa cum au fost definite mai sus, am ajunge la un rezultat de cel mai înalt grad de curiozitate Vom vedea că aceasta a fost aceeași înțelegere care și-a primit formularea teoretică în filosofia germană și mai ales în Kant Era o definiție raționalistă a personalității în baza ei generală și abstractă, pe care o persoană întărită o are în sine împreună cu toate celelalte, definiția personalității prin semne nu individuale, ci generice Când gânditorii francezi ai secolului al XVIII-lea vorbeau despre om, se refereau la om abstract, având pretutindeni aceeași natură și, în consecință, aceleași nevoi și pretenții Aici nu a existat acea altă definiție a personalității, care a fost dezvoltată cu forță accentuată în secolul al XIX-lea și care ia o persoană în toată bogăția trăsăturilor sale specifice: și manifestările creative Dar tocmai acel concept generic de personalitate, care era caracteristic secolului al XVIII-lea, se află în perfectă armonie cu toate celelalte definiții politice ale acestei epoci Deci, evident, definiția libertății, ca egală pentru toți și coincizând în mod necesar cu egalitatea, a avut ca bază finală viziunea persoanei ca esență generică, care provoacă în toți oamenii aceleași pretenții și oportunități, și deci aceeași nevoie pentru libertate Din aceeași înțelegere a individului a venit convingerea că voința generală corect fondată va fi persuasivă și acceptabilă pentru toți, ca legea generală a oricărui Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV ființa inteligentă Viziunea anterioară a lui Rousseau despre voința generală ca element invariabil, comun tuturor

voințelor private și în mod egal inerent în fiecare dintre ele, a fost doar o reflectare firească a acelei înțelegeri a individului, care vedea în ea nu trăsături specifice, ci o esență umană universală În fine, satisfacția pe care gândirea politică a promis-o cu atingerea unei ordini mai bune s-a bazat pe presupunerea că, plasați într-o poziție egală în fața legilor raționale, oamenii vor primi acele condiții ideale de viață care corespund ființei raționale a fiecăruia dintre ei După cum spunea Rousseau, fiecare act autentic al voinței generale îi leagă sau îi favorizează pe toți cetățenii în același mod, astfel încât puterea suverană nu cunoaște decât totalitatea poporului și nu face distincție între niciunul dintre cei care o compun (L II, cap IV) În învățătura sa, aceasta înseamnă că voința generală ține cont doar de interesul comun care le unește pe toți, neavând nicio legătură cu interesele private și speciale *) Statul se ocupă de esența generală și rațională a tuturor, și nu de poziția particulară și particulară a fiecăruia În acest sistem de vederi, tot ceea ce este privat, original, special este eliminat ca fiind ilegal și fără justificare morală Este privită ca o contradicție nefericită a legii raționale, ca o sursă de dezordine și imperfecțiune Numai ceea ce este același pentru toți și în mod egal pentru toți este determinat de legea generală aparține esenței personalității Și întrucât între această esență comună a persoanelor și condițiile existenței lor sociale și politice, se presupune că este posibilă o fuziune completă și armonioasă, nu este de mirare că, cu o astfel de înțelegere a personalității, individualismul i) Cf cu acesta și un alt loc din același capitol: "ce qui généralise la volonté est moins le nombre des voix, que l'intérêt commun qui les unit" L II, cap IV Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE trece cu ușurință în socialism și absolutism de stat ') Îngustând conceptul de personalitate, acest sistem de vederi nu s-a putut ridica la acel concept mai larg de societate, care se dezvăluie abia mai târziu, în secolul al XIX-lea Societatea era considerată în ea ca o colecție de unități egale, ca o combinație de atomi omogene, regăsind în unitatea lor doar ceea ce este inerent fiecăruia dintre ei separat și care în mediul social se repetă nu mărit calitativ, ci doar înmulțit cantitativ Recunoașterea unei valori morale independente din spatele acestui mediu ar putea apărea doar în legătură cu o idee mai largă a individului Dar tocmai viziunea mecanică, conform căreia societatea este atât de ușor și simplu compusă din elementele sale prin repetarea lor cantitativă, a făcut posibilă construirea unor scheme frumoase despre acordul întregului cu părțile, un exemplu al cărui exemplu îl găsim în clasicul afirmația lui Rousseau: "puterea supremă este formată numai din acele persoane particulare care o compun nu au și nu pot avea un interes contrar al lor" (L I, cap λ'II) Aceste idei, nu întotdeauna articulate, dar întotdeauna subînțelese, caracterizează politica franceză) Cel mai recent sociolog individualist francez Palante constată că o astfel de doctrină ar trebui recunoscută ca o formă de umanism sau socialism mai degrabă decât individualism, deoarece "insistează asupra a ceea ce este comun între oameni și lasă fără atenție ceea ce este diferit în ei " , singurul și, în sensul propriu al cuvântului, individual "(Revue philosophique T ( ) PP" - ; articol: Anarchisme et individualisme ! Cred că, în conformitate cu sensul istoric al individualismul ar trebui să păstreze sensul mai larg al doctrinei care pornește în concluziile sale de la principiul individului " Este foarte posibil ca, într-o definiție atât de largă, punctul de vedere individualist să poată duce la socialism și chiar la absolutism (acesta din urmă a avut un loc în "Contractul social") al lui Rousseau , însă, învățăturile

corespunzătoare să fie individualiste în punctul lor de plecare Biblioteca "Runivers" N NOVGOROTSEV doctrină și se regăsesc și în filosofia dreptului germană Recent, Simmel, cu o mare perspicacitate și subtilitate, a subliniat apropierea ideilor lui Kant de idealurile franceze de egalitate și libertate de la sfârșitul secolului al XVIII-lea Putem duce această apropiere mai departe, la Hegel, cu condiția necesară că principiile adoptate de la revoluție au intrat în el în combinație cu alte elemente și au primit o nouă interpretare în compoziția generală a sistemelor sale Nu vreau să vorbesc aici despre influența gândirii politice franceze asupra lui Kant: această influență este incontestabilă, dar nu în acest caz ne interesează Este important pentru noi să arătăm cum ideile filozofice proprii ale lui Kant au coincis cu ipotezele de bază ale doctrinei revoluționare și au condus în esență la rezultate similare Referindu-ne în primul rând la înțelegerea personalității pe care o regăsim la Kant, trebuie să subliniem că din toate propozițiile teoretice ale Filosofului a urmat ideea unei persoane ca purtătoare a legilor universale și necesare Din punct de vedere moral, conceptul de personalitate a fost determinat de semnul libertăţii; dar libertatea însăşi era înţeleasă ca autonomie a voinţei, ca capacitate de a acţiona conform legii datoriei, drept urmare, din această parte, principiul general şi abstract al raţiunii a fost subliniat în conceptul de personalitate Apriorismul lui Kant, care a închis pentru el legătura dintre legea morală și lumea motivelor naturale umane, a închis și pentru el acea viziune holistică a individului, în care ea este luată în totalitatea caracteristicilor sale individuale În același timp, legea morală, care unește indivizii, a fost înțeleasă de el nu ca o legătură superioară, combinându-i, prin prisma deosebirilor lor și în numele unei unificări superioare, ci ca un principiu care este același pentru toți ființe diferite și le unește cu această unitate proprie, cu negare Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE acele diferențe în care sunt diferite între ele Cu o astfel de definiție a individului și a legii morale, libertatea și egalitatea erau două laturi ale aceluiași concept: libertatea era baza, egalitatea - o condiție necesară pentru regularitatea voi În Metafizica moravurilor, Kant a definit libertatea ca fiind independența față de voința altcuiva, deoarece este compatibilă cu libertatea tuturor celorlalți; el a înțeles egalitatea, ♦ drept dreptul de a nu fi obligat în raport cu ceilalți la mai mult decât la ce pot fi obligați reciproc Egalitatea, ca și alte drepturi ale individului, conform afirmației sale caracteristice, se află deja la începutul libertății înnăscute și în realitate nu diferă de aceasta) Este clar că formula generală a libertăţii, derivată de Kant pentru domeniul juridic, cuprindea în esenţă cerinţa egalităţii "Acționează în așa fel încât libertatea ta să coexiste cu libertatea tuturor celorlalți conform legii universale a rațiunii" - această regulă din învățătura lui Kant aplicată simultan libertății și egalității sau, ceea ce este același, libertății egale și egale pentru toţi În consecinţă Cu aceasta, Kant ar putea spune că ъ Vezi cartea mea: "Kant și Hegel în învățăturile lor despre drept și stat *", M , pp roo-on Vezi și remarcile excelente ale lui Lask în Idealismus und die Geschichte al lui Ficlite Einleitung Vezi special S , unde Lask definește punctul de vedere al lui Kant în următoarele expresii: "Er betrachtet das Ganze nielli ais sicii selbst geniigendc Tot alitât, son-dern ausschliesslich als Träger gcwisser abstrakter Wertu Dadurch ist aber die Wertung auch des Einzelnen, als eines unersetzlichun Glicdes in einem gros^en einheitlichen Zusamnienhang, in der Wurzel

zerstort Denii auch dieses kann daim nicht als Individualitat betrachtet werden, sondern ebenulls nur als Trd-ger formalei* Werte, und noch dazu jedes Einzelne als Trager immer derselben formalen Werte, die zugleich fur den Begrifi des Ganden bestimmend" și: "Nach Kantischcr Art zu werten kann das W ertwescn-tliche jedenfalls nie in den individuelle!! Dilîerenzen, sondern nur in dem liberad identisclien Vernuni'tlaktor bestehen " Rousseau, la tot sistemul de vedere pe care îl caracterizăm aici) Kant, Metaph Anfangsgrundv der Recht>lchrc Einleitung Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV singurul drept înnăscut este libertatea și orice altceva decurge din ea Din definiția libertății dată de Kant, a urmat în mod firesc o transformare a ideii de voință generală exprimată de Rousseau Această transformare, în esență, nu a făcut decât să sublinieze anumite puncte care erau implicate și în doctrina "Contractului social", dar, în același timp, le-a conferit o părtinire practică nouă și foarte importantă Alături de reproducerea ideii lui Rousseau de voința unită a poporului, în care "fiecare și același se decretează despre toți și totul despre toți", Kant desemnează voința legislativă în același mod ca "voința poporului unită și a priori care decurge din rațiune" ("der vereinigte, a priori aus der Vernunft abstammende Volks-willen") Dacă libertatea a fost determinată în cel mai strâns mod de raportul ei cu legea generală a rațiunii, atunci voința generală, care stabilește legile libertății în stat, nu ar fi trebuit să fie întâmplătoare, ci în mod rezonabil necesară În această înțelegere, a pierdut caracterul unui acord propriu-zis, care, în măsura puterii și dorințelor lor, creează voințe private și a primit semnificația unui principiu universal și regulator, cu care aceste voințe trebuie să se conformeze *) Dar, dezvoltând logic această serie de gânduri, era firesc să punem legea rațiunii, care ar trebui să se manifeste în voința generală, mai presus de manifestarea liberă a voințelor private, și să recunoaștem aceea în dreptul, care întruchipează în totalitate legea rațională a libertatea, se află cel mai înalt scop și completare a istoriei umane Trebuie să menționez aici un alt punct de vedere) Că Rousseau înclina deja spre o astfel de înțelegere a voinței generale ca principiu regulator este bine arătat de Kistiakowsky, Gesellschait und Einzelwesen Berlin S - Notă Este necesar să adăugăm la definițiile lui Kistyakovsky că o astfel de înțelegere a voinței generale la Rousseau este în cea mai strânsă legătură cu acea concepție asupra individului, conform căreia este luată în ea doar o esență umană universală rezonabilă și ea privată și privată aspirațiile speciale sunt aruncate Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE Kant, care, este adevărat, apare în el doar pe alocuri, dar este foarte caracteristic combinației de gânduri cu care tocmai ne-am familiarizat Înțelegând personalitatea ca purtătoare a unei legi comune și egal vii în toate, s-a putut ajunge la concluzia că în procesul dezvoltării umane, oamenii individuali sunt importanți nu în sine, ci ca reprezentanți ai unei minți generice comune Această concluzie este făcută de Kant în teoria sa filozofico-istorică Sensul existenței umane, conform acestei teorii, se dezvăluie nu în individ, ci în gen, în dezvoltarea nesfârșită a omenirii Numai aici, în dezvoltarea rasei umane, se dezvăluie toate înclinațiile inerente omului și se realizează scopul moral) Cu Kant, această serie de concluzii a reprezentat doar una dintre liniile în cursul complex al gândirii sale; în alte cazuri, nu a continuat această linie și nici nu a repetat-o, ci, dimpotrivă, a tras concluzii de altă natură *) Dar însăși posibilitatea conceptului istoric pe care l-a propus arată legătura firească a ideilor sale despre libertate și legea morală cu

opiniile lui Hegel Când acesta din urmă a recunoscut personalitatea ca doar un moment al dezvoltării spiritului absolut, el a tras doar ultima concluzie din acea totalitate a moral-politicului Kant, Ideea pentru o istorie universală într-un context civic ( )) Am precizat aici doar acele definiții ale lui Kant care au fost de interes pentru studiul de față Pentru diferitele definiții ale libertății ale lui Kant, vezi Jodl, Geschichte der Ethik bei II Vezi și August Messer, Leipzig S şi o disertaţie specială de Daniel Grciner Der Begriff der Persõnlichkeit bei Kant Berlin S Greiner formulează bine definiția de bază a personalității la Kant cu următoarele cuvinte: "Der Begriff der Persõnlichkeit is die Idee des autonomen vernunitigen Wc-sens in sich begreift S - , p - Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV ideile skah, care s-au format încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea În altă parte, am încercat să arăt că în Filosofia dreptului, Hegel a vrut să prezinte un tip de stat nou - der ausgebildete Staat unserer Zeit - cu dezvoltarea intereselor private și a vieții sociale, cu dominația formelor libere și a principiului reprezentativ) Vorbind despre diferența dintre lumea nouă și cea veche, el subliniază în mod constant că în timpurile moderne principiul determinării subiective a căpătat o semnificație deosebită Pe de altă parte, legea generală a voinței, pe care o considera baza comunicării, este înțeles de el ca o unitate morală, de la care diverg diferențele individuale: drept urmare membrii comunității au fost recunoscuți nu numai egali, ci și purtători originali ai unui spirit comun Totuși, conform direcției generale panteiste a sistemul său, Hegel vrea să derive specialul și subiectiv din general și absolut, să indice armonia lor naturală, capacitatea lor de a completa fuziune și reconciliere Hegel, desigur, nu a putut da un exemplu de asemenea armonie din istoria modernă, dar când a vorbit despre el ca pe un posibil fenomen al vieții, și-a amintit evident de starea străveche, care și în tinerețe i se părea ca un exemplu al plinătății atotcuprinzătoare a vieții și ca o combinație completă a începutului personal cu generalul *) Într-un fel sau altul, dar în orice caz, în acea imagine armonioasă a comunicării perfecte, care i-a fost prezentată filosofului, personalitatea era absorbită de o substanță morală comună În această substanță, exprimată în legi și instituții obiective, Hegel a văzut baza dezvoltării istorice, în raport cu care indivizii sunt doar fenomene trecătoare Este clar că legile și instituțiile, din acest punct de vedere, păreau a fi cele mai înalte *) Vezi Kant și Hegel, p) Ibid , p Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE mintea istoriei, iar statul, "zeul pământesc" Aici, desigur, era vorba despre statul care pune în aplicare legile rațiunii și ale libertății Scopul și sarcina era dezvoltarea libertății, dar întruchiparea acestei libertăți nu se aplică persoanelor care instituțiile care rămân *) În aceste concepții, care de obicei sunt aduse mai aproape de starea de spirit restauratoare din prima jumătate a secolului al XIX-lea, nu este imediat posibilă deschiderea unei legături cu idealurile de egalitate și libertate care au glorificat doctrina franceză a secolului al XVIII-lea Și totuși, la o examinare mai atentă, trebuie spus că în filosofia lui Hegel, unele dintre cele mai fundamentale propoziții ale gândirii politice franceze și-au găsit o expresie profundă După cum am observat mai sus, principalele fundamente ale teoriei franceze au fost asumarea posibilității unei armonii complete între libertatea personală și puterea de stat și credința în stat și instituțiile statului care a fost asociată cu aceasta Dar tocmai aceste convingeri sunt dezvoltate la Hegel, prin care ele primesc de la el o întorsătură decisivă spre

exaltarea statului În doctrina armoniei dintre individ și stat, se poate înclina într-un fel sau altul Dacă s-a admis că legea libertății se realizează prin stat și că în stat omul își găsește satisfacția cea mai înaltă, atunci nu ar trebui să se admită, așa cum a făcut Hegel, că tocmai statul stă la baza și esența progresului istoric Cu toate diferențele dintre fundamentele inițiale și premisele psihologice, cu toate diferențele de stil, temperament, viziune asupra lumii, mai trebuie spus că, într-un anumit sens, "Filosofia dreptului" a lui Hegel este o traducere a "Contractului social" în limba idealismului absolut german *) În acest sens, Dunlop (Hauptmoniente in Hegel? Begrifi der Persdn-lichkeit Diss Jena) spune pe bună dreptate: Nach Hegel giebt es also nur eine Freiheit, nicht freie Geister S Întrebări de filosofie, carte θ Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV ma*) Ambele lucrări au crescut într-o atmosferă de aceleași puncte de vedere asupra vocației statului și a relației acestuia cu individul Epoca restaurării în această privință nu a schimbat fundamentele doctrinei revoluționare, ci doar le-a interpretat altfel sensul: în loc să pună individul în prim-plan, iar statul văzând produsul creativității sale libere, ea a proclamat dogma destinul divin al statului, și a cerut smerenie de la individ în fața forței puternice a rațiunii istorice, conducând-o către fericire și libertate Am remarcat mai sus că doctrina armoniei individului cu statul ar putea înclina acum spre individ, când spre stat Că, cu aceste diverse înclinații și întorsături, totuși, ea a rămas în esență fidelă fundamentelor sale și că prin aceste fundamente se dezvăluie o rudenie de direcții, aparent complet diferite între ele, acest lucru se vede cel mai bine când se analizează unele dintre curentele ulterioare ale Gândirea germană, care a plecat de la Hegel spre stânga, în partea materialismului și umanismului ateu Mă refer aici la învățăturile lui Feuerbach, Marx și Lassalle Este caracteristic tuturor acestor gânditori că ei iau ca punct de plecare o persoană, o persoană individuală, dar nu în sine, ci în esența ei generică generală și, în conformitate cu aceasta, ajung la subordonarea persoanei față de uniunile care îmbrățișează el *)) Juriştii germani moderni menţionează uneori "die Rousseau-He-gelsche Définition des Rechts ais allgemeiner Wille*; cm Binder, Das Problem der juristischen Persõnlichkeit Leipzig S io-li, Nota Nu există însă nicio îndoială că coincidenţa dintre Hegel şi Rousseau depăşeşte o definiţie generală a dreptului) O descriere mai detaliată a lui Feuerbach și Marx în relația lor cu fundamentele filozofice și religioase ale vieții sociale poate fi găsită în excelentele eseuri ale lui S N Bulgakov: "Religia umanității în L Feuerbach" M și "Karl Marx ca tip religios" SPb citez următoarele citate din Feuerbach și Marx în traducerea lui Bulgakov Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE Pentru Feuerbach, omul este nu numai piatra de temelie a ordinii sociale, ci în același timp dogma fundamentală a adevăratei religie "Omul este începutul religiei, omul este mijlocul religiei, omul este sfârșitul religiei *) "Homo homini deus est" - "om pentru om zeu" c) - aceștia sunt membrii principali ai crezului lui Feuerbach Dar ce fel de om? și accidentul manifestării individuale și i-ar da sensul unei ființe absolute Prin urmare, Feuerbach declară divin nu o persoană individuală, individuală, ci o ființă umană generică, manifestată în comunicare Rasa umană este ceea ce este absolut și divin pentru o persoană individuală Din acest punct de vedere, Feuerbach este înalt evaluează organizarea practică a rasa umană, care se exprimă cel mai pe deplin în stat "Originea subiectivă a statului se explică prin credința în om, ca Dumnezeu pentru om În stat, forțele omului sunt evidențiate

și dezvoltate pentru a, cu Ajutorul acestei diviziuni și noua lor combinație stabilesc ființa infinită; mulți oameni, multe forțe sunt o singură forță Statul este totalitatea tuturor realităților, statul este o providență pentru om Legătura statului este ateismul practic; oamenii există într-o stare pentru că există într-o stare fără zeu, statul este un zeu pentru om, motiv pentru care îndreptăţeşte pe bună dreptate pentru sine predicatul divin al "maiestăţii")) Feuerbach, Wesen des Christenthums Stuttgart, (Sümmtliche Werke Bd VI) S) Ibid S ") Philosophische Kritiken und Grundsütze, Stuttgart, în Sümmtliche Werke bd Il, articol Nothwendigkeit einer Refornt der Philosophie (articol) S - Vezi y Bulgakov, pr p , p * Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV Les extremites se touchent! Plecând de la om, Feuerbach, ca și Hegel, care a pornit de la ideea de spirit absolut, redă concluzia sa că statul este Dumnezeu pentru om, dar nu numai pământesc, așa cum spunea Hegel, ci singurul, întrucât Feuerbach nu recunoaște in caz contrar Prezentându-și însuși statul ca o organizație practică în care se manifestă integritatea ființei umane, a trebuit în mod firesc să transfere în stare semnele de divinitate inerente obiectului care se realizează în ea S N Bulgakov, în eseul său despre Feuerbach, remarcă că în această "chemare de a avea o religie în politică, de a face din politică o religie" Feuerbach "a reușit să placă spiritului vremurilor" *) De fapt, acest apel nu era particularitatea lui Feuerbach: avem aici în fața noastră doar una dintre manifestările acelei viziuni mai generale asupra lumii, care, în secolul al XVIII-lea, se reflecta în doctrina "Contractului social", în optimismul politic a erei revoluționare, într-o credință exagerată în acțiunea puternică a instituțiilor Și așa cum în acea viziune asupra lumii individul a fost fie înălțat, fie sacrificat întregului, tot așa și aici dogma divinității omului este combinată cu subordonarea practică a divinității sale stat Aceeași atitudine față de individualitate o găsim la Marx Și pornește din dorința de a oferi unei persoane o fericire reală, nu iluzorie El ia în considerare, de asemenea, principala cerință ca o persoană "să se miște în jurul său, ca în jurul soarelui său adevărat " Dar cum să atingă acest obiectiv? Cum să oferi unei persoane, limitată în putere și adesea slabă în spirit, fericire durabilă și de neclintit? răspunde Marx asta cu J" Bulgakov, Religia umanității a lui Feuerbach Pagină treizeci Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE cu deplină certitudine: "numai atunci când omul individual propriu-zis ia în sine un cetăţean de stat abstract şi, ca om individual, în poziţia sa individuală, în munca sa individuală, în viaţa sa empirică devine o fiinţă generică, numai atunci când omul a recunoscut şi și-a organizat forțele propres, cum forțele sociale și, prin urmare, nu mai separă forțele sociale de sine sub forma unei forțe politice - numai atunci se va realiza emanciparea umană Așadar, fericirea și libertatea sunt promise unei persoane atunci când se renunță la sine și se contopește cu societatea, când își identifică forța cu forța politică! Sfatul este vechi, cunoscut încă de pe vremea lui Platon, dar toată necazul este că o persoană își dorește fericirea și libertatea nu numai pentru societate, ci și pentru sine și că oamenii nu pot fi de acord cu aceeași înțelegere a fericirii personale și sociale În fine, trebuie să-l menționăm și pe Lassalle, care a luptat și împotriva individului, ca împotriva unei forțe originare și deosebite "Aspirațiile timpului nostru", declară el, "nu vin împotriva individualismului, căci ele permit individului cu aceeași consistență ca generalul; ele merg numai împotriva nodului singularităţii, lăsat moştenire de Evul Mediu şi încă fuzionat cu noi ") Această indicaţie

extrem de interesantă, aruncată de Lassalle parcă în treacăt, într-o notă într-un loc din Sistemul Drepturilor Dobândite determină cu o claritate și o simplitate rară ce se înțelege în această doctrină sub denumirea de individualism acceptabil și admisibil "Nod de singularitate", pentru că înseamnă ij Din articolul: Zur Judenfrage, în colecția: "Aus dein litterarischen Nachlass von Karl Marx, Friedrich Engels und Ferdinand Lassalle, herausgege-ben von Fr Mehring, Stuttgart, S) Lassalle, Das System der worbenen Rechte Leipzig Bd , S Notă Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV original, original, propriu, ceea ce constituie singurul și de neînlocuit în personalitate, care nu se repetă la alții Dacă, pe de altă parte, o persoană este luată nu ca ceva unic în sine, ci doar ca individ într-un număr de alte unități similare, în esența lor comună, care aparține tuturor fără deosebire, atunci în acest caz conceptul de personalitatea este restrânsă la extrem Este clar că starea viitorului, la care visează Lassalle, trebuie să fie un exemplu de cea mai înaltă solidaritate a tuturor membrilor săi Nu va fi, ca statul burghez, un paznic de noapte care păzește ordinea, ci o comuniune morală în sensul deplin al cuvântului, chemată să educe omenirea la libertate*) Că plinătatea acestei comuniuni va fi, împreună cu întunericul și absorbția personalității, ca un centru originar al definițiilor morale și al posibilităților creatoare, acest lucru este înțeles aici prin el însuși, ca decurgând din viziunea de bază a personalității și a sarcinilor comunicare *) Până acum am urmărit o serie de opinii, care diferă în multe privințe unele de altele Unii dintre ei le-au promis oamenilor egalitate și libertate, alții - plinătatea dezvoltării morale, alții, pe lângă aceasta, și fericire materială Dar cu toate diferențele lor, ei au convergit în viziunea lor asupra individului ca esență generică și în viziunea lor despre stat ca singura cale de organizare și îmbunătățire a individului *) *) Das Arbeiterprogramm într-o colecție de lucrări sub titlul: Ferdinand Lassalle's ausgewählte Reden und Schriften Leipzig (fără desemnarea anului) bd Eu, SS -) Vezi Chicherin, "Istor udate, învățături", partea M , p (capitolul despre Lassalle) δ) Hegel a făcut un pas spre înțelegerea personalității ca o combinație între general și special; dar acest ultim element nu a primit nici recunoaștere, nici dezvoltare în "Filosofia dreptului" sa: principiul individual a fost complet absorbit de ideea unei substanțe comune Vederi mai profunde despre individ au fost dezvoltate de Schelling în "Studiile filozofice despre esența libertății umane" (vezi Kuno Fischer Geschichte der neueren Philosophie Bd VI Schellings Leben und Werke Heidelberg SS - Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE Suplimentate de convingerea posibilității unei armonii perfecte între individ și stat, aceste concepții au stat la baza acelei credințe în instituțiile statului care a caracterizat gândirea politică încă din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea Cu toate acestea, în afirmarea acestei armonii a fost posibil să se urmeze un drum complet diferit Dacă Rousseau a cerut omului să dea totul statului pentru a primi totul înapoi din mâinile sale conservate și înmulțite, atunci era posibil, dimpotrivă, să ceară ca statul să lase totul în seama omului, cu certitudinea că cel mai bun lucru social ordinea ar fi creată din eforturile lui gratuite Armonia relaţiilor dintre individ şi stat este asumată în ambele cazuri; și deși doctrinele care susțineau aceste două cereri diferite se ciocneau adesea una cu cealaltă într-o opoziție ascuțită și ostilă, totuși, într-o anumită privință, ele stăteau pe un teren comun: din punct de vedere formal și metodologic, fiecare dintre ele reprezenta o simplificare a relațiilor reale În ambele cazuri, această

simplificare s-a bazat pe o analiză insuficientă a conceptului de personalitate, a scopurilor și mijloacelor sale Simplificarea teoretică a condus în ambele cazuri la aceeași simplitate a soluțiilor practice și, în același timp, la același optimism în raport cu ușurința satisfacției universale Acum trebuie să luăm în considerare doctrinele care au urmat din a doua) și mai ales Fichte în perioada ulterioară a activității sale filozofice (vezi Lask, Fichtes Idealismus und die Geschichte, SS -) La începutul secolului al XIX-lea și-a găsit expresie o altă doctrină, care, spre deosebire de doctrina secolului al XVIII-lea, sublinia în personalitate momentul singularității și al originalității: Schleiermacher, Goethe și romanticii (Schlegel și Novalis) ar trebui să se numească în special reprezentanţi ai acestei doctrine Dar această doctrină, precum și construcțiile sintetice ale lui Fichte și Schelling, în care se îmbinau contrariile punctului de vedere kantian și celui romantic, la vremea lor, când dominau alte idei, nu puteau fi pe deplin apreciate: viitorul aparținea lor Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV cerințe, esențial diferite de prima, dar omogene din punct de vedere metodologic II Învățăturile acestui al doilea grup și-au găsit expresia originală și cea mai izbitoare în Anglia În conformitate cu condițiile speciale ale dezvoltării engleze spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, aici predominau opinii care au adus libertatea personală și activitatea de sine în prim-plan Doctrina franceză se aștepta ca un stat liber să creeze o persoană liberă și fericită; Teoria engleză aștepta de la o persoană liberă crearea unui stat liber și fericit Doi gânditori au dat acestei teorii semnificația unei dogme dominante și și-au asigurat pentru mult timp poziția exclusivă - Adam Smith și Bentham Reprezentanții liberalismului englez modern îi arată în continuare ca principalii creatori ai acelei direcții, care și acum mai trebuie contestată și infirmată x) În "Investigarea asupra naturii și cauzelor bogăției națiunilor", Adam Smith a ajuns la concluzia că condiția principală și fundamentală a bogăției naționale este libertatea personală sau, după cum a spus el, "urmărirea liberă a propriului interes " Orice amestec în "sistemul clar și simplu al libertății", "în loc să grăbească progresul societății către bogăția și măreția reală, o încetinește" "Fiecare om, în măsura în care nu încalcă legile justiției, își poate urmări în mod destul de liber propriul interes în felul său " Puterea de stat, care luptă pentru îmbunătățiri, pentru care nici înțelepciunea umană și nicio cunoaștere nu pot fi suficiente, este condamnată la nenumărate dezamăgiri *) Acestea sunt condițiile binecunoscute *) Vezi, de exemplu, Herbert Samuel în cartea sa despre liberalismul modern) Bogăția națiunilor, Cartea a IV-a, cap IX Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE niya Smith, expuse la finalul cărții a IV-a "Studii despre bogăția națiunilor" În altă parte, Adam Smith spune: "Efortul natural al fiecărui individ de a-și îmbunătăți starea este un principiu atât de puternic încât singur și fără nicio asistență nu este doar capabil să aducă societatea la bogăție și prosperitate, ci și să depășească multe obstacole enervante , cu care abundența legilor omenești deseori îi aglomera acțiunile "*) Aceste gânduri, repetate în diferite forme de Smith, mărturisesc convingerea sa că interesul privat legitim este exact același cu interesul general El credea că dezvoltarea liberă a forțelor private va crea, de asemenea, cele mai bune relații sociale ("cât mai aproape posibil în proporția care este cea mai potrivită pentru interesul întregii societăți") El a fost caracterizat și de ideea armoniei complete, a unității perfecte a particularului cu generalul El

a fost unul dintre cei care au făcut cel mai mult să propage acest gând în minte Acele principii pe care Smith le-a pus la baza teoriei economice au fost dezvoltate de Bentham sub forma unor fundamente generale ale filozofiei sociale și politicii practice În această Formă, susținută de teoria filozofică a utilitarismului și dat fiind caracterul unei doctrine individualiste complete, ei | a păstrat multă vreme importanţa dominantă în Anglia *) Punctul de plecare al lui Bentham a fost convingerea că fiecare persoană tinde spre cea mai mare fericire Considerând o persoană ca o simplă unitate a unei serii aritmetice, el a calculat simplu și ușor sarcina aspirațiilor sociale, ca cea mai mare fericire a celui mai mare număr de oameni Deci cum in) Ibid Cartea a IV-a, cap v) Dicey (Dreptul și opinia publică în Anglia) consideră uneori domnia benthamismului anii - Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV în această adunare aritmetică, suma era alcătuită dintr-un total simplu de unități egale, în care nu era nimic altceva și mai mult decât termenii cuprinsi, nu era loc de contradicții și neajunsuri Societatea este perfect susținută de indivizi, iar aceștia din urmă găsesc în ea cel mai bun mediu pentru dezvoltarea lor, cu excepția cazului în care întâmpină obstacole din partea autorităților Este necesar, prin urmare, ca puterea guvernamentală să fie redusă la cele mai înguste limite posibile În condiții ideale, ea ar trebui să aparțină cetățenilor înșiși, astfel încât prin alegeri și reprezentare principiul majorității să primească întruchiparea sa reală Aritmetica morală a lui Bentham nu ar fi putut fi mai expresiv a acelei concepții simpliste asupra personalității, care era caracteristică gânditorilor din secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea Ca și în alte sisteme considerate anterior, tot aici personalitatea este luată ca una dintre verigile dintr-o serie, în esență similară cu toate celelalte Cu toată atenția acordată fericirii indivizilor, nu există nicio problemă reală a personalității în adevăratul sens al cuvântului Bentham, ca și Smith, este interesat în esență de mecanica forțelor particulare care, în interacțiunea lor, constituie marele întreg al vieții sociale Smith exaltă acțiunea înțeleaptă și puternică a interesului privat, formând imperceptibil bogăția națiunilor; Bentham, care se considera un numit legiuitor, observă constant corelarea persoanelor din societate și stat, curios de legiuitor, jocul forțelor și pasiunilor lor, rezultând o sinteză armonioasă Aritmetica morală nu cunoaște conflicte tragice și contradicții insolubile ale intereselor personale și publice Un calcul simplificat al adunării matematice elimină orice contradicții prin asumarea egalității termenilor unităților și ca rezultat convingător Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE operațiunile efectuate arată în cele din urmă cea mai mare fericire a celui mai mare număr de oameni *) În prezent, se poate considera stabilit că Smith, ca şi Bentham, deşi apăra libertatea individului, nu a exclus însă cunoscuta, deşi îngustă, manifestare a iniţiativei statului) Aceasta a fost o concesie nesemnificativă față de realitatea practică, care nu a perturbat în niciun fel tonul general al opiniilor lor Dar, în fidelitate față de acest ton, s-ar putea merge mai departe: s-ar putea insista asupra principiului libertății într-o astfel de secvență încât să nu mai rămână loc pentru intervenția guvernamentală Acest lucru a fost făcut de școala din Manchester, cu faimosul său slogan: laissez faire, laissez passer Pentru a caracteriza această tendință, ne va fi suficient să ne oprim asupra unuia dintre cei mai importanți reprezentanți ai săi, care, prin însuși titlul lucrării sale cele mai semnificative, dezvăluie apartenența sa la școala optimismului economic

Vorbesc despre Bastiat și opera sa: "Armonii economice" ( ) În vremea noastră, cândva faimosul Bastiat este tratat cu total dispreț, dar prin claritatea deplină a ideilor sale, este un scriitor de cel mai înalt grad de curiozitate s)) Gândurile despre legătura firească a interesului privat cu generalul, despre armonia și unitatea relațiilor sociale sunt împrăștiate în diferite locuri în opera lui Bentham Vezi, de exemplu, Déontologie ou science de la morale Paris Seconde partie Principes generali Un exemplu foarte izbitor de aritmetică morală a lui Bentham a fost citat mai sus din scrisorile sale către contele Torreno) Referitor la Iad Smith vezi, de exemplu, cel mai recent studiu: Viepapp, Staat und Wirtschaft Grup I: Die Anschauungen des õkonornischen Indivi-dualismus Berlin, S Despre Bentham-Chicherin, "Ist Partea , p el a rămas fidel până la capăt aritmeticii morale legate de fundamentele utilitarismului său) O evaluare ascuțită și imparțială a lui Bastiat este dată de Schatz în lucrarea sa: "L'individualisme 'économique et social Paris Pρ· ^ et suiv Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV Bastiat, un admirator al lui Cobden și al Ligii Manchester, este deosebit de interesant în sensul că apără ideea de libertate nu numai împotriva amestecului guvernului, ci și împotriva predicării fraternității și solidarității, care i se păreau o manifestare a nocivei sentimentalism Această ultimă împrejurare este cu atât mai curioasă cu cât încă de pe vremea Revoluției Franceze în patria Bastiat, ideea de fraternitate a fost inseparabil combinată cu principiile libertății și egalității și că aici, în Franța, suntem asistând acum la o nouă înflorire a acestei idei "A dezvolta între oameni, sub pretextul umanității, o solidaritate artificială", crede Bastiat, aceasta înseamnă "a face responsabilitatea personală din ce în ce mai puțin valabilă" *) Singurul început corect al relațiilor sociale ar trebui să fie libertatea "Interesele, lăsate singure, tind spre combinaţii armonice, spre predominarea progresivă a binelui comun") numai ordinea, armonia, progresul, binele, tot mai multă perfecţiune, perfecţiunea fără sfârşit poate fi reînviată prin auto-ul lor activitate) Un posibil reproș pentru optimismul acestei viziuni a lui Bastiat este reflectat de explicația că el nu neagă răul și suferința din lume, ci doar crede că prin puterea suferinței însăși, o persoană intră pe calea adevărului și a binelui Atacă aspru pe socialiști, care, în loc de armonie, văd în relațiile naturale doar antagonism - "antagonism între proprietar și proletariat, între capital și muncă, între popor și burghezie, între agricultură și Fabrică, între țăran și locuitorul orasului, intre nativ si strain, intre prod) Bastiat, Harmonies economiques a -a editie Paris p s) Ibid , p) Ibid , p Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE şofer şi consumator, între civilizaţie şi organizare, pe scurt, între libertate şi armonie " Să blestemăm şi să sugrum această libertate" *) "Școala economică", explică Bastiat, "dimpotrivă, pornind de la armonia firească a intereselor, a ajuns la libertate*) Apropo, Bastiat își susține opinia despre semnificația imuabilă a libertății printr-un argument foarte simplu, care reproduce într-o formă vizuală ideea generală a direcției sale despre coincidența particularului cu generalul "Chiar și atunci când oamenii sunt ghidați doar de interesul personal, ei încearcă să se apropie, să-și unească eforturile, să-și combine forțele, să lucreze unul pentru celălalt, să-și ofere servicii reciproce, să se unească în societate Se unesc pentru că le este profitabil ; dacă le-ar fi neprofitabil, atunci nu s-ar uni împreună Individualismul face aici o lucrare pe care sentimentaliștii timpului nostru ar dori să o încredințeze fraternității, tăgăduirii de sine Unul

din două lucruri: ori comuniunea dăunează individualității, ori îi este benefică Dacă este dăunător, cum vor face domnii socialiști și ce motive rezonabile pot indica ei pentru a face ceea ce ofensează pe toată lumea Dacă, dimpotrivă, comunicarea este benefică, atunci ea se va desfășura în virtutea interesului personal, cel mai puternic, constant, uniform, universal principiu, indiferent de ce ar spune adversarii săi *) Părerile economistului francez pe care l-am citat nu sunt nici profunde, nici perspicace, dar ele Ibid , p) Ibid, p io) Ibid , p - Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV Hamann atât de bine portretizat într-o prezentare sistematică și generalizantă Cea a filozofilor zilelor noastre, asupra cărora se află în mod predominant pecetea modernității - vorbesc despre Simmel - cu înțelegerea subtilă caracteristică a tendințelor vremii, a arătat că a fost în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și cu luminozitate deosebită pe care Nietzsche a reînviat și trăiește acea înțelegere a personalității, care se găsește chiar și la Goethe, Schleiermacher și romantici și care poate servi ca expresie filozofică a aspirațiilor individualiste strălucitoare Această înțelegere se exprimă în cerința ca persoanele, eliberate de legăturile tradiționale, să-și dezvolte independența și mai departe, în direcția diferenței unele față de altele, astfel încât fiecare să-și realizeze propriul ideal, nu egal cu oricare altul La baza acestei înțelegeri a personalității stă ideea indispensabilității și originalității acesteia *) Și ar trebui să ne mirăm că la vremea lor, în era diferențelor și demarcațiilor sociale, Rousseau și Kant au subliniat momentul egalității în conceptul de personalitate, în timp ce Nietzsche, în opoziție cu triumful principiului de nivelare, propune din nou moment de libertate, originalitate, originalitate? Mill nu se aștepta ca chiar din procesul de egalizare să reapară o sete de individualitate și că acest proces să ofere noi ocazii pentru cea mai mare înflorire a sa Dar cu cât prețuim mai mult individualitatea și recunoaștem semnificația ei, cu atât mai mult trebuie să recunoaștem că este imposibil ca orice formă de viață, democratică sau nu, să o devalorizeze și să o ștergă La urma urmei, problema individualității nu este înrădăcinată în cultură r) Simmel, Kant Leipzig , Ss - M-aș putea referi aici și la criticul obiectiv al conceptelor de bază ale modernității, Rudolf Aiken, care propune și conceptul de persoană creativă ca o cerință a vremurilor Vedeți-i Die Grundbegriffe der Gegenwart Leipzig S : "eine energische Belebung und ireie Bewegung der Individúen, eine Entwicklung ihrer zu geisterlullten ursprünglich schaffenden Mikrokosmen (ist) unentbehrlich" Biblioteca ''Runivers'' CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE Manifestare turcească sau socială a personalității, dar în profunzimea propriei conștiințe, în nevoile ei morale și religioase "Pentru eternitate, pentru absolutitate pentru semnificație durabilă(r), nu ființa generică a omului pretinde, ci "acea personalitate unică, de neînlocuit, absolut irepetabilă, care a fulgerat doar o singură dată prin istorie la un moment dat" *) Pentru a îneca această rădăcină indestructibilă a personalității, pentru a stinge această lumină interioară, care nu numai că luminează, ci și trăiește sufletul uman, nicio formă de socialitate nu este capabilă Dorința de a fi tu însuți, de a fi fidel idealului interior, vocea sufletului, conștiința este ceea ce constituie cel mai de preț bun al unei persoane; iar aceasta proprietate nu poate fi inlocuita cu nicio comoditate si avantaje ale unei pozitii externe care o egaleaza cu altele) Mai mult, în această luptă de individualizare, care în esență este și o tendință de izolare, se află o anumită contradicție cu

spiritul egalității Și nu numai în raport cu ceilalți, ci și în limitele propriei existențe, este firesc ca o persoană să lupte spre inegalitate, să se străduiască să-i depășească nu numai pe ceilalți, ci și pe sine, pentru a-și ridica idealul mai sus, devenit inegal, mai mare în comparație cu ceea ce era înainte În raport cu ceilalți, simpla străduință de a fi tu însuți nu înseamnă același lucru cu a fi diferit și inegal cu ceilalți? Inegalitate de acest fel, care se manifestă nu în exaltarea artificială a unor persoane asupra altora, ci în) Cuvintele lui S N Bulgakov în pamfletul său despre Marx -) Cel mai nou campion al individualismului Gialant ajunge la aceeași concluzie pe baza presupunerii indestructibilității psihologice a eforturilor individualiste În acest sens, el spune: "hindi vi dualisme restera une forme permanente et indestructible de la sensibilité humaine et il durera autant que les sociétés elles-mêmesa (Revue philosophique T ( ) P , articol Anarchisme et individualisme * Etude de psychologie sociale) * Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV diferența lor esențială unul față de celălalt nu poate fi eradicată În acest sens, conspirația egalilor din timpul Revoluției Franceze, care, bazându-se pe învățăturile lui Babeuf, a căutat să "distrugă totul până la pământ, fie și doar să rămână cu o singură egalitate" a fost o conspirație împotriva naturii umane, doar cu inegalități nedrepte , dar și cu ideea de libertate individuală Cu toate acestea, în condițiile vieții politice moderne și în fundamentele unui sistem democratic, nu există o astfel de contradicție amenințătoare cu ideea dezvoltării individuale a persoanelor În general, vorbind, lupta împotriva opiniilor ascuțite și a manifestărilor tăioase ale caracterelor individuale este mai relevantă pentru societățile primitive și pentru statele patriarhale mai degrabă decât pentru cele democratice Pericolul la adresa individualității poate fi amenințat aici de opinia publică mai degrabă decât de acțiunea coercitivă a puterii din punct de vedere ideal, cele mai dezvoltate și libere societăți ar trebui să aibă cel mai mare număr de diferențe individuale naturale Cu ideea unor astfel de societăți asociem noțiunea de diversitate superioară, în care membrii individuali nu sunt o repetiție cantitativă de același tip, ci o combinație calitativă de diferențe multiple Într-o astfel de societate, fiecare este necesar pentru toată lumea și toți pentru toată lumea, iar dezvoltarea particulară a caracteristicilor individuale nu face decât să întărească unitatea morală a întregului, ridicând în același timp originalitatea și originalitatea acestuia în raport cu alte uniuni "Egalitatea nu este identitate", spune Bugle, egalitarist modern "Formula pentru cerințele logice ale principiului de nivelare este !)· Cuvinte din manifestul egalilor, vezi în rusă editie: Babeuf Doctrina egalilor Editat de Albert Thomas Traducere de Y Steklov SPb (fără desemnarea anului) p $ Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE Õ porționalitate, nu uniformitate "Respectul pentru rasa umană distruge respectul pentru castă, nu pentru individ În acest sens, individualismul este elementul dominant al egalitarismului " *) Când vechile diferențe sunt distruse în numele egalității, când barierele vechi dintre clase sunt rupte și are loc o apropiere generală și o egalizare a tuturor pe baza legii , aceasta distruge doar diversitatea fixată artificial a vieții, și nu posibilitatea individualizării naturale În replică lui Leontiev, care s-a întristat de pierderea distincțiilor anterioare, Berdiaev a remarcat foarte corect: "Democratismul și socialismul sunt doar un mijloc de a dezvălui adevăratul , aristocrația mistică supra-istorică, întrucât în acest fel este eradicată aristocrația falsă, accidental-istoric, pozitivă înțeles

cum se poate prefera un cizmar unui preot sau un războinic, dar necazul este că preotul sau războinicul istoric a fost prea des un cizmar în adevăratul sens al cuvântului, iar cizmarul istoric avea sufletul unui cavaler Democrația politică și socială este o modalitate de a elimina acele bariere politice și economice pozitive care fixează, și nicidecum fixează mistic, poziția cizmarilor iar preoţii în spatele cizmarilor, iar poziţia cizmarilor în spatele războinicilor şi preoţilor adevăraţi "*) Cu toate acestea, nu trebuie simplificată relația dintre ideile de egalitate și libertate, căzând în vechile erori ale teoriei secolului al XVIII-lea Ar fi exagerat să credem că tocmai în democrație înflorește libertatea individuală, ca o floare magnifică care înflorește liber pe pământul natal Relația aici este mult mai complexă și, dacă am observat că nu există o contradicție fundamentală și mutual exclusive între ecuația democratică și dezvoltarea individuală, asta nu înseamnă că) Bougie, Les idees egalitaires Paris, pp - (?) Berdyaev, Sub specie aeternitatis Pagină Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV aşteptându-le nu era nici un contrast cunoscut Am spus că ecuația deschide posibilitatea unor diferențe individuale, dar această posibilitate este pur negativă, constând în înlăturarea vechilor obstacole opresive, și nu în crearea de noi condiții favorabile Și dacă într-adevăr, așa cum am observat mai sus, individualismul și dorința de individualitate sunt principalele trăsături ale timpului nostru, atunci nu ar trebui să vedem în aceasta manifestarea legii contrastelor mai degrabă decât rezultatul acțiunii pozitive a instituțiilor democratice Același Simmel, care, în studiul său despre diferențierea socială, a explicat atât de potrivit că doctrina egalității tuturor oamenilor coexistă perfect cu individualismul*), a arătat într-un alt loc că dezvoltarea calităților individuale într-un mediu mai dezvoltat nu se realizează numai în virtutea şanselor egale de a-şi manifesta proprietăţile speciale, dar şi în opoziţie cu procesul unei ecuaţii generale Conform învățăturilor lui Simmel, cursul dezvoltării sociale poate fi descris în felul următor Etapele inițiale ale vieții sociale sunt cercuri mici, închise în sine și izolate de ceilalți, deschizând membrilor lor doar un câmp restrâns și îngust pentru dezvoltarea calităților personale Autoconservarea unor astfel de societăți necesită o delimitare strictă și unitate, prin care ele nu pot permite dezvoltarea liberă și particulară a indivizilor Creșterea numerică și spațială a societății, însoțită de creșterea nivelului său de viață, slăbește unitatea internă a acestora și distruge izolarea anterioară prin stabilirea de legături cu alte societăți; în același timp, indivizii primesc și o mai mare libertate pentru manifestarea calităților individuale, care este cauzată și progresează *) Sinimel, Ueber sociale Differenzierung Capac II Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE diviziunea în creștere a muncii într-o societate în curs de dezvoltare Cu cât cercul social este mai restrâns, cu atât limita relației sale cu ceilalți este mai restrânsă, cu atât urmărește mai mult comportamentul, viața, gândurile unui individ, cu atât mai repede originalitatea individuală este capabilă să distrugă cadrul întregului În cercurile sociale mai largi și mai dezvoltate, această supraveghere nu este doar slăbită, dar se creează posibilitatea de a găsi noi căi pentru individ, în vederea diferențierii tot mai mari a vieții O persoană devine mai liberă, iar complexitatea crescândă a relațiilor sociale îi promite posibilitatea unei individualizări ulterioare în viitor *) Aceasta este schema de bază a lui Simmel, care deschide perspective foarte optimiste pentru viitor Cu toate acestea, a trebuit să o completeze cu o explicație foarte semnificativă Pe măsură

ce cultura crește și conținutul spiritual și bogăția vieții sociale cresc, o persoană găsește în fața sa nu numai o oportunitate mai mare pentru dezvoltarea sa individuală, ci și dificultăți semnificative în manifestarea și afirmarea calităților sale individuale) Simmel face o remarcă foarte curioasă despre Atena antică că "mobilitatea și neliniștea extraordinară, care au dat doar culoarea particulară a vieții ateniene, se datorează probabil faptului că oamenii, formați din indivizi neobișnuit de dezvoltați într-o direcție individuală, au luptat împotriva unei presiunea externă și internă constantă din partea orașelor mici depersonalizatoare Dar trebuie făcută o singură explicație de caracter cu privire la orașele mari moderne, aceste centre ale ultimei culturi: și în sistemul lor, atrăgând pe toată lumea în canalul general) Aceste prevederi sunt dezvoltate în același articol: "L'eber sociale Ditìe-renzierung") Vezi articolul: "'Die Gro^ssüdte und das geisüge Leben*" în colecția: "Die Grosssradt" Dresda (Ediția Gehe-Stiftung); traducere rusă în publicația bibliotecii "Prosvescheniya* Sankt Petersburg, Ibid , S S în rusă trad , p i) Biblioteca "Runivers" • P NOVGOROTSEV ale vieții și abundența copleșitoare a conținutului său interior, au propriile lor elemente de depersonalizare După cum spune frumos Simmel, individul "a devenit un fir de praf în fața unei uriașe organizații de obiecte și forțe care atrage treptat din mâinile sale orice progres, toate bunurile spirituale și toate valorile, le transferă din Forma de viață subiectivă într-un pur obiectiv " instituțiile, în minunile și confortul tehnologiei depășind spațiul, în formele vieții sociale și instituțiile externe ale statului, se manifestă o abundență atât de copleșitoare de spirit impersonal cristalizat încât în fața lui persoana, s-ar putea spune, este complet neputincioasă emoțiile și interesele vin de pretutindeni, dar pe de altă parte, viața ei este compusă din ce în ce mai mult dintr-un conținut și un material impersonal care tinde să suprime colorarea și originalitatea specific personală, astfel încât cea mai mare originalitate și particularitate sunt necesare pentru salvați acest personal Nu ar fi putut fi mai bine să înfățișăm rolul nivelator al înaltei culturi cu bogăția ei inerentă de "spirit cristalizat și impersonal", dar în același timp devine clar că setea de individualitate trebuie să se apere aici de complexitatea crescândă a vieții Devine clar de ce predicatorii individualismului extrem și mai ales Nietzsche care nutreau ura pentru marile orașe, sunt iubiți cu atâta pasiune tocmai de locuitorii marilor orașe, ca "vestitori și eliberatori ai dorului său nesatisfăcut * *) Analiza subtilă și strălucită a lui Simmel ne oferă noi temeiuri pentru a afirma că relația dintre egalitate și libertate, dintre procesul de egalizare generală și procesul de izolare individuală, pare extrem de complexă Nu vom spune acum !) Ibid SS - (traducere rusă, p)) Ibid S Biblioteca "Runivers" CRIZA CONSTIINTEI JURIDICE MODERNE așa cum spunea Mill la vremea lui, că asemănarea fețelor între ele amenință să piardă diferențele individuale și suntem mai degrabă de acord cu Fulier, care a afirmat că se apropie momentul în care "creșterea asemănărilor nu va împiedica creșterea diferențelor**) Nu există nicio îndoială, așa cum demonstrează sociologii moderni,) că egalitatea și diferența într-un anumit sens se susțin reciproc, întrucât indivizii, diferiți prin calitățile și abilitățile lor, abia atunci se unesc și se unesc mai strâns atunci când sunt egalați în poziția lor socială Diviziunea muncii face ca toate diferențele să fie la fel de necesare vieții în ansamblu, iar acest lucru duce la egalizarea lor socială Dar în afară de acest adevăr sociologic bine stabilit, este adevărată și o altă

observație, nu mai puțin testată, că eliberarea individului, care are loc în paralel cu ecuația sa, în condițiile unei culturi progresiste, se întâlnește pentru sine nu doar ușurare, dar și piedici Ca urmare, așa cum am spus mai sus, dezvoltarea individualității are loc aici nu numai ca urmare a creșterii influențelor culturale, ci și în opoziție cu acestea, în opoziție cu tendințele lor de nivelare Individualitatea nu este și nu poate fi înăbușită de norme de nivelare Dar, în același timp, nu își poate găsi o satisfacție completă pentru beneficiile unei culturi egalitare și a statului de drept Între personalitate și întregul cultural care o înconjoară nu există nici o coincidență, acea armonie, în care așa credeau ei în secolul al XVIII-lea II este clar că o persoană caută o ieșire pentru "dorul său nesatisfăcut" în căutări morale și religioase, în impresii estetice și contemplare filosofică, în vise utopice ale unei noi ordini de viață *) Vezi referința în Bouglé, Les idees égalitaires Paris P , nota) Pe lângă Simmel, ne putem referi aici și la Tarde, Durkheim și Bougle Vezi special Bougie, Les idees egalitaires RR - Pentru Tarde, vezi Schatz, L'individualisme économique et social pp - Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV Ce poate da statul în schimbul acestor eforturi? Ce declarație de drepturi, ce garanții de personalitate poate pune la cale pentru a stinge acest foc interior al speranțelor nesatisfăcute? Poate oferi individului ușurința și libertatea de viață care provine din instituții bune; poate crea pentru folosirea sa acele bogăţii ale "spiritului impersonal cristalizat" de care vorbeşte Simmel fundamentele sunt înrădăcinate în condiţiile generale ale culturii: depinde numai de stat să înlăture barierele artificiale din calea acestui proces spiritul obiectiv impersonal ", statul nu este puternic Ar fi ciudat să fii indignat de statul de drept dacă nu realizează transformări fabuloase care creează beatitudinea paradisului din viața umană Cu toate acestea, nu se poate nu observa că promisiunile cu care a apărut în lume s-au dovedit a fi vise imposibile Dar când ne imaginăm în mod clar cauza acestor vise neîmplinite, ne devine clar și falsitatea necondiționată a opiniilor care caută mântuirea în trecut și neîmplinirea completă a speranțelor care prevăd o armonie fericită în viitor Aceștia și alții stau pe pământul utopilor, străini de analiza efectivă a condițiilor dezvoltării culturale, iar păcatul culturii este pus pe statul de drept, dacă se poate numi păcat natura contradictorie a căilor umane dezvoltare, pe care filosofia unei generații mai curajoase o desemnează la, cum dezvoltarea prin contradicții, ca o luptă a spiritului cu sine însuși {Sfârșitul urmează) P Novgorodtsev Biblioteca "Runivers" Despre conceptele de adevăr și fiabilitate în teoria cunoașterii *) (Introducere în studiul adevărului, concretității și realității) Toate științele, deductive și empirice, încearcă să se apropie de certitudine, adică pe baza unor premise evidente, să obțină de la ele astfel de judecăți, a căror legătură cu premisele de plecare ar părea și ea evidentă Metodele științelor individuale sunt fie metode de obținere a unor premise suficient de evidente sau de încredere (material factual de încredere), fie metode de aducere a judecății într-o astfel de conexiune în care dependența lor reciprocă ar dobândi fiabile, i e direct - caracter evident Științele, chiar și cele mai generale dintre ele, logica, nu se întreabă pe ce se bazează certitudinea pe care o obțin Ceea ce contează pentru ei este însuși faptul realizării sale, faptul că prin metodele lor credința în adevărul propozițiilor cunoscute este impusă cu forța conștiinței Problema fundamentelor acestei credințe, ca să spunem așa, quaestio iuris ei, este lotul unei științe speciale, epistemologiei sau teoriei

cunoașterii Gnoseologia este de obicei definită ca știința limitelor cunoștințelor noastre sau mecanismul procesului cognitiv Cel mai adesea, ambele definiții sunt legate, astfel încât definiția obișnuită a epistemologiei îmbracă următoarea formă: o știință care studiază natura și activitatea abilității cognitive umane pentru a-și stabili granițele naturale tipărite de însăși natura sa* Evident ce este jnpe-
*) Raport citit la octombrie la Sankt Petersburg Societatea Filosofică Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca Runiverse LEONIDAS GABRILOVICH Diviziunea nu delimitează suficient epistemologia de o doctrină complet diferită de ea - psihologia procesului cognitiv De asemenea, este evident că studiul procesului cognitiv este, la rândul său, o activitate cognitivă, astfel încât noi, neîncrezându-ne în gândire și căutându-i limitele firești, recurgem în același timp la ea, i e folosim același instrument pe care dorim să-l testăm În acest sens, Hegel are perfectă dreptate, echivalând gnoseologul cu o persoană care ar dori mai întâi să învețe să înoate, apoi să intre în apă Întrucât am presupus anterior că există o abilitate cognitivă, cu unele dispozitive, deși nu ne sunt cunoscute direct, și că munca acestui mecanism cognitiv ne oferă toate gândurile și cunoștințele noastre, este evident că orice cercetare epistemologică, de ex orice studiu al acestei facultăți cognitive va avea în mod necesar doar un caracter relativ, deoarece rezultatele acestui studiu vor fi, parcă, predeterminate și determinate în prealabil de aparatul studiat, adică structura mintii umane Aici, într-adevăr, există un cerc vicios care va fi eliminat doar dacă noi, fără a face presupuneri preliminare (cum ar fi afirmații despre existența capacității cognitive și a activității acesteia care ne fabrică gândurile), găsim o nouă definiție a epistemologiei, lipsită de nejustificat afirmatii Această definiție este autoimpusă, dacă ne amintim că orice știință își bazează în cele din urmă persuasivitatea pe două feluri de credință directă: pe credința în anumite propoziții inițiale și pe credința în legătura necesară a acestor propoziții cu o serie lungă de diferențe de ele, deci- numite judecăți inferențiale Deci, matematica se bazează pe credința directă în axiome și pe dovezi (adică, de asemenea, credința directă), cu care propozițiile derivative decurg din aceste axiome Științele fizice se bazează pe o credință directă în existența faptelor observabile, pe credința într-o legătură cauzală necesară existentă între ele și pe dovezile din care dintre aceste două premise decurge o serie întreagă de adevăruri inferențiale Ambele tipuri de credință imediată sunt acceptate în științe ca Biblioteca "Runivers" DESPRE CONCEPTE DE ADEVĂR SI DOSTOVERP ÎN TEORIA CUNOAȘTERII fapt, iar chestiunea fundamentelor acestei credinţe este complet lăsată deoparte Toate științele sunt serii de dovezi, dar în oricare dintre aceste serii rămân nedemonstrate următoarele: în primul rând, termenul inițial (adică propoziția axiomatică) și, în al doilea rând, necesitatea unei legături între acest termen inițial și celelalte Se spune că certitudinea acestor două elemente nedemonstrate ale cunoștințelor noastre este percepută direct de noi Aceasta înseamnă că ele insuflă în conștiința noastră o credință irezistibilă, parcă instinctivă, în noi înșine Dar, în același timp, rămâne întrebarea dacă este posibil să găsim fundamentele acestei credințe, să o reducem la ceva care nu admite absolut nicio îndoială, sau este imposibilă o astfel de reducere și certitudinea problematică, îndoielnică a axiomelor și logicii conexiune este ultima dovadă disponibilă pentru noi? Întrebarea temeiurilor fiabilității este, în opinia noastră, o problemă specifică epistemologiei Aici, unde se termină cercetarea științifică, începe

cercetarea epistemologică Epistemologia fie nu are deloc dreptul de a exista, fie trebuie să câștige acest drept pentru ea însăși ca știință a certitudinii, a fundamentelor acelei credințe imediate cu care ne raportăm la axiome și necesitate conexiune logică Gnoseologia ar trebui să aducă sub clădirea științei ultimul său fundament de nezdruncinat, aprobând partea sa axiomatică, acceptată în științele despre credință, pe baza certitudinii absolute, adică una în raport cu care orice îndoială nu numai că nu ar putea avea loc, dar ar fi și lipsită de orice semnificație, ca ceva ce se anihilează pe sine Gnoseologia a început întotdeauna cu îndoială Jurământul ei "de omnibus dubitandum" (provocat ca regulă metodologică de Descartes) este la prima vedere un principiu sceptic, dar conține în mod latent tendința de a-și aduce îndoiala și negația până la punctul în care, în cele din urmă, parcă s-ar epuiza complet , ar deveni imposibil și de neconceput și s-ar împiedica de o certitudine absolută Descartes a crezut că a atins această certitudine când a descoperit: "Cogito ergo sum" Învățăturile epistemologice moderne își formulează adevărul original oarecum diferit, dar în esență sunt de acord cu Descartes Atat acolo cat si aici se afirma ca noi Biblioteca Runiverse LEONIDA GABRILOVICH ne putem îndoi de orice - existența altora decât noi, oamenii, Dumnezeu, lumea exterioară, chiar și trecutul și viitorul, dar nu ne putem îndoi absolut de existența conținuturilor conștiinței noastre care sunt prezente în momentul prezent sau, ca se obișnuiește să spună, existența experiențelor prezente Trebuie subliniat cu tărie că aici nu este vorba doar și nu doar de o imposibilitate psihologică de a experimenta, la gândul existenței unei experiențe prezente, o stare specifică de îndoială; acest tip de imposibilitate psihologică ar fi doar un tip special de certitudine și ar ridica din nou întrebarea temeiurilor acestei certitudini Aici punctul nu este în starea psihologică, ci în sensul și caracterul judecății negate - singura de felul sau Despre stările actuale de conștiință este imposibil să se afirme că ele nu există, deoarece însuși conceptul de "nu" este ideea a ceea ce nu este prezent în conștiință, iar la eliminarea acestei opoziții de bază (între "existent" stările prezente și stările "inexistente", necash) ar pierde absolut orice semnificație Exprimarea aceluiași lucru într-o formă diferită: la baza tuturor conceptelor și gândurilor stă nu doar o judecată (asemănătoare tuturor celorlalte), ci un fapt inițial, iar operația mentală inițială este o simplă indicație a acestui fapt, o indicație exprimată în propoziţia: "experienţele existente există" Această propoziție, deși în aparență exterioară ia forma unei propoziții analoge tuturor celorlalte propoziții, totuși diferă esențial de ele în realitate În propoziția: "experiențele există", spre deosebire de toate celelalte judecăți, nu se spune nimic despre subiect: este pur și simplu indicat mental ca ceva absolut faptic (o operație mentală similară însoțește cuvintele "aici", "priviți", "ascultați") În loc de expresia: "experiențele există", s-ar putea spune, fără a afecta cel puțin sensul, "iată experiențe" Dacă primul mod de exprimare este, totuși, preferat celui de-al doilea, nu este pentru că predicatul "există" adaugă subiectului "experiență existentă" un semn nou, ci pentru că, indicând prezența experiențelor și numind această prezență existență, noi prin urmare, parcă, dăm o definiție a conceptului de abso- Biblioteca "Runivers" DESPRE CONCEPTE DE ADEVĂR ȘI ÎNCREZĂTOR ÎN TEORIA CUNOAȘTERII existenţă aprig actuală Spunând că "experiențele există", tragem o linie de demarcație între existența reală și gândire Gândul însuși este adus aici în punctul în care nu mai afirmă nimic, ci pur și simplu "direcționează atenția", indică ceva

care nu mai este un gând în sine - și, prin urmare, nu poate fi contestat Este posibil să argumentăm doar dacă atașăm un predicat unui subiect Aici puteți fi de acord și respinge Dar dacă subiectul este subliniat pur și simplu, dacă nu este atașat niciun predicat, atunci este clar că, în absența afirmării, negația este absolut imposibilă și, prin urmare, indicarea experiențelor ca pe ceva necondiționat de fapt este cu adevărat punctul de plecare, absolut, și nu numai psihologic - ferit de orice îndoială Astfel, lanțul de judecăți care alcătuiește cunoașterea umană are un punct de referință ferm, care în forma sa externă este o judecată, dar în esență este o simplă indicare mentală către ceva absolut faptic, care nu conține niciun adaos mental Și dacă da, atunci se pune problema - de a reduce la această dovadă de bază ambele tipuri de certitudine problematică, care stau la baza științelor, adică credinţa în adevărurile axiomatice şi în necesitatea unei legături logice Rezolvarea acestui gen de probleme este scopul lucrării pe care o pregătesc pentru publicare, la care acest articol ar trebui să servească drept introducere Dar înainte, aș dori să spun câteva cuvinte despre diferitele înțelegeri ale autenticității găsite în învățăturile epistemologice Fiabilitatea poate fi interpretată subiectiv, ca o stare psihologică specială care însoțește anumite judecăți și anumite tipuri de operații mentale Acest punct de vedere, care era încă apărat de Descartes, a fost formulat cu mare precizie de Sigwart în § J al primului volum al Logicii sale: această capacitate se manifestă în sentimentul imediat de evidenţă care însoţeşte gândirea necesară Nepo Biblioteca "Runivers" LEONID GABRILOVICH mijloacele de a trăi acest sentiment și credința în fiabilitatea lui (credința că ne putem baza pe deplin pe el) par a fi un postulat dincolo de care nu putem trece Astfel, sentimentul subiectiv este recunoscut ca criteriu inițial al adevărului În cele din urmă, toată certitudinea științifică se bazează pe credința subiectivă și, prin urmare, conține probleme O astfel de vedere, dacă este dusă până la capăt, de fapt, desființează epistemologia, reducând-o la o enumerare de propoziții în care credem direct și eliminând fundamental problema ultimelor fundamente ale acestei credințe Într-un asemenea punct de vedere, diferența care există între "evidența" axiomelor și evidența punctului de plecare al epistemologiei este complet stinsă, fie că o determinăm împreună cu aforismul lui Descartes "cogito ergo snm", fie, împreună cu epistemologia modernă, propoziţia "experienţele existente există" Descartes, deși întreaga sa învățătură demonstrează că era conștient în interior de această diferență (altfel, de ce ar întreprinde o campanie distructivă "doute methodique", și nu s-ar opri pur și simplu pe axiome, ca pe propoziții limitative, evidente?), Descartes , în discuțiile sale despre dovezi, el a interpretat-o doar din latura psihologică, ca "claritate și distincție a reprezentării" Prin urmare, el stabilește "régie générale": "ceea ce percep clar și distinct este adevărat" și o explică cu următorul raționament: "Eu numesc o reprezentare clară dacă este prezentă în fața unui spirit atent și este deschisă acestuia, așa cum se spune că vedem clar dacă obiectul este prezent în fața ochiului contemplativ, iar impresia vizuală este suficient de puternică și definită; Eu numesc distinctă o reprezentare care este clară și, în același timp, atât de clar diferită de toate celelalte, încât chiar și în particularitatea ei este evidentă pentru o analiză corectă Nu există nicio îndoială că o astfel de evidență de sine este inerentă tuturor axiomelor matematice și, în egală măsură, axiomei cauzalității Deci Descartes - dacă s-ar fi călăuzit în epistemologia sa de o regulă stabilită de el însuși, și nu de alta, pe

care o recunoștea doar instinctiv - nu ar fi trebuit să urce la evidența de sine a experiențelor prezente, ca în   următorul fundament al certitudinii, dar ar fi suficient, oprindu-ne la jumătatea drumului, să arătăm matematica și cauzalitatea ca fundamentele de neclintit ale științei Însuși faptul că Descartes nu a făcut acest lucru, că și-a supus "doute methodique" la certitudinea adevărurilor axiomatice, este un argument puternic în favoarea faptului că există o diferență fundamentală între dovezile axiomelor și dovezile epistemologice originale După cum am încercat să arătăm mai sus, această diferență constă în faptul că poziția epistemologică originară, în esență, nu este deloc o judecată, că se reduce la o simplă indicație În "Περί ερμηνείας" Aristotel definește judecata astfel: εσδαι υπάρχει," adică, redând același gând cu alte cuvinte, o judecată este doar o astfel de propoziție, cu care poți fi de acord sau dezacord Dar se poate fi de acord sau dezacord doar cu o afirmație despre ceva, și nu cu o simplă indicare a acestui ceva (la care se rezumă principala operațiune epistemologică) Ce este "doute methodique" dacă nu o tăiere mentală consecventă a tuturor judecăților și asertiunilor decisive, astfel încât până la urmă să ne oprim în fața unui fapt despre care nu mai spunem nimic și la care doar "atenție" Desigur, și arătând spre acest fapt poate fi numit și un gând și vorbește despre dovezile acestui gând Dar, într-un astfel de caz, este necesar să se tragă o linie ascuțită între un gând care spune ceva despre ceva, adică, un gând care atribuie semne și un gând care indică simplu și direct Gândul care exprimă poate fi greșit: atributele atribuite subiectului se pot dovedi a fi străine pentru el Dacă gândirea "exprimatoare" este evidentă, atunci aceasta înseamnă că credem în el, că credem că atributul atribuit subiectului nu numai că îi este atașat prin judecata noastră, ci aparține de fapt subiectului Gândul "indicativ", ca simplă subliniere a unui fapt,* se află la fel de mult în afara zonei în care este aplicabil conceptul de eroare, precum și faptul însuși indicat de acesta Așa cum un fapt nu poate fi eronat sau adevărat, ci poate fi sau nu doar prezent, tot așa și gândul care indică acest fapt (de vreme ce nu este o afirmație despre existență , un fapt absent, ci o simplă indicație a unuia prezent) nu poate fi nici contestat, nici respins Se poate argumenta doar cu descrierea unui fapt (adică cu atribuirea de diferite trăsături acestuia), dar nu cu o simplă indicare a existenței lui Justificându-și "cogito ergo sum", Descartes a cheltuit multă inteligență pentru a stipula că, în ciuda formei silogistice, această propoziție nu este nicidecum un silogism în care se eliberează o premisă largă: "omne cogitans est ens" Este pur și simplu "un point fixe et immuable", un indiciu al certitudinii inițiale Epistemologia nu începe cu un silogism, dar nu începe nici cu o judecată A baza epistemologia pe silogism înseamnă a cădea în "regressus ad intinitum" A-l justifica pe judecată înseamnă fie a cădea în aceeași regresie, fie a te baza pe credință (pe dovezi, ca stare psihologică), adică bazează cunoștințele pe persuasivitatea sentimentului subiectiv Există o singură modalitate de a evita o astfel de tristă necesitate: arătând că operația epistemologică inițială nu este o judecată sau o afirmație despre ceva, ci o simplă indicație a unui fapt și, prin urmare, se află în afara zonei în care declarațiile și disputele sunt posibile și conceptul de eroare este aplicabil Aici, într-adevăr, se găsește un teren ferm, se găsește "un point fixe et immuable", care nu are nimic de-a face cu simțul psihologic al certitudinii Un alt mod de a interpreta

certitudinea, care este fundamentul științelor, este ignorarea acesteia Adevărurile științifice originare sunt considerate, conform acestui punct de vedere, nu din punctul de vedere al evidenței lor inerente, ci ca un mijloc necesar pentru atingerea unui scop, pentru realizarea unei valori "Recunoaștem" judecățile axiomatice nu pentru că trezesc credința în sine, ci pentru că numai sub condiția recunoașterii acestor adevăruri se poate realiza un anumit ideal, și anume cunoașterea obligatorie universală (un sistem de judecăți universale și necesare) Astfel, afirmațiile axiomatice, precum și legile gândirii, sunt considerate nu ca adevăruri de încredere, ci ca un fel de porunci sau norme, iar justificarea lor epistemologică ia forma unui imperativ ipotetic: "dacă vrei să construiești cunoștințe universal obligatorii, apoi recunosc Biblioteca "Runivers" DESPRE CONCEPTE DE ADEVĂR SI DOOTOVERN ÎN TEORIA CUNOAȘTERII propoziții cunoscute și reguli de gândire cunoscute Începuturile acestei epistemologie normative se regăsesc la Kant; este subliniat mai pe deplin de Sigwart și dezvoltat într-un sistem complet prin munca lui Windelband și Rickert Sigwart (în volumul I al logicii sale, p , io și în alte locuri) combină punctul de vedere normativ cu recunoașterea certitudinii psihologice ca ultimă măsură a adevărului El spune (p - ceva): "Având în vedere faptul că gândirea naturală se poate abate de la scopul său, apare necesitatea unei științe (einer Disziplin) care să învețe cum să evite erorile și disputele și să ducă gândirea în așa fel încât judecățile pe care le creează sunt adevărate, adică necesar și de încredere, adică însoţite de conştiinţa necesităţii lor şi de aceea erau obligatorii Atitudinea față de acest scop distinge considerația logică a gândirii de cea psihologică Considerarea logică presupune dorința de a gândi cu adevărat" (Die logische Betrachtung setzt das Wahrdenkenwollen voraus) Sigwart reduce adevărul judecăților atât la simțul însoțitor al dovezilor ("necesitate";, cât și la validitatea lor universală Împreună cu aceasta, se subliniază că axiomele și legile logice sunt condițiile care trebuie respectate, deoarece ne străduim pentru gândirea adevărată, adică pentru gândirea care ar putea deveni obligatorie pentru toți Alături de dovezile psihologice, este introdus un al doilea criteriu al adevărului: posibilitatea ca propoziția luată în considerare să devină o propoziție obligatorie pentru toți Așa-zisa școală normativă a dus până la capăt ceea ce a schițat Sigwart Ideea sa principală este că credința în judecățile axiomatice nu poate fi justificată pe dovezile lor psihologice; că această credință trebuie fundamentată teleologic, adică consideră recunoașterea axiomelor ca o condiție necesară pentru atingerea unui anumit scop Epistemologii spuneau de obicei: recunoaștem adevărul axiomelor pentru că simțim dovezile lor Normativiștii nu neagă aceste dovezi, dar ei spun că doar dovezile nu sunt suficiente pentru a fundamenta axiomele Dovezile sunt un fapt psihologic și o mulțime de judecăți eronate însoțesc Biblioteca Runiverse LEONIDA GABRILOVICH a așteptat acest fapt psihologic (să luăm, de exemplu, judecata aparent de nerefuzat că antipozii stau cu susul în jos) Dar dacă dovezile imediate nu sunt suficiente, cum se pot fundamenta axiomele? Să le dovedesc? Dar, așa cum spune Windelband, "axiomele sunt, prin însuși conceptul lor, de nedemonstrat Ele nu pot fi dovedite deductiv, pentru că ele însele stau la baza oricărei deducții și pentru că pentru această dovadă este necesar să ne referim la ceva și mai general, imediat, adică la axiome de ordin superior Din punct de vedere inductiv, ele sunt cu atât mai nedemonstrabile, pentru că fiecare inducție presupune recunoașterea axiomelor De aici rezultă că filosofia (dorind să fundamenteze axiome, nota L G) nu poate folosi

nici metoda deductivă, nici metoda inductivă, întrucât restul științei folosește aceste metode Necesitatea recunoașterii axiomelor (die Geltung der Axiome) nu poate fi dedusă din nimic altceva și nu poate fi dovedită prin totalitatea acelor fapte unice în care apare semnificația acestor axiome Filosofia trebuie să-și abordeze problema într-un mod diferit Întrebarea este, care este calea? Normativiștii o găsesc în teleologie Este imposibil să deducem axiome, dar există încă posibilitatea de a demonstra că dacă axiomele sunt negate, atunci posibilitatea oricărei științe ca sistem de judecăți obligatorii universal este distrusă Dacă vrem cunoștințe, adică posibilitatea de a afirma sau nega ceva într-o formă general obligatorie, atunci suntem obligați să recunoaștem axiomele "Nu există nicio necesitate logică cu care să se poată demonstra recunoașterea obligatorie a axiomelor (die Geltung der Axiome) Așadar, există doar două posibilități: fie să se sublinieze faptul că axiomele sunt de fapt recunoscute, să se încerce să arate că în procesul real de reprezentare, simțire și voință umană se recunoaște cu adevărat caracterul obligatoriu al axiomelor, că sunt principii recunoscute în realitatea mentală empirică, sau altfel pentru a indica că ele aparțin unei necesități de alt fel, unei necesități teleologice, că obligativitatea lor l) Windelbandt Prãludien Biblioteca "Runivers" DESPRE CONCEPTE DE ADEVĂR ȘI ÎNCREZĂTOR ÎN TEORIA CUNOAȘTERII de mărturisiri trebuie cu siguranță permise dacă vrem să atingem anumite scopuri" x) Scopurile în cauză se reduc, în domeniul științei, la unul și unul singur: cunoașterea universal obligatorie Normativiștii nu se mulțumesc cu faptul că axiomele sunt imediat evidente Nu sunt suficiente dovezi psihologice *) Este de dorit ca ei să fundamenteze axiomele Dar deducția pe care o produc nu justifică axiomele în sine, ci doar datoria recunoașterii lor Normativiştii - şi aici se află întreaga originalitate - încep atât de direct cu afirmaţia că adevărul axiomelor este de nedemonstrat Doar obligația de a recunoaște axiomele este dovedibilă, sau admite justificare (dacă pornim de la ideea că în domeniul gândirii științifice nu poate exista alt scop decât cunoașterea generală obligatorie) Astfel, în viziunea normativiştilor, ultimele adevăruri ştiinţifice capătă caracterul de wp ua, pe care trebuie să-l urmăm pentru că ne dorim cunoaştere Windelband aduce acest mod de fundamentare a axiomelor mai aproape de deducțiile lui Kant (cu atât mai mult: el vede întreaga esență a deducțiilor lui Kant în caracterul lor esențial pur normativ): "numai aceasta (adică metoda de demonstrare folosită de Windelband) poate implica atunci când se cere ca justificarea a priori) a axiomelor obligatorii să nu aibă ea însăși un caracter empiric Normativismul este o doctrină logic foarte coerentă, ceea ce explică succesul său enorm Nemulțumit de dovezi psihologice, cerând fundamentarea axiomelor, el merge să satisfacă nevoia puternică a minții noastre de a găsi un suport de neclintit al cunoașterii și, ca să spunem așa, de a pune capăt scepticismului În acest sens, el formulează destul de corect adevărata sarcină a epistemologiei: să fundamenteze certitudinea imediată Dar în rezolvarea acestei probleme epistemologice (rezolvarea ei este !) Windelbandt, "Kritische oder genetische Methode? preludien Freiburg"; , p -) "Capacitatea dovezilor subiective de a fi înșelate este faptul că această metodă (adică fundamentarea axiomelor prin indicarea dovezilor psihologice ale lui L G inerente acestora) ar trebui să se prăbușească cel mai ușor " p , p -) Windelbandt, p Biblioteca "Runivers" LEONID GABRILOVICH (adică este imposibil să se dovedească adevărul axiomelor, dar este posibil doar să se fundamenteze necesitatea recunoașterii lor), s-a strecurat o întreagă teorie a dovezii, sub forma unei premise

nejustificate și, dacă luați la o privire mai atentă, se dovedește că întreaga deducție a normativismului se reduce la un cerc vicios O trăsătură caracteristică a normativismului este trăsătura sa că, în raport cu axiomele, a abolit complet conceptul de adevăr O judecată este întotdeauna o combinație de concepte, dintre care unul indică un obiect, celălalt către un anumit atribut atribuit sau aplicat obiectului sau afirmat în raport cu acesta Numim o judecată adevărată în cazul în care semnul indicat de concept (predicat) aparține cu adevărat obiectului indicat de un alt concept (subiect) Astfel, conceptul de adevăr al judecăților, cel puțin în sensul obișnuit, trebuie să includă conceptul unei realități independente, care - adevărată sau eronată - este afișată în judecata noastră "Adevărul este relația de judecată cu ceva din afara lui", a definit Schopenhauer Între timp, conform viziunilor normativismului (și aceasta este principala sa trăsătură distinctivă, cu care se laudă în special), nu există nicio reflectare în axiome Adevărul lor nu constă în faptul că legătura conceptelor descrise în ele corespunde unei anumite corelații a semnelor sau proprietăților realității Mai mult, normativismul susține că numai împreună cu judecățile axiomatice apare mai întâi realitatea, pentru că și cea mai simplă afirmație de fapt presupune recunoașterea axiomelor, astfel încât conținutul axiomelor nu poate fi comparat cu nimic Prin urmare, pentru a fundamenta axiomele, mai rămâne o singură cale: nu prin compararea lor cu realitatea reală, care se bazează ea însăși pe recunoașterea lor, ci prin clarificarea că, fără recunoașterea axiomelor, nu poate fi făcută o singură declarație obligatorie universală De aici rezultă clar că normativismul are o premisă, iar această premisă este de următoarea natură: orice enunț de realitate este o judecată, iar adevărul unei judecăți nu poate fi dovedit decât în două moduri, fie prin reducerea unei judecăți date la alta , sau clarificând că fără recunoaștere Biblioteca "Runivers" DESPRE CONCEPTE DE ADEVĂR ȘI ÎNCREZĂTOR ÎN TEORIA CUNOAȘTERII din această hotărâre este imposibil să se facă o singură declarație universal obligatorie Susținând că judecățile pot fi dovedite doar prin reducerea la alte judecăți, normativismul deja eo ipso afirmă existența unor judecăți inițiale, nedemonstrabile, și, în același timp, imposibilitatea totală de a compara întregul sistem al cunoștințelor noastre, luate în întregime, cu orice existent sunt în afara ei realitate: pentru a face această comparație, este necesar să recunoaștem această realitate, i e emite judecăți despre asta Și întrucât judecățile se dovedesc doar prin judecăți, atunci cea mai simplă afirmație a realității (de vreme ce se face în judecăți) presupune în mod necesar, ca fundament, judecăți inițiale nedemonstrabile, care trebuie recunoscute, dacă vrem să știm deloc Astfel, odată ce se admite că propozițiile sunt dovedite numai prin propoziții sau, pentru a exprima același gând cu alte cuvinte, că fiecare enunț de realitate este în mod necesar o propoziție, atunci se admite implicit tot normativismul, iar pentru a fundamenta normativismul este nu suficient pentru a-și arăta legătura cu aceste presupoziții implicate de el, dar aceste presupoziții trebuie dovedite Windelband nu oferă o astfel de dovadă, nici în Preludii, nici în Sistemul de Categorii Este posibil ca în munca sistematică pe care a promis despre logică acest gol să fie umplut Fundamentarea existentă a normativismului nu aparține lui Windelband, ci lui Rickert Deja în prima sa mică lucrare, în disertația "Despre doctrina definiției", a făcut primul pas spre această fundamentare Acolo Rickert consideră conceptul (în contrast cu ideea generală), ca un complex sau sistem de

judecăți În acest fel, se pregătește deja o viziune conform căreia toate operațiile mentale, până la enunțarea unui fapt inclusiv, se transformă într-un sistem de judecăți Rickert face al doilea pas decisiv în această direcție în lucrarea sa ulterioară, The Subject of Kwledge Conform concepției general acceptate, acest obiect este o realitate independentă, transcendentă, dacă nu în raport cu subiectul cunoscător, atunci cel puțin în raport cu Biblioteca Runiverse - LEONIDA GABRILOVICH concepte și judecăți Se recunoaște că obiectul cunoașterii poate fi fie ființă suprasensibilă (subiectul cunoașterii metafizice), fie realitatea empirică, lumea lucrurilor (subiectul cunoașterii fizice), fie, în cele din urmă, în cazul w extrem, realitatea direct dată , adică experiențele noastre imediate În toate cele trei cazuri, adevărul cunoștințelor noastre va fi determinat de corespondența conceptelor și judecăților cu obiectul afișat în ele, indiferent dacă acest obiect este o ființă transcendentă, lumea materială sau pur și simplu stări ale conștiinței noastre Originalitatea punctului de vedere al lui Rickert constă în faptul că el respinge, ca ipostaze metafizice, toate cele trei obiecte de cunoaştere El susține că atât ființa suprasensibilă, cât și realitatea empirică a lumii materiale și, în cele din urmă, chiar realitatea directă a stărilor noastre de conștiință nu preced judecata logică, ci sunt create mai întâi de aceasta, astfel încât chiar și stările de conștiință, înțelese ca un fel de realitate, ca un fapt inițial material fizic - nu ne-a fost dat simplu și direct, ci dat ca conținut al judecății Nu doar "dăruirea în general", "conștiința în general", așa cum crede școala imanentă, ci "conștiința care face judecăți", "urteilendes Bewustsein" este acel subiect abstract căruia i se opune fiecare obiect · Rickert vrea să finalizeze opera lui Kant Pentru Kant, realitatea empirică (adică lumea lucrurilor) ^ recunoscută anterior ca acel original autoexistent, cu care noi, în procesul de cunoaștere, trebuie să ne coordonăm conceptele și judecățile pentru a ajunge la concluzii adevărate, Kant are această realitatea empirică s-a transformat în rezultatul judecăților noastre (formele constitutive ale conștiinței noastre), astfel încât deducerea adevărului axiomelor din această realitate empirică (cum și-au dorit atât empiriștii, cât și raționaliștii deopotrivă) a devenit o dată pentru totdeauna imposibilă Rickert face un pas mai departe: nu numai realitatea empirică, natura fizică materială, ci chiar realitatea imediată, adică lumea stării conștiinței noastre este, în opinia sa, rezultatul unor acte de judecată Dacă luăm din experiență toată ea Biblioteca "Runivers" DESPRE CONCEPTE DE ADEVĂR ȘI DE FINE ÎN TEORIA CUNOAȘTERII calități și legătura lor reciprocă, atunci rezultatul va fi neantul pur Recunoașterea calităților experiențelor este posibilă, potrivit lui Rickert, doar sub forma unei judecăți Și întrucât orice propoziție poate fi dovedită numai prin alte propoziții, dovada trebuie să aibă un început, adică pentru a pleca de la unele dintre principiile cele mai generale, care nu permit o dovadă ulterioară a principiilor fundamentale, este clar că până și realitatea imediată, constând din stările actuale de conștiință, întrucât este un complex de anumite experiențe cu anumite calități, presupune , sub forma prinsurilor sale necesare, întregul sistem axiomele noastre "constitutive* II mp şi realitatea imediată nu este pur şi simplu trăită sau "dată", ci "gândită"; nu este doar un fapt, ci o judecată; în constatare, ne aflăm în aceeași relație "volitivă" cu ceea ce este constatat, cu ceea ce este exprimat sau afirmat într-o judecată; o recunoaștem! sau "nu recunosc!; în ochii lui Rickert, "cu adevărat" este ceea ce recunoaștem

ca fiind real: "realitatea (nu numai reală, ci chiar experimentată în conștiință) este doar un fel special de adevărat! Este evident că toată această argumentare stă și se încadrează împreună cu propoziția sa principală, că enunțul experiențelor și calitățile lor, în esență, nu diferă de judecată Rickert nu dovedește această propoziție El se mulțumește doar să sublinieze că fiecare act al gândirii noastre este în mod necesar o afirmare sau o negație și, în cele din urmă, o aprobare sau dezaprobare Întrucât vorbim despre gândurile vorbitorilor, poate cineva poate fi de acord cu acest punct de vedere Dar, alături de afirmare și afirmație, există și o simplă indicație și aici nu poate fi vorba de vreo afirmație sau negație, cu atât mai puțin de aprobare sau dezaprobare Între timp, o astfel de indicație este o operație mentală necesară Fără ea, nici negație nu poate exista: mai întâi trebuie să arăți ceva, apoi, în raport cu acesta, să afirmi sau să respingi ceva Negarea, indiferent de orice, este o ficțiune, lipsită de orice sens Întrebarea este: spre ce indicăm direct, fără să afirmăm sau să negem nimic? Pentru a Biblioteca "Runivers" LEONID GABRILOVICH pentru a găsi acest ceva, toate judecățile trebuie tăiate și atunci ne vom găsi față în față cu stările actuale de conștiință Tot ceea ce afirmăm sau negăm este spus despre aceste ultime elemente, fie despre i) concepte prezente, fie) idei prezente, fie) percepții și mișcări mentale prezente Normativismul nu neagă acest lucru și am fi nedrepți față de Rickert dacă i-am interpreta gândirea în sensul că el consideră însăși enunțul experiențelor prezente ca o simplă judecată Pentru Rickert, judecata începe din momentul în care noi, nemulțumiți să enunțăm înseși stările de conștiință, procedăm să le indicăm calitățile Când pur și simplu afirmăm ceva, nu facem încă o judecată Dar când, de exemplu, spunem: "Aud un sunet", Astfel, N O Lossky pune problema destul de greșit în așa fel încât teoriile și ipotezele filozofice să ne împiedice să privim înapoi la acest fapt primar Dimpotrivă, dacă ne abținem de la toate teoriile, atunci nu vom avea deloc impresia prezenței în judecată a obiectului judecății însuși Această prezență poate fi doar o teorie epistemologică și în niciun caz un fapt Deci, N O Lossky nu a putut să dea nicio dovadă a teoriei sale a imanenței arătând asupra faptului prezenței obiectului său în cunoaștere, deoarece un astfel de fapt nu există, ci există doar diferite teorii ale imanenței dezvoltate pe baza idealistei epistemologie Și este imposibil să nu vedem aici o contradicție internă în faptul că autorul realist, într-un punct atât de crucial pentru el, aparent fără să-l observe deloc, mizează pe epistemologia idealistă, cu care se luptă pe parcurs) La indicațiile criticilor că autorul intuiționismului nu a fundamentat suficient sensul universal al principiului intuiției directe, care exclude în cunoașterea de orice fel o relație directă cu obiectul fiind cunoscut, N O Lossky răspunde că "cel care a permis o astfel de proprietate particulară a subiectului cunoaștere, cum ar fi facultatea de percepție directă a lumii exterioare în unele cazuri sau în orice privință, nu se poate opri la jumătate și o respinge pentru o altă categorie de cazuri Acest lucru ar echivala cu admiterea că X este în unele cazuri patru, dar există cazuri când este egal cu cinci Acest răspuns ni se pare cel mai puțin satisfăcător dintre tot ce a scris autorul în apărarea intuiționismului său Ca și cum procesul de cunoaștere a lumii exterioare nu ar fi un act real viu care poate fi Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ diverse, dar un fel de formulă matematică abstractă Și este complet de neînțeles de ce recunoașterea, alături de fapte de cunoaștere de un fel (contact direct cu elementele lumii), de fapte de alt fel (contact mediocru) echivalează cu oprirea

la jumătatea drumului; și chiar dacă este echivalent, atunci de ce o astfel de oprire este inacceptabilă? Ce metodă ciudată de a respinge un anumit grup de fapte din cauza imposibilității de a le aduce sub un singur tip sau lege generală! Într-adevăr, dacă vom urma această metodă peste tot, dacă dăm totul universalitate formală, atunci va trebui să transformăm, pe lângă epistemologie, toată știința naturii și să forțăm, de exemplu, ca densitatea apei să crească nu numai de la la C , dar pentru a nu opri la jumătatea drumului și peste C Nu este clar cum autorul, care a lămurit atât de mult natura reală vie a proceselor cognitive, compară brusc conținutul acestora cu adevărul formal X = Deci, dacă trebuie să recunoaștem cunoștințele în toate cazurile ca fiind intuitive, atunci aceasta poate fi cerută în orice caz nu în virtutea acelei secvențe formale care face ca X să fie întotdeauna egal cu , dar din alt motiv Adevărat, N O Lossky nu se limitează la un singur argument formal El încearcă să demonstreze imediata intuiții cognitive, reducând în general orice contact cu lumea exterioară la relații pur spirituale Subliniind că contactele cognitive cu lumea nu pot fi, desigur, înțelese sub forma adiacenței sau separării spațiale, autorul dorește să reducă întreaga diferență a relațiilor spirituale cu obiectele lumii doar la diferența de forță a noastră atenţie la aceste obiecte şi la claritatea diferenţierii lor Dar autorul nu confirmă în niciun fel ideea că esenţa relaţiei noastre cu obiectele lumii în procesele cognitive constă doar în aspirarea atenţiei noastre asupra acestora şi în diferenţierea lor Autorul nu dorește absolut să ia în considerare considerația (demontabilă doar pe baza premiselor kantiene) că, dacă reprezentarea contiguității și separării spațiale este un fenomen miraj într-un anumit sens, atunci în același timp acest fenomen este într-un anumit sens "bene fondatami" și că este "bene fondatimi" Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ stă nu numai în subiectul cunoaștere, ci și în acea coordonare obiectivă a relațiilor în care se găsesc toate lucrurile lumii La urma urmei, reducând contactul la relații spirituale, putem spune totuși că între subiectul cunoscător A și obiectul lumii N există multe elemente intermediare B, C, D care separă cumva subiectul A de obiectul N După toate, conceptul de "între", "mediere", "separare" nu au doar o semnificație obiectivă spațială Ceea ce îl face pe N O Lossky să reducă acest sens la o simplă atenție subiectivă și diferențiere Nu vedem exact niciun temei pentru aceasta și, mai mult, stând tocmai pe prevederile inițiale ale teoriei lui N O Lossky, i e pe baza caracteristicilor percepțiilor și elementelor lor ca "date mie" și "al meu" Fără îndoială, întărirea sau slăbirea atenției și diferențierea sunt actele cel mai puternic marcate de caracterul "al meu" Dar separarea spațială, proximitatea sau îndepărtarea este cel mai puțin reductibilă la "a mea" În faptul că o mamă nu poate afla în niciun fel ce se întâmplă cu copilul ei bolnav, care se află la câteva sute de kilometri depărtare de ea, "al meu" ei este complet neputincios și nu are absolut nicio semnificație Un fel de simplu "dat" îi ascunde ceea ce o interesează cel mai mult, un fel de durată "dată" ei a mișcării trenului, niște figuri de oameni "date" ei, ceea ce ea nu este absolut interesată și cărora ea nu le acordă atenție nici o atenție și, în ciuda acestui fapt, el le vede și le aude, o separă de către ce este îndreptată toată atenția ei și de ceea ce, în ciuda acestei atenții, este ascuns cunoștințelor ei Dacă în toate aceste obstacole de separare și intermediare nu se poate vedea un fel de subiect extern coordonator al obiectelor lumii, dacă toate aceste "date" se reduc la interesul și atenția mea, atunci ar trebui să declarăm întregul fundament pe care teoria lui N O Lossky nu are

valoare Dar nu ne dorim deloc asta Eroarea de aici nu este atât în temei, cât în concluzii Dacă vedem în obiectivul "dat" și în relațiile spațio-temporale "date" oarecare ecou al coordonării spirituale a obiectelor lumii, atunci nu se poate decât să recunoască această coordonare ca supusă legii medierii, potrivit căreia pentru Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ contact cu orice element al lumii, trebuie mai întâi să intri în contact cu toți cei intermediari Chiar dacă această intermediare nu este spațială în sensul sensibil al spațiului, chiar dacă această lege nu este universală, conștiința noastră și realitatea pe care o percepem sunt supuse tuturor acestor lucruri Și, reducând această lege la atenția și diferențierea noastră, N O Lossky face una dintre cele mai arbitrare presupuneri și, în plus, cade în contradicție cu sine însuși Dar dacă contactul meu real cu obiectul lumii N în acest moment este imposibil și dacă în același timp îmi amintesc acest contact cu N, care a fost acum un an, atunci amintirea mea despre N nu va fi un act cognitiv transcendent în raport cu N? Cunoaștem răspunsul lui N O Lossky la această întrebare Reamintirea noastră va fi un act imanent pentru că ființa, dată nouă în mod imanent cu un an în urmă, este prezentă în cunoștințele noastre, iar acum - așa trebuie să ne răspundă autorul intuiționismului, având stins complet în teoria sa semnificația ontologică a ambelor spațiu si timpul Așa că ne va spune și ne va trimite la viitoarea sa lucrare despre ontologie, în care problema spațiului și timpului va avea propria sa soluție specială Trebuie, desigur, să așteptăm cu răbdare această permisiune Dar tot nu ne mulțumim cu ceea ce ni se dă Poate că, în unele teorii epistemologice, este posibil să amânăm teoria spațiului și timpului la metafizică, dar nu și în teoria lui N O Lossky Un filosof care a ajuns la o identificare completă a percepțiilor reprezentărilor și conceptelor trebuie, în orice caz, să ofere o teorie completă a percepției Și nu poate fi dat fără a determina sensul obiectiv al spațiului și al timpului, întrucât tocmai din cauza schimbării condițiilor spațio-temporale percepțiile se transformă în reprezentări Dar problema este și mai complicată de faptul că autorul, în esență, și-a predeterminat deja decizia cu privire la natura spațiului și a timpului pentru conștiința umană, reducând valoarea lor obiectivă la zero Acest lucru, desigur, nu este nou în istoria filozofiei, dar în epistemologia lui N Despre Lossky acest lucru este complet neașteptat și este în totală contradicție cu realismul și încrederea lui în caracter Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ ristikam "dat" și "al meu" PI tocmai din cauza acestei poziții deosebite a conceptului de spațiu și timp în teoria lui N O Lossky, ar trebui să le afle epistemologice natură logică și leagă într-un fel sau altul cu principiile lor fundamentale H) După cum am spus în primul nostru articol despre intuiționismul lui Lossky, călcâiul lui Ahile al teoriei sale este problema percepției, în care a lăsat câteva întrebări de bază fără nicio soluție Iar în răspunsul său autorul nu dă niciun răspuns satisfăcător la aceste întrebări În primul rând, aceasta este o întrebare despre latura senzuală a percepțiilor Judecând după ceea ce este disponibil pe acest subiect în Justificarea Intuiționismului, și mai ales în articolul analizat de N O Lossky, autorul vede în unele senzații nu contactul direct cu lucrurile, ci doar efectul lucrurilor asupra corpului nostru Din păcate, autorul nu află exact dacă toate senzațiile sunt așa sau doar unele Dar, în orice caz, chiar și acești puțini, în măsura în care încă le raportăm la lucruri și învățăm din ele despre proprietățile mai obiective ale lucrurilor sau despre întregul lucru, nu constituie ele elementele transcendente ale

cunoașterii? Dacă recunoaștem o substanță după miros - de exemplu, un chimist, după mirosul de migdale amare, sugerează prezența acidului cianhidric sau a nitrobenzenului - atunci acest miros nu este un indicator, un semn al unui obiect care nu este încă prezentat în acest articol miros În general, întrucât N O Lossky nu neagă complet doctrina subiectivității senzațiilor și, în același timp, vede în senzații rezultatul interacțiunii subiectului cunoaștere cu lumea "nu-eu", el nu poate decât să recunoască în ele unele relații cognitive cu obiectele în sine, care în acest moment în conștiință ar putea să nu fie Dacă vedem în toate senzațiile doar acțiunea lucrurilor asupra corpului nostru, atunci toată știința naturii se va dovedi a fi cunoaștere legată de obiecte transcendente acestei cunoștințe, deși poate denotă foarte slab aceste obiecte Dacă autorul intuiționismului ne obiectează că această cunoaștere se referă numai la ceea ce este dat în ea, adică că senzațiile ne vorbesc numai despre senzații și despre nimic altceva, atunci ne întrebăm cum știe autorul despre celulele corpului nostru și , de altfel, într-un mod monadologic înțelegerea lor, parcă nu după imaginile lor senzuale Până la urmă, el însuși este de acord (p din Întrebări Phil și Psych , cartea) că nu îi cunoaștem direct ca atare, ci doar avem informații directe despre experiențele lor plăcute sau neplăcute Fără îndoială că imaginile anatomice și ideile pentru premisele monadologice ale autorului nostru au dat ceva Și dacă da, atunci semnificația transcendentală a acestor imagini și reprezentări este incontestabilă Dar să lăsăm latura senzuală a percepțiilor Aici autorul a lăsat multe nerezolvate pentru a-și cunoaște cu încredere părerile Să ne întoarcem la latura insensibilă a percepțiilor, care este alcătuită din percepția unității, cauzalității, poate, substanțialității, în general, a naturii lucrurilor, care este deja exprimată în concepte, și nu în senzații Dacă este dat intuitiv, atunci de ce mai are nevoie de organele de simț? Nu putem accepta ca răspuns la această întrebare indicarea autorului cu privire la interesul practic și atenția subiectului cunoaștere, deoarece tocmai interesul și atenția practică vorbește împotriva autorului Cu toții suntem întotdeauna foarte interesați de întregul lanț de relații cauzale din jurul nostru, pentru că de asta depind bunăstarea și destinul; dar de ce nu învățăm nimic despre aceste cauze, cantități și forțe, decât din cutare sau cutare date și concluzii de sens Cu greu se poate pune la îndoială că comandantul-șef al armatei este foarte interesat de numărul regimentelor, mișcărilor și forțelor inamicului, dar tot acest interes practic și atenție nu îi oferă nici măcar o fracțiune din ceea ce învață din un cercetaș inteligent, adică neintuitiv Autorul subliniază cu adevărat că uneori atenția și interesul sunt imaginare, de exemplu, interesul unei persoane păcătoase de a-L cunoaște pe Dumnezeu Constatând că interesul real pentru Dumnezeu presupune deja sfințenie, autorul explică dificultatea cunoașterii directe a lui Dumnezeu prin dificultatea de a deveni sfânt Poate că în raport cu Dumnezeu este așa, deși credem că și în acest caz, esența problemei nu este atenția și interesul Dar cum să înțelegeți cazurile mai simple de interes nereușit și atenție la cele mai de bază și obișnuite lucruri Se pare un hoț profesionist ar trebui să știe intuitiv ce fel de bani și în ce cameră anume se află în public apartamentul pe care îl fură și, totuși, hoții nu mai puțin profesioniști află de obicei despre toate aceste împrejurări prin unele moduri mediocre și, în ciuda întregului interes și atenție pentru bunurile altora, nu o văd niciodată intuitiv prin perete În general, omenirea în ceea ce a constituit interesul ei

vital, ceea ce i-a atras cel mai mult atenția, a elaborat întotdeauna metode indirecte de cunoaștere și tot felul de certificări despre adevărata stare a lucrurilor Tehnologia și știința aplicată în general s-au garantat întotdeauna prin vedere și atingere, măsură și greutate în cunoașterea tot felul de cauze și substanțe S-ar părea că toate acestea vorbesc împotriva autorului, care afirmă realizarea intuiției pe baza atenției și interesului S-ar părea că organele de simț și metodele de cunoaștere senzuală ar putea fi complet eliminate în cunoașterea lumii substanțelor și cauzelor care ne înconjoară, reprezentând ființă non-senzorială) În concluzie, câteva cuvinte despre relația dintre epistemologia "divină" și cea umană Suntem pe deplin de acord cu N O Lossky că o persoană ascunde în sine capacitatea unei contemplari directe divine a lucrurilor Dar numai noi credem că această abilitate este la început și că atenția și interesul nu joacă aproape niciun rol în manifestarea ei Numai procesele religioase profunde, care ridică o persoană la nivelul sfințeniei, o fac capabilă de percepții intuitive despre Dumnezeu și despre lume; și chiar și atunci este parțial și neclar, "ca o oglindă în divinație" Prin urmare, atribuind cunoașterii umane obișnuite în întregime capacitatea intuiției divine, N O Lossky face aceeași greșeală ca și cum cineva ar fi început să recunoască o persoană ca Dumnezeu din pentru promisiunile religioase date lui Dar punctul aici nu este nici măcar într-o capacitate umană, ci și în proprietățile lumii pe care le cunoaște Lumea mutilată și inertă a păcatului, supusă legilor spațiului și timpului și neadaptată cunoașterii intuitive Această latură a problemei a fost destul de clarificată de N A Berdyaev în articolul său, publicat în același nr "Vopr Phil și Psych Prin urmare, din punct de vedere religios, nu putem decât să spunem că predicând intuiționismul epistemologic, ca ceva deja realizat în natura umană, N O Lossky reproșează Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ așteaptă venirea Împărăției lui Dumnezeu și recunoaște astfel formele acestei lumi ca fiind complet perfecte Acest lucru, apropo, este extrem de în armonie cu tendințele chiliastice renascute din ultimul timp Lăsând însă deoparte aprecierea religioasă a intuiționismului, ne mărginim la afirmația că în filosofie nu poate fi fundamentat corespunzător, întrucât contrazice unele fapte care au o interpretare incontestabilă, și chiar atunci când îl discutăm din punct de vedere imanent autorului , dezvăluie în fundamentele sale o contradicţie ireconciliabilă S Askoldov Biblioteca Runiverse